

Samenlevingsopbouw

Internationale groepsuitwisseling is een uitstekende manier jongeren 'te pakken'. Jongeren zowel als jongerenwerkers zijn enthousiast. "Jongeren leren verantwoordelijkheid nemen, samenwerken en contact te leggen met jongeren van andere culturen."

In de Landelijk Olympiade 'Bijdragen aan de Samenleving' is nagegaan wat politie, woningbouwcorporaties, bedrijven en opbouwwerk kunnen bijdragen aan samenlevingsopbouw. Een eindverslag met verrassende doorkijkjes.

Al vijf jaar zet de Stichting Haarlem Werkt zich in voor een leefbare en veilige buurt. Minister Van Boxtel kwam langs voor een felicitatie

Ten geleide

Colofon

Samenstelling en redactie:
Fenny Gerrits, (hoofdredactie),
Coby van Geffen (eindredactie),
Ed Kooger, Wil van de Leur
en Kees Stuurup.
Administratieve ondersteuning:
Patty Schellekens en John
Struiken.
Cartoon pag.9: Marnix Rueb.
Foto/illustratie omslag:
St. Haarlem Werk.
Vormgeving/DTP: John Struiken.
Druk: Stimio Meteren.
Abonnementen:
De jaarabonnementsprijs
bedraagt €40,- voor het eerste en
€37,- voor het tweede en verdere
abonnementen. Losse nummers
kosten €7,50- (Prijzen exclusief
portokosten.)
Opzegging van abonnementen
dient schriftelijk vóór 1 december
te geschieden.
ISSN:0929-2187.
Redactie en administratie:
Prinsegracht 51,
2512 EX Den Haag,
Telefoon: 070-380 4431,
faxnummer: 070- 380 9973.
E-mail Internet:
info@opbouwwerk.nl
Advertentie tarieven zijn op aan-
vraag verkrijgbaar.
Kopijsluitingsdatum volgende nr.:
1-4-'02

*In deze (vernieuwde) uitgave van
MO/Samenlevingsopbouw treft u een belangrijk
document aan, namelijk het integrale verslag
van de Landelijke Olympiade, bijdragen aan de
samenleving. Deze landelijke, schriftelijke
Olympiade is uitgevoerd door de Erasmus
Universiteit en heeft een belangwekkend docu-
ment als eindverslag opgeleverd.
Het lezersonderzoek dat in het najaar is gehou-
den heeft geresulteerd in een aantal zichtbare
veranderingen. De redactie hoopt dat deze bij u
in de smaak vallen. Hierbij wordt u uitgenodigd
om te reageren: mo@opbouwwerk.nl.
Aandachtige (colofon-)lezers hadden het al
gezien: MO/Samenlevingsopbouw heeft een
nieuwe eindredacteur, haar naam is Drs. Coby
van Geffen. De redactie wenst haar veel succes
met de klus toe en hoopt dat zij langdurig bij MO
betrokken zal blijven!*

De redactie

Pagina 34

Minister Van Boxtel feliciteert de Stichting Haarlem Werk met haar vijftigjarig bestaan: een organisatie die 'met de laarzen in de modder staat om de wijk leefbaarder en veiliger te maken en mensen weer aan de slag te krijgen'.

*Overzicht 10 jaar stedelijk Kwaliteitspanel Rotterdam:
'Eén pinguïn maakt nog geen winter'*

Te bestellen bij het LCO Den Haag

Inhoud

4. *Laat die culturen maar botsen, Pink Hilverdink*
7. *Column: Licht aan spot uit!, Wil van de Leur*
9. *Cartoon: Jongeren 'met een kleurtje' willen eigen café in Amersfoort,*
Marnix Reub
10. *Landelijke Olympiade, bijdragen aan de samenleving; het eindverslag,*
Lex Veldboer, Nanne Boonstra, Floris Noordhoff en Jan Willem
Duyvendak
23. *Kiosk, Jos van Meeuwen*
24. *Aankondiging Conferentie: Help, de dokter verdwijnt!*
25. *Duurzaamheid en de grenzen van bewoners, Gerwine Wuring*
28. *Scholing van opbouwwerkers in Noord Nederland, St. Opmaat*
29. *Platteland: Dorpshuizen en multifunctionele accommodaties, Dick*
Meesterberends
30. *Opbouwwerk tussen emancipatie en beheersing, Harry Broekman*
31. *Naar een Europa zonder sociale uitsluiting, Coby van Geffen*
33. *Van Buurtbeheerbedrijf naar Maatschappelijke onderneming,*
Mirjam Breed
34. *Felicities van minister Van Boxtel / Bericht van de uitgever*
35. *The Warmest Place, Nog even en Ghanezen zijn een erkende minder-*
heidsgroep, Bernadette de Wit
37. *Stad en Land, Diana van Oort*
40. *Advertentie*

Pagina 5

Pagina 4

Laat die culturen maar

“Internationale uitwisseling gekoppeld aan de methodiek ‘ervaringsleren’ is een sterke manier om jongeren te ‘pakken’ en hen te ‘dwingen’ zichzelf te tonen. Dit betekent dat sterke en zwakke punten zichtbaar worden, zowel voor de werker als voor de jongere. Als er sprake is van een vertrouwensrelatie tussen jongere en werker zijn er openingen om gedrag en gevoel bespreekbaar te maken en behoort directe beïnvloeding tot de mogelijkheden. Het vertrouwen kan alleen ontstaan als een werker samen met de jongere ‘de uitwisseling intensief beleeft’, oftewel in hetzelfde schuitje zit. Inclusief het delen van alle smart en dieptepunten.” Aldus Peter Keijzer, cultureel werker van Stichting Richter in Den Helder.

Stichting Richter in Den Helder is één van de 130 plaatselijke organisaties die de afgelopen twee jaar groepsuitwisselingen heeft georganiseerd met groepen jongeren uit andere landen. Het Programma Jeugd van de Europese Unie financierde een belangrijk deel van hun projectbegroting. Het is een subsidieprogramma van de Europese Commissie dat internationale groepsuitwisselingen met jongeren tussen de 15 en 25 jaar stimuleert en financiert. Het Nationaal Agentschap Jeugd – gehuisvest bij het Nederlands Instituut voor Zorg en Welzijn – zorgt voor informatie, advies, training en medefinanciering van de groepsuitwisselingen.

In heel Europa – meer dan dertig landen nemen deel – zijn de afgelopen tien jaar tienduizenden jongeren een week of langer met elkaar in contact geweest via uitwisselingen tussen groepen jongeren uit twee of meer landen. Plaatselijke non profit-organisaties zoals jongerencentra, buurthuizen en plaatselijke welzijnsinstellingen organiseren samen met de deelnemende jongeren de internationale groepsuitwisselingen. Zoals bij het North East Festival in Den Helder vorig jaar, waar tachtig jongeren uit acht landen een week in Den Helder allerlei gezamenlijke activiteiten deden rond kunst en cultuur – van straattheater tot theater-sport. Allerlei korte voorstellingen in het centrum van Den Helder waren het slot. De uitstraling op de omgeving was geweldig.

Internationale uitwisseling
Vooral kwetsbare jongeren die normaliter weinig kans krijgen om eens wat verder te kijken dan hun eigen – toch vaak smalle – referentiekaders, zijn een belangrijke doelgroep van het Programma Jeugd. Jongeren

die aandacht vragen van opbouwwerkers die in de buurt of wijk werken met jongeren tussen de 15 en 25 jaar.

Internationale uitwisseling effectief middel voor werken met groepen jongeren

---

Twintig jongeren uit de Rotterdamse Afrikaanderwijk zijn een week in een Italiaans dorpje ontvangen door veertien Italiaanse jongeren en hun begeleiders. De Marokkaanse en Turkse jongeren uit de Rotterdamse achterstandswijk zijn door Stichting Welzijn Feijenoord begeleid. Na negen maanden voorbereiding gingen ze naar Italië met als doel - via contact met leeftijdgenoten elders - meer inzicht in zichzelf en in hun leefomstandigheden te krijgen. Maar ook om te ervaren dat het leuk is met elkaar in contact te zijn! Het bleek zeer succesvol. De jongeren hebben allerlei activiteiten gedaan, samen gedanst op traditionele Italiaanse muziek en een toneelstuk

gemaakt, dat ze hebben opgevoerd op het dorpsplein in Viggiano.

Voor het werken met deze groepen jongeren blijkt internationale uitwisseling – mits goed begeleid – een effectief middel. Juist omdat ze uit hun vertrouwde omgeving worden gehaald, leren ze snel. Het geeft ze een aanzet tot meer zelfvertrouwen, meer zelfrespect en ze worden sociaal vaardiger. Het geprogrammeerde contact met 'de ander' staat centraal. 'De ander' is dan een groep jongeren die min of meer dezelfde problemen tegenkomt, maar dan in een ander land. Dat is vaak een verrassend inzicht voor deelnemers.(1) Het helpt ze te doorzien dat ze niet alleen staan in hun vaak lastige weg naar volwassenheid.

Jongeren willen vooral meedoen aan een uitwisseling omdat ze het leuk én spannend vinden om op reis te gaan of jongeren uit andere landen te ontvangen. Ze vinden het 'cool'. Vooral kwetsbare jongeren zijn vaak niet zo veel of ver weg geweest en zien dit

als een buitenkans. De uitwisseling als 'worst' om jongeren actief te krijgen en te laten leren. Waarom ook niet? Ze vinden het razend interessant. Doordat jongeren zelf actief meehelpen met het voorbereiden en organiseren van de toekomstige ontmoeting met jongeren uit het andere land, leren

---

Rotterdamse schoffies voeren toneelstuk op in Italiaans dorpje

---

ze – bijna spelenderwijs – organisatorische en communicatieve vaardigheden. En dat zijn belangrijke doelen in het opbouwwerk. Niet alleen Peter Keijzer van Richter is enthousiast. Ook andere jongerenwerkers die ervaring hebben met deze manier van werken vinden dit middel in het groepgericht werken met jongeren effectief. "Ze leren verantwoordelijkheid te nemen, samen te werken, en leggen zelf contacten met jongeren uit andere culturen".

De ontmoeting zelf is het slotakkoord van een veelzijdig en langlopend proces van voorbereiding. De jongeren organiseren geldwervingsactiviteiten, leggen via de mail of met de webcam alvast contact met hun partnergroepen, organiseren publiciteitsacties en bedenken grotendeels zelf de inhoud en het thema van het programma. Zo werk je heel bewust aan groepsvorming via een helder opgebouwd voorbereidingstraject. De interculturele confrontaties die jongeren straks aangaan kun je zo als werker in de voorbereiding – ruim voor de uit-

wisseling – inleiden, zodat hun leerproces tijdens de ontmoeting straks soepeler verloopt. De participatie van de jongeren staat voorop en de omgeving wordt erbij betrokken. Zo'n voorbereiding kan negen maanden tot een jaar duren.

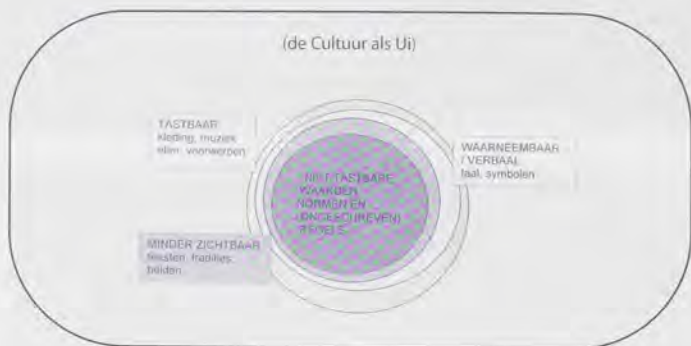
"Deze uitwisseling is de activiteit van het jaar geworden voor het jongerencentrum. Nog eerder heeft een activiteit zo'n veelomvattende invloed gehad op vrijwilligers, bezoekers, stagiaires, werkers en de buurt. Het bruisde van de initiatieven, er werden plannen gemaakt, er werd gespaard, werk gezocht om iets te verdienen, Engels geleerd en in het Engels gemaild en getelefoneerd." (2)

Groepsvorming

Jongeren hebben behoefte aan sociaal contact en willen samen iets doen. Met een internationale uitwisseling kan dat. Jongeren moeten zich veilig voelen en in zichzelf geloven. Het zijn belangrijke voorwaarden voor groepsvorming. Als begeleider is dat je opdracht – en een goede voorbereiding is dus de investering tot succes. De interculturele ervaring zelf wordt begeleid door diverse stappen met de deelnemers te doorlopen in een vooraf en samen met hen vastgesteld programma. Met een juiste mix tussen sociale interactie, interculturele ontmoeting en informele educatie. En werkwormen gericht op kennismaking, ontmoeting en samenwerking tot evaluatie en afscheid.

"... en dat is het 'mooie' van deze uitwisseling. Jongeren kunnen zich niet verbergen en komen zichzelf tegen. Constant met 22 man op een klein oppervlak betekent veel aanpassing, improvisatie en emotie. De één jankt, de ander scheldt en weer een ander wordt ziek. Herkenbare signalen die je als werker de gelegenheid geven serieus op zaken in te gaan. Jongeren gaan een vertrouwensband aan met je en durven dingen te zeggen, waarover ze normaal niet reppen."

Een uitwisselingsactiviteit heeft dus de beste kans van slagen als ze goed wordt georkestreerd. En plezier geeft! Want jongeren leren het best als ze er lol in hebben. Groepsvorming wordt gestimuleerd bij

onder meer sportieve activiteiten met een wedstrijdelement, waarbij je in de internationale context kunt regelen dat er gemixte groepen met elkaar de strijd aangaan, zodat niet één nationaliteit zal winnen. Creatieve activiteiten kun je ook gebruiken om gemengde nationaliteiten in één subgroep van alles samen te laten doen.

Bij activiteiten waarbij jongeren iets maken (een theaterproductie of een popsong met muziek en zang), laat je ze zelf kiezen wat ze het leukste vinden om te doen – en dus waar ze vaak ook goed in zijn. Jongeren die niet durven of kunnen optreden gaan dan schminken, achter de knoppen, decors bouwen of voor de kostuums zorgen. Als er gegeten wordt of tijdens een bonte avond zorg je er als groepswerker voor dat de verschillende nationaliteiten om en om gaan zitten. Het zijn simpele middelen, maar uiterst doeltreffend om groepen van diverse nationaliteiten soepel te mengen. (3)

"Na de lunch volgde de 'pizza-hike'. De deelnemers moesten in internationale groepjes allerlei ingrediënten van een pizza verzamelen in de omgeving, aan de hand van opdrachten. Dit zorgde voor veel hilariteit en heeft enorm bijgedragen aan het leggen van contacten. 's Middags hebben de groepjes pizza's gemaakt van de dingen die ze bij elkaar gesproken hebben. Leuke activiteit, onze jongeren hebben veel van hun dorp aan de Dene kunnen laten zien."

Intercultureel leren

Een eerste ontmoeting met jongeren uit andere culturen gaat gepaard met wederzijds onbegrip over elkaars gewoonten, gebruiken, waarden en normen. Dat kan best angstig zijn. Toch wordt het botsen van de diverse culturen in een internationale

groepsuitwisseling met jongeren expres veroorzaakt. De cultuurbotsing leidt tot 'verstoring' van de tot dan toe bekende leefwereld van de jongeren. Om dit goed te begeleiden wordt in internationale groepsuitwisselingen gewerkt met ervaringsgericht leren. De extra component is de interculturele communicatie. Het proces dat vervolgens ontstaat wordt 'intercultureel leren' genoemd.

De groep improviseert, past zich aan, jankt, lacht en blijft een groep

Met diverse werkvormen ga je met die verstoring aan de slag. Het helpt jongeren zich ervan bewust worden dat hun werkelijkheid er slechts één van vele is. Daardoor leren ze nieuwe vaardigheden en een open houding om zich staande te kunnen houden in de nieuwe situatie. Als groepswerker begeleid je de jongeren om mechanismen als controle, macht en aanpassing te her- en erkennen. Mechanismen die een rol spelen in allerlei situaties die ze tegenkomen als ze 'ergens bij willen horen' in een nieuwe omgeving. Zo leren ze de verschillen te accepteren en te relativiseren.

Verstoren om intercultureel te leren

"Rafaël vertelt dat de Catalanen moesten wennen aan de Nederlanders. 'Jullie hebben elke dag lol, wij moeten daar een speciale reden voor hebben en lichamelijk contact (aai over de bol, arm om iemand heen) zijn we al helemaal niet gewend!!! Maar ik vind het tijdens deze week wél te gek!'"

Intercultureel leren is dus gericht op het leren van een open houding en gedrag jegens 'de ander'. Het is een proces dat niet vanzelfsprekend is en zich in diverse fasen voltrekt. Van begrijpen wat er gebeurt tot het in die nieuwe situatie kunnen accepteren, toepassen en ervaren. Het is een vorm van informeel leren, buiten school, in groepsverband en met diverse interactieve werkvormen. Jongeren gaan enthousiast en actief een onbewust leerproces in terwijl ze tijdelijk buiten hun dagelijkse leefstijl en dus bekende referentiekaders worden geplaatst. Die referentiekaders belemmeren de ruimte om snel en direct te leren. Nu leren ze - terwijl ze buiten hun vertrouwde omgeving zijn - door 'te doen'. En dat kunnen ze in hun eigen omgeving later weer toepassen.

Cultuur als ui

Een cultuur heeft vele verborgen verrassingen. (4) Het is een complexe samenhang van diverse factoren die niet alleen worden bepaald door de politieke of culturele geschiedenis of door het klimaat van een land, maar ook door de manier waarop mensen zich in een bepaalde cultuur al eeuwenlang tot elkaar verhouden. Hoe komt het dat Nederlanders worden afgeschilderd als Calvinisten of dat wij in Europa bekend staan als het 'braafste jongetje van de klas'?

"Het diner van die avond werd afgelast. De landlady van de Engelse pub had afgebeld. Haar dochter had haar verteld dat ze iemand (één van ons?) iets had zien injecteren. Natuurlijk, een groep van elf Amsterdammers waarvan een groot deel met lang haar. Daar moet wel een junk tussen zitten, net zo goed als een van de vier wereldbewoners een Chinees is. In ieder geval hoefden we niet meer (vervolg op pag. 8)

KOMEN MENSEN, BURGERS TERUG OP DE POLITIEKE AGENDA?

De man kon het ook niet helpen. Hij was een aantal jaren als ontwikkelingswerker buitengaats geweest en had enthousiast een voorstel ontwikkeld voor interculturele sociale cohesie in Nederland. In zijn tekst gebruikte hij met regelmaat de term sociale activering. Aangezien de uitgewerkte idee gewoon betrekking had op horizontale contactlegging en wisselwerking aan de basis van de samenleving was het minste dat ik doen kon de man even te waarschuwen. Want – zo hoorde ik mezelf zeggen – de term sociale activering heeft in Nederland niet meer de alledaagse betekenis van sociale stimulering. Nee, het is sinds enkele jaren een beleidsterm met een zeer specifieke strekking. Ingewikkeldheden als 'fase 4' maar achterwege latend legde ik uit dat: (a) het om verticale beleidsvoering gaat, oftewel top-down verordonneerd, (b) het een per individu aangelegenheid is, (c) de mogelijkheid sancties toe te passen bestaat, (d) de operationele doelstelling is mensen via de lijn van vrijwilligerswerk, cursussen en schaduwbanen naar de reguliere arbeidsmarkt te voeren. Uitvoerige dankbetuiging viel mij ten deel, want een dergelijk instrumentele invulling van wat sociale activering is, stond natuurlijk haaks op het streven naar sociale cohesie aan de basis van de samenleving. Gelukkig had hij het verhaal nog in zijn pc zitten en met de eenvoudige opdracht 'verwijder' en 'vervang' zou alles weer intentieconform worden.

Deze virtuele ingreep maakt de kansrijkheid van zijn idee niet groter. Eens te meer realiseer ik mij dat sociale cohesie als regeringsadagium een lege kreet gebleven is: er zijn geen middelen en instrumenten ingezet om 'weven aan samen leven' te faciliteren om daarmee de 'sense of belonging and membership' te vergroten. Integendeel. strevende oogmerken, zoals besloten liggend in waarden-geladen noties als 'vrijwilligerswerk' en 'sociale activering' zijn geconverteerd tot bureaucratisch instrumentarium. En de weinige settingen en beroepskrachten die constructieve betekenis hebben voor werkelijke 'community building' zijn omgemuut tot 'means to bureaucratic ends'. Wat betekent dat elk basaal sociaal initiatief in 'moeilijke' buurten en wijken – denk aan voortreffelijke 'volksopvoeding te velde'-concepten als de moedercentra en meer recent het vadercentrum – beleidsmatig uitsluitend gedoogd worden als instrumentele broedfabriek voor 'hogere doelen' als werving, doorstroom en uitstroom (richting reguliere arbeidsmarkt).

In feite is en wordt met betrekking tot achterblijvers en nieuwkomers (niet toevallig samenwonend in goedkope, weinig in trek zijnde wijken) louter verticaal eenrichtingsverkeer mogelijk gemaakt; en de initiatieven van mensen zelf uitsluitend uit-genut.

Wat zich aftekent is een contraproductieve ontwikkeling: in de geselecteerde woongebieden wordt de facto het vermaledijde sojetsysteem geïnstalleerd. En wat het nog erger maakt: niet als politieke keuze, maar als nare, noodlottige uitkomst van een intersectorale praktijk van instellingen en instanties. De politiek krijgt – te laat en te weinig – enig zicht op de realiteit dat zij door (landelijk én plaatselijk) ultiem schaalvergrotere anonieme bolwerken te vestigen – tussen haarzelf en de burgers – niet alleen het stuur, maar vooral ook de 'bemiddeling' is kwijtgeraakt.

Er zijn enkele, kleine hoopvolle signalen: lokaal waar wethouders het aandurven om (sociale) ruimte te trekken door support aan initiatieven als asset based community development te geven; landelijk waar (dank zij het amendement Middel e.a.) een stimuleringstraject 'kleinschalige zelforganisatie' mogelijk gemaakt werd.

Maar in de context van zoveel intersectoraal structureel geweld is het 'te laat en te weinig'. Gegeven het primaat van de politiek zou het toch mogelijk moeten zijn in de aankomende lokale en landelijke regeerperiode de positie van de institutionele monopolies te relativeren ten gunste van facilitering en schraging van burgerinitiatief en –verantwoordelijkheid. Dat maakt het voor de burger ook weer relevant om iets van doen te hebben met de gekozen volksvertegenwoordiger.

Waar het gaat om de relevantie van 'welzijn' op de landelijke politieke agenda moet in de komende regeerperiode eindelijk eens afgerekend worden met enkele oneigenlijke decentralisatieaspekten. Want die zijn te lang misbruikt om landelijk politieke verantwoordelijkheid al te gemakkelijk weg te wuiven. Op de fronten 'kwaliteit', 'innovatie' en confronterende 'kruisbestuiving' legt de Welzijnswet niets in de weg, integendeel: hier liggen rijksverantwoordelijkheden die jarenlang meer dan fors verwaarloosd zijn.

Het is de hoogste tijd voor een omkering: niet langer moet het adagium zijn: 'licht uit, spot aan' met de daaraan inherente blik-vermauwende oriëntatie op 'specifieke maatregelen'. Nee, het adagium voor de aankomende periode moet luiden: 'licht aan', zodat we eindelijk weer eens de hele zaal kunnen zien en de hele zaal ons.

Misschien kan dan over een paar jaar sociale activering weer gewoon letterlijk genomen worden.

<

op haar steun te rekenen. In eerste instantie reageerde de groep nogal laconiek op het verhaal. *If we are junkies, what are the English? We don't look half as bad as they do. Later sloeg dit gevoel om in collectieve irritatie, een goede bodem voor een discussie over stereotypering en discriminatie.*"

Cultuur laat zich het meest eenvoudig uitleggen door deze te vergelijken met een ui die is af te pellen. De buitenste laag is de meest tastbare. We kunnen dit allemaal zien en herkennen. Denk aan kleding, muziek, eten. Het zijn ook de souvenirs die je meeneemt na een vakantie omdat ze zo typisch bij dat land horen. Van Franse kaas tot Ierse folkmuziek.

Pel je een laagje verder, dan worden andere culturelementen waarneembaar. Denk aan de taal. Je hoort en ziet het, maar de eerste barrières ontstaan al omdat het niet je moertaal is. Er wordt wel gezegd dat taal het denken beïnvloedt en dus ook de waarden en normen van een cultuur bepaalt. De taal van jongeren in Amsterdam Oud Zuid is anders dan de taal van jongeren uit bijvoorbeeld Friesland of de Achterhoek. Hebben zij ook een andere jeugdcultuur? Het lijkt er op. Zo ook zijn talen uiterlijke kenmerken van culturen.

We blijven pellen en komen in een al weer minder zichtbaar deel, namelijk die van de rituelen. In Nederland en enkele andere Europese landen vieren we Sinterklaas, in vele andere landen kennen ze dit niet. Wist je dat de Finnen hun baby's pas een naam geven als ze al drie weken oud zijn? Dan kan een naam worden gekozen die echt bij dat kindje past.

De echte culturele geheimen vinden we in de kern. Het is het meest ontastbare - de waarden en normen, de ongeschreven regels - die vaak onbewust in een groep mensen aanwezig zijn. Intercultureel leren richt zich niet alleen op de buitenste lagen, maar zoekt vooral ook naar inzicht in de verschillen tussen culturen vanuit deze kernlaag.

Internationale trainingen

Voor het begeleiden van een internationale groepsuitwisseling worden geen andere vaardigheden verwacht van jongerenwerkers dan bij andere groepsactiviteiten. Als je bijvoorbeeld werkt in een buurt met jongeren van verschillende culturen krijg je al veel te maken met verschillen in waarden, normen en uitingen van mensen. Het je bewust zijn van deze verschillen biedt kan-

sen om te leren daarmee om te gaan. Dat is waardevol als je werkt in een buurt met mensen van diverse afkomst. Ook dan moet je kunnen improviseren en flexibel zijn, een groepsproces kunnen sturen en onvoorziene momenten kunnen opvangen. Uiteraard moet je openstaan voor andere culturen. Dat staat voorop. Dat is in de buurt zo en dat is bij een internationale uitwisseling zo.

"Zo zijn er verschillende jongeren die zijn mee geweest, waar ik nog steeds goed contact mee heb. Regelmatig komen ze langs, vaak voor een praatje, soms voor advies. Met andere woorden; ze weten me te vinden en weten ook dat ze altijd een beroep op mij kunnen doen. In de afgelopen jaren heb ik persoonlijk ervaren dat uitwisselingen voor mij verfrissend hebben gewerkt en het heeft in mijn werk voor nieuwe impulsen gezorgd. Mede dankzij deze activiteit heb ik nader kennis kunnen maken met de doelgroep, vertrouwensrelaties kunnen uitbouwen en de doelgroep mee kunnen maken in andere situaties." (Peter Keijzer, Richter Den Helder)

Uitwisselingsactiviteit heeft beste kans van slagen als ze goed is geïmplementeerd

Wat wellicht nieuw is, is het begeleiden van die cultuurbotsing in de geprogrammeerde ontmoeting. Om daarvoor vaardigheden te ontwikkelen moet je zelf ervaren wat dat betekent. Dan weet je wat de jongeren kunnen meemaken. Of anderen die in jouw buurt deelnemen aan bijvoorbeeld integratieprojecten. Via het Programma Jeugd van de Europese Unie zijn diverse mogelijkheden. Je kunt zelf subsidie aanvragen voor een studiebezoek als je een thema uit wilt diepen en contacten hebt met opbouwwerkers in een ander land. Je kunt ook twee keer per jaar via een simulatiespel een weekend leren hoe je een uitwisseling organiseert en begeleidt. Ook kun je inschrijven op studiebezoeken of 'contactmaking seminars' die door de diverse Agentschappen Jeugd in alle delen van Europa worden georganiseerd. Kortom, allerlei mogelijkheden om beslagen ten ijs met je jongeren zo'n interculturele groepsuitwisseling succesvol uit te voeren. Wat houdt je nog tegen?

"Ook vind ik het belangrijk dat de contacten met de jongeren ook na een uitwisseling waardevol blijven. Zo zijn er verschillende jon-

geren die met vorige uitwisselingen zijn mee geweest, waar ik nog steeds goed contact mee heb. Regelmatig komen ze langs, vaak voor een praatje, soms voor advies, met andere woorden; ze weten me te vinden en weten ook dat ze altijd een beroep op mij kunnen doen." (Peter Keijzer, Richter Den Helder)

1. Voor dit artikel is dankbaar gebruik gemaakt van de 'Over en Weer': werkboek internationale groepsuitwisselingen in het jongerenwerk / Klaas Groot en Caroline Vink. - Lelystad: IVO, 1994.
2. Dit citaat - en enkele anderen - overgenomen uit 'Over en Weer' / Klaas Groot en Caroline Vink.
3. Het European Youth Centre van de Raad van Europa ontwikkelt diverse Training Kits rond Intercultural Learning; zie ook <http://www.coe.fr/youth/english/partnership/new/kits.htm>
4. Beschrijving van de 'CultuurUit', is 'vrij' uit: 'Intercultureel Spelenboek': uitgave van Centrum Informatieve Spelen, NIZW, J&Ppartners en Jint, 1996. Te bestellen bij het NIZW, bestelnummer E72297. Kosten 11,75 Euro. Mailen naar bestel@nizw.nl

Bel voor een afspraak of voor aanmelding voor de e-mail nieuwsbrief Nationaal Agentschap Jeugd.

Telefoon 030 230 65 50.

E-mail europa@nizw.nl

Kijk op www.agentschapjeugd.nl om een beeld te krijgen van diverse subsidies.

Ook voor aanmelding voor de gratis email-nieuwsbrief met aanbiedingen voor trainingen, studiebezoeken en andere activiteiten voor begeleiders van jongerengroepen.

Foto's St. Richter, Den Helder

<

Jongeren 'met kleurtje' willen een eigen café in Amersfoort

Amersfoortse jongeren van buitenlandse afkomst willen een dans café speciaal voor leeftijdgenoten met een kleurtje. Ze zijn het zat dat hen de toegang tot cafés in de binnenstad wordt geweigerd.

Gistermiddag bood een aantal van hen burgemeester Van Vliet ruim driehonderd handtekeningen aan, met het verzoek hun initiatief te ondersteunen. Voor Rusella Rosel (17) zijn het geen incidenten meer. De keren dat ze niet bij een café naar binnen mocht, zijn talrijk. Haar Arubaanse uiterlijk is daar zonder twijfel debet aan, denkt ze.

Vrijwel elk wekeinde krijgt ze de argumenten weer te horen "Alleen vaste klanten mogen naar binnen," zeggen ze. Als ik dan vraag hoe ik vaste klant kan worden, zeggen ze dat ik maar tussen de middag moet komen. Maar dan moet ik naar school," zegt ze.

Een ander voorbeeld. "Soms zijn we met zijn vieren. Allemaal hebben we een kleurtje. Maar dan wordt gezegd dat groepen niet worden binnengelaten." Rusella en haar vriendinnen verbazen zich er over dat zelfs 'grote' jongens van 23' die ze kennen, vaak de toegang wordt geweigerd. En dat terwijl ze zich speciaal netjes kleden.

Sportschoenen of andere kledingstukken die aanstoet kunnen geven bij de portiers blijven in de kast.

Initiatiefnemer van de handtekeningenactie is Rusella's moeder, die keer op keer hoort dat haar kinderen weer de toegang is geweigerd. "Als moeder maak ik me zorgen als de kinderen dan maar buiten de stad uitgaan."

Beleid

Burgemeester Van Vliet ontving de handtekeningen gisteren uit handen van een gemêleerd groepje jongeren, met wortels op de Antillen, in Suriname, Irak en op de Molukken. "Het past niet in het beleid van Amersfoort inwoners te scheiden door een café te laten beginnen waar alleen mensen van bepaalde komaf mogen komen. De bedoeling is juist iedereen samen te laten gaan, in plaats van hen te scheiden," reageerde ze op de boodschap. Niettemin neemt de burgemeester de boodschap serieus. "Het is absoluut niet de bedoeling dat mensen de toegang wordt geweigerd op basis van huidskleur. In een convenant met horeca-exploitanten hebben we afgesproken dat niet te doen," zei ze bij de overhandiging van de handtekeningen.

Bespreken

Nog voor de zomer wil burgemeester Van Vliet om de tafel zitten met horeca-uitbaters en jongeren, om de problemen te bespreken. Ook neemt de burgemeester contact op met de Amersfoortse afdeling van Koninklijke Horeca Nederland. De jongeren en moeder Rosel hebben bij het Meldpunt Discriminatie hun ervaringen kenbaar gemaakt. Vorig jaar bleek uit onderzoek onder Marokkaanse jongeren dat bijna de helft van hen zich gediscrimineerd voelt bij horecagelegenheden in Amersfoort.

Amersfoortse courant 22 januari 2001

Landelijke Olympiade, bijdragen aan

Vorig jaar is onder auspiciën van het Landelijk Centrum Opbouwwerk door de Erasmus Universiteit een schriftelijke Olympiade Conferentie in drie rondes uitgevoerd met als invalshoek 'bijdragen aan de samenleving'. Deze Olympiade vormde het laatste onderdeel van een drietal producties in de zogenaamde kwaliteitsimpuls opbouwwerk, waarin eerder de publicatie *Opbouwwerk 2000, beeld en perspectief* en ook het *Statuut Opbouwwerk* tot stand kwamen.

In de Olympiade Conferentie is (interactief) nagegaan welke bijdragen door respectievelijk politie, woningcorporaties, bedrijven en opbouwwerk aan de samenlevingsopbouw geleverd worden; en welke opvattingen/visies daarbij een rol spelen. Het integrale verslag – dat eerder uiteraard al beschikbaar kwam voor de Olympiade-deelnemers – staat hiernaast integraal afgedrukt. Hoewel met name de deelname aan deze exercitie door het bedrijfsleven kwantitatief beneden peil bleef, geeft het verslag boeiende, en soms ook verrassende doorkijkjes.

Voor u ligt het eindverslag van het Olympiadeproject "Bijdragen aan de Samenleving". In dit eindverslag zijn de verschillende rondes geïntegreerd. De reacties op de open vragen over de uitspraken van andere sectoren zijn toegevoegd aan de eerdere (enquête)bevindingen. Uw eigen mening en de mening van anderen over u staan nu onder elkaar.

Inspiratiebron was bij de herijking van een welzijnsorganisatie. Ondanks de cijfermatig geringe omvang riepen de vragenrondes ook steeds een beeld van herkenning op. Kritiek was er natuurlijk ook. Een aantal deelnemers gaf te kennen dat ze de gemeente als meediscussiërende partij misten. Verder werd de schriftelijke werkwijze niet geheel up to date gevonden in dit digitale tijdperk.

Iedereen aan het woord
Omdat niet iedereen al helemaal thuis is in de wereld van internet en e-mail en omdat digitale correspondentie vaak toch wat slordiger en vrijblijvender is dan een schriftelijke werkwijze, is voor het laatste gekozen. Op mondelinge bijeenkomsten heeft een schriftelijke Olympiade voor, dat iedereen aan het woord komt en dat mensen in alle rust op elkaar kunnen reageren. Reageren op papier geeft enige distantie; men heeft tijd om over een antwoord na te denken. Tegelijkertijd is die distantie ook een probleem. Waar in een 'echt' debat, de gespreksleider miscommunicaties snel kan opsporen, blijft men op papier net iets langer langs elkaar heen praten. Natuurlijk hebben wij links en rechts geprobeerd het gesprek te stroomlijnen, maar het is niet gemakkelijk om van een afstand terminologieën naadloos op elkaar aan te laten sluiten. En misschien hoeft dat ook niet. Misschien is de verstelling om te komen tot gedeelde begrippen al een inzichtrijke stap.

Als men begrijpt dat anderen niet dezelfde associatie hebben bij een woord, is dat al een leerzaam moment. Neem het begrip vermaatschappelijk. Dat is in deze Olympiade in verschillende betekenissen

gebruikt. Allereerst als omschrijving van de heuging onder veel instanties om zich naast hun kerntaken ook op thema's als sociale samenhang en sociale cohesie te gaan richten. Maar het is ook geïnterpreteerd als de ontwikkeling om steeds meer beleid samen met burgers vorm te geven; als de neiging van overheden en maatschappelijke instanties om vraaggericht en responsief te willen zijn. Daarnaast is vermaatschappelijking ook nog ter sprake gekomen in de zin dat instituties en organisaties de bevolking graag willen activeren om zelf initiatieven ter hand te nemen. Vermaatschappelijking houdt dan in dat institutionele taken aan de bevolking worden uitbesteed (zelfbeheerprojecten). Zo zijn er meer voorbeelden te geven van termen die in de verschillende sectoren 'anders' leven.

Trends en agenda's
Over de hoofdlijnen is er echter minder verwarring. Bijna iedereen analyseert deze periode als het tijdperk van het vraaggericht werken. Vraaggericht werken is ook wel eens omschreven als de logische optelsom van aan de ene kant mondige burgers die voor zichzelf opkomen en aan de andere kant toenemende marktwerking. Tegelijkertijd zijn hierbij veel vraagtekens te plaatsen. Vragen die ook spreken uit de reacties van de Olympiadegangers. Hoe vraaggericht zijn de overheid, de corporatie, maar ook het opbouwwerk nou echt? Weten ze wel precies wat er leeft? Hoeveel 'ondersteuning' is nog nodig bij vraaggericht werken of kan alles zo maar op het bord van de burgers worden neergelegd? En hebben burgers eigenlijk niet allemaal tegenstrijdige wensen?

Positieve eindbalans

De balans van deze Olympiade is wat ons betreft positief. Tegenover het wat beperkte kwantitatieve gedeelte (een kleine veertig deelnemers, vooral afkomstig uit kringen van opbouwwerk en bewonersorganisaties, aangevuld met kleine delegaties van politie, woningcorporaties en bedrijfsleven) staat de grote kwalitatieve actieradius van deelnemers. Velen van u hebben de eigen inzichten uitgebreid met anderen willen delen (c.q. confronteren). De Olympiade fungeerde, zoals gehoopt, als een marktplein waar men het serieuze debat niet schuwde. Het gaf stof tot nadenken zoals herhaaldelijk door deelnemers is opgemerkt. We hebben zelfs vernomen dat de Olympiade een

Wie het materiaal leest zal constateren dat de sociale agenda ook voor de aankomende periode veel onderwerpen telt. We lijken bijvoorbeeld op de drempel te staan van nieuwe manieren van bewonersparticipatie (andere manieren van actief zijn, andere organisatievormen). Maar ook langer lopende kwesties blijven actueel. Zoals de zoektocht naar nieuwe constellaties bij het samenwerken rond samenlevingsopbouw. Deze Olympiade voegt nog een aantal mogelijke discussieonderwerpen toe. Zo valt te signaleren dat integraal samenwerken vooral gestalte krijgt op de werkvloer. Een sterker accent op de 'emancipatie van de uitvoering' kan wellicht tot verrassende resultaten leiden. Een andere kwestie is dat de 'ontdekking' van burgers als medeproducenten van beleid soms meer overdenking vraagt dan nu gebeurt. Het voorbijgaan aan tegenstrijdige belangen en het soms overvragen van de burgerbijdrage, maken dat inspraak, zelfbeheer en een grotere initiatiefruimte voor burgers niet vanzelfsprekend op een enthousiast onthaal kunnen rekenen. Daarnaast zijn discussies over de standpunten met betrekking tot integratie welhaast onvermijdelijk. Wat autochtone bewoners, instanties en allochtone bewoners onder integratie verstaan, loopt sterk uiteen. De gebeurtenissen op en naar aan-

Activiteiten smal of breed: de kerntaken voorbij?

leiding van 11 september, hebben dit debat over integratieprocessen in de Nederlandse steden verder op scherp gesteld. Deze Olympiade is er niet primair op gericht om voor al deze kwesties ook oplossingen aan te dragen. Toch kan worden gesignaleerd dat met enige inschikkelijkheid door partijen die in een bepaalde situatie de zwaarste stem hebben, al veel kan worden gewonnen. Die inschikkelijkheid zal alleen kunnen verlopen via een dialoog. Hopelijk heeft de Olympiade daar belangrijke bouwstenen voor geleverd.

De samenstellers van de Olympiade-rapportages

*Lex Veldboer
Nanne Boonstra
Floris Noordhoff
Jan Willem Duyvendak*

De 2e ronde: reacties per sector

Politie en woningcorporaties groeien in de breedte
Het dragen van sociale verantwoordelijkheid is momenteel voor bijna alle deelnemers en partijen een 'reguliere' activiteit. Voor opbouwwerkers en bewoners- en belangenorganisaties geldt sociale inzet al langer als iets vanzelfsprekends. De hoge scores onder de politie en de corporaties zijn echter van recentere datum. Deze panelen melden een sterke groei in de breedte. Aandacht voor mensen met een zwakke sociale positie wordt tegenwoordig omschreven als een kerntaak (corporaties)

of als een vaste hoofdtaak (politie). De andere professionele panels (opbouwwerk en bedrijfsleven) herkennen dit sterkere sociale profiel van politie en corporatie. Voor de deelnemers uit de hoek van bewoners- en belangenorganisaties is deze ontwikkeling echter minder zichtbaar.

Dat het werk van politie en corporaties naar eigen zeggen socialer is geworden, wordt bevestigd doordat met name panelleden uit deze sectoren stellen dat grenzen tussen beroepsgroepen vervagen. Het eigen - uitvoerende - werk is steeds meer gaan lijken op dat van sociale professionals zoals maatschappelijk werkers (politie) of opbouwwerkers. De vergelijking met het opbouwwerk geldt vooral voor de corporaties. Begeleiding en ondersteuning geven aan bewoners en bemiddelen bij problemen worden gezien als belangrijke onderdelen van het beroep. Net als bij opbouwwerkers liggen in corporatieland termen als sociale integratie en leefbaarheid voor in de mond.

'De samenleving verwacht meer sociale inzet van ons'
Sociale verantwoordelijkheid hoort erbij, zo stellen de sectoren zonder uitzondering. Maar deze 'vermaatschappelijking' is niet altijd gebaseerd op een geheel vrijwillige keus. Alle professionele partijen geven aan dat druk vanuit de samenleving en de overheid een minstens zo belangrijke factor is. Een enkeling geeft aan dat de vermaatschappelijking nodig is omdat andere partijen taken hebben laten liggen.

Bij de andere panelen dan politie en corporatie vallen nog enkele specifieke zaken op. Zo past de optelsom van de individuele

doelen van opbouwwerkers precies in de definitie die het ministerie van VWS aan dit type werk geeft. 'De organisatie werkt eraan dat mensen zichzelf kunnen redden, erbij horen en mee kunnen blijven doen in de samenleving'. Het opbouwwerk heeft dan ook het breedste sociale takenpakket. Bij de deelnemers uit het bedrijfsleven wordt bijdragen aan de samenleving gezien als tijdelijke taak of als bijzaak en staat een veel beperkter aantal thema's op de agenda. Genoemd worden sociale samenhang en wijk- en buurtbeheer. Bewoners en belangorganisaties zien activiteiten op het sociale vlak merendeels als een vaste hoofd-taak en richten zich daarbij vooral op leefbaarheidsvraagstukken (schoon, heel en veilig).

Streetwise

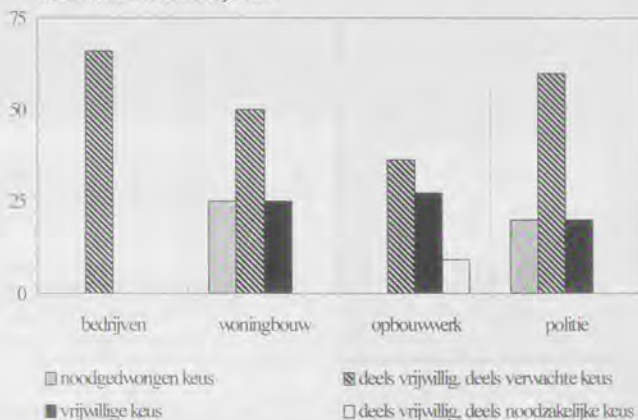
Bij de vergelijking met andere beroepsgroepen springt nog in het oog dat opbouwwerkers zichzelf het meest spiegelen aan straathoekwerkers (welzijnswerkers die op straat contacten leggen met hun doelgroep). Als overeenkomstige kenmerken worden gepresenteerd: aanwezig en aanspreekbaar zijn en vragen van groepen en individuen oppikken. Opbouwwerkers die echter al een 'aanbod' hebben (op het gebied van beheer of educatie) associëren hun eigen werk eerder met dat van een leraar of beleidsmedewerker. De uitspraak dat het opbouwwerk het meest lijkt op straathoekwerk is niet geheel vanzelfsprekend. De afgelopen jaren werd nog wel eens gesteld dat opbouwwerkers (te) veel achter hun bureau zitten. Zijn ze inmiddels weer 'streetwise'?

De 3e ronde: reacties op elkaar

(1) Bent u het eens met de door andere panels gemaakte zelfportretten?

Volgens henzelf lijken corporatiemedewerkers veel op opbouwwerkers. Opbouwwerkers spiegelen zich op hun beurt graag aan het straathoekwerk. Volgens dit zelfportret gaan opbouwwerkers 'erop af'; ze zijn veel op straat aanwezig, werken laagdrempelig en kunnen zodoende gemakkelijk vragen van bewoners opvangen. De eigen associaties uit de tweede ronde worden door de andere panels echter lang niet altijd (h)erkend.

Figuur 1 Als er sprake is van een toename van sociale taken bij uw organisatie, komt dit dan voort uit vrije keus?

De deelnemende bewonersorganisaties beamen de gesuggereerde straatgerichtheid van opbouwwerkers niet volmondig. Zij vinden dat opbouwwerkers niet meer op straat zijn aan te treffen dan voorheen. Dit heeft volgens hen verschillende redenen. Enerzijds zijn er externe factoren in het spel zoals de schaalvergroting van welzijnsorganisaties, de financiering door de gemeente op 'output' (werk op bestelling, dat wordt afgerekend op prestaties en niet op processen) en de inschakeling van opbouwwerkers als 'intermediair' tussen veel meer organisaties dan alleen tussen bewoners en overheid. Anderzijds bekritisseren zij ook de manier waarop het opbouwwerk de opdrachten invult. 'Ze zijn vooral bezig met kantoorwerk en met het samenstellen van rapporten. Straatactiviteiten zijn incidenteel'.

In corporatiekringen is het antwoord over de straat gerichtheid van opbouwwerkers dubbelzinnig. Er wordt opgemerkt dat er eigenlijk twee typen opbouwwerk zijn waar te nemen: opbouwwerkers die optreden als adviseurs c.q. beleidsmedewerkers van bewonersorganisaties en opbouwwerkers die zich verschansen in het buurthuis en vooral gericht lijken te zijn op de eigen continuïteit.

Vertegenwoordigers van de politie menen dat corporatiemedewerkers inderdaad steeds meer trekjes hebben gekregen van opbouwwerkers. Met name wijzen zij daarbij op de omgang met 'probleemgevallen: de overlastveroorzakende huurders.' Op

welzijnsachtige wijze worden deze soms begeleid. Opbouwwerkers zelf menen dat het uitvoerende werk bij een corporatie deels meer overeenkomsten heeft gekregen met hun eigen werk. Duidelijke overeenkomsten zijn onderwerpen als wijkgerichtheid en het versterken van de bewonersparticipatie rond leefbaarheid. Tegelijkertijd maken alle opbouwwerker duidelijk dat de posities uiteindelijk toch verschillen: 'De verantwoordelijkheid en de benaderingswijze zijn anders.' Meerdere malen wordt aangegeven dat de corporatiemedewerker als puntje bij paaltje handelt vanuit het belang van het bedrijf. 'Daarom zijn zij een minder natuurlijke bondgenoot van bewoners dan onafhankelijke opbouwwerkers.'

Vertegenwoordigers van de politie stelden in de tweede ronde dat hun werk steeds meer is gaan lijken op dat van maatschappelijk werkers. Een vertegenwoordiger van het bedrijfsleven beaamt deze sociale ontwikkeling, maar dan alleen voor de wijkteams. 'Voor de gehele organisatie gaat het niet op.' Door personeelsgebrek laat de politie sociale en andere taken liggen, zo wordt gesteld. Anderen nemen het dan soms over. Het beveiligen van bedrijfsterreinen gebeurt nu door de particuliere sector, bij de contactlegging met bewoners is de overname echter minder duidelijk.

(2) Denkt u dat het sterker worden sociale profiel van de politie en corporaties een tijdelijke fenomeen is, of is het een ontwikkeling die blijvend is?

Het bevorderen van sociale contacten, sociale controle en sociale integratie zijn niet het 'alleenrecht' meer van het welzijnswerk. Tegenwoordig richten de (wijkteams van de) politie en woningbouwcorporaties zich ook op deze missies. Naar eigen zeggen is het dragen van sociale verantwoordelijkheid voor politiemensen en corporatiemedewerkers een reguliere taak geworden. 'Sociale verantwoordelijkheid hoort erbij', zo stelt men. Maar voor hoe lang?

Het hedendaagse sociale profiel van (wijk)politie en corporatie wordt door opbouwwerkers en bewonersorganisaties vooral 'gelezen' als het onderhouden van intensieve contacten met bewoners (inspraak, praatsessies) en de inzet op buurt- en wijkniveau. Opbouwwerkers en bewonersorganisaties benadrukken dat dit een blijvende ontwikkeling zou moeten zijn, maar betwijfelen of deze trend zich doorzet. Met name binnen de politie speelt de kerntakdiscussie sterk: 'de politie, moet weer politie worden en harder optreden', zo wordt gesignaleerd. Bijna berustend wordt vastgesteld dat het gaat om op- en afgaande bewegingen ('pieken en dalen'). Van de politie kan men dat nog enigszins begrijpen ('prioriteiten elders'). Corporaties die de sociale kant nog wel eens vergeten, stuiten op minder begrip. Corporaties hebben volgens een aantal opbouwwerkers domweg geen andere keus. Corporaties moeten wel, ze kunnen niet zonder de medewerking van bewoners en moeten daarom leefbaarheid op de agenda houden.'

II Integraal samenwerken: verkenningen buiten de eigen sector

De 2e ronde: reacties per sector

Op zoek naar bondgenoten
De toenemende drukte op het maatschappelijk middenveld is al vaker geconstateerd.

Op vele plaatsen is men bezig op directe of indirecte wijze de sociale infrastructuur te versterken. Daarvoor zoekt men geschikte partners. Scholen ontwikkelen zich tot brede (buurt)scholen en schakelen daarbij 'bondgenoten' in. Corporaties ambieren al dan niet in samenwerking met projectontwikkelaars sociale doelen met herstructurering en geven meer uit aan leefbaarheidsprojecten dan ooit tevoren. En ook de samenwerking rond veiligheidsprojecten in wijken en buurten neemt hand over hand toe, onder andere tot uiting komend in de hoge vlucht die zowel Justitie in de Buurt als buurtbemiddeling het afgelopen jaar hebben genomen. Terreinverbreding vergt samenwerking zo is de heersende opvatting. Tegelijkertijd roept dit ook allerlei vragen op: moet alles wel integraal worden aangepakt? En wat zijn de knelpunten bij die samenwerking?

De juiste afstemming
Bijna zonder uitzondering zijn de deelnemers aan deze Olympiade gematigd optimistisch over een integrale aanpak van problemen. Het zijn daarbij vooral de sociale onderwerpen die vragen om afstemming. Sociale veiligheid, de integratie van minderheden en de sociale samenhang in buurten staan bij iedereen hoog genoteerd. Bij fysieke en economische projecten ziet men een minder sterke noodzaak voor een gezamenlijke aanpak. Vervolgens gaan de wegen enigszins uiteen, want alleen de deelnemers van de kant van de politie en het opbouwwerk zijn positief over de tot dusver gerealiseerde samenwerking op het gebied van integratie, cohesie en overlast. In de andere panelen heerst juist de ervaring dat op deze velden nog te veel sprake is van 'verkokering'. Hoewel geen enkel panel zich duidelijk schaaft achter de noodzaak tot integraal fysiek beleid, blijkt in de praktijk dat rond de fysieke pijler juist veel gezamenlijke inzet is ontstaan. Samenwerking en afstemming krijgen volgens bijna alle panelen - alleen opbouwwerkers denken er soms anders over - sterk gestalte rond het thema woningvoorraad (lees herstructurering) en rond de fysieke kant van leefbaarheid (schoon en heel).

Arbeidsintensief
De meeste contacten die de panelleden hebben vinden nog steeds plaats binnen de eigen vrouwelijke sector. Tegelijkertijd is over de gehele linie een toename in externe contacten te constateren. Dit is een geleide-

lijke, maar onmiskenbare ontwikkeling. Een breed gedeelde ervaring is dat het formaliseren van dergelijke coproducties arbeidsintensief is. Belangrijk knelpunt bij integraal samenwerken is het niet goed aansluiten op elkaars werkwijze, tempo e.d. Nader gespecificeerd stellen vooral corporaties en opbouwwerkers dat het schort aan communicatie (het ontbreken van een gemeenschappelijke visie, gebrek aan kennis over elkaar). De corporaties leggen daarnaast, net als het bedrijfsleven en bewoners- en belangenverenigingen, veel accent op machtsverschillen. Bij het bedrijfsleven springt verder de (te) grote vraag van andere partijen naar sponsoring door bedrijven als een breekpunt eruit. Door bewoners en belangenverenigingen wordt het niet serieus genomen soms als probleem opgevoerd.

Toch uit de meeste panelen zich redelijk positief over de samenwerking met andere sectoren. Bewoners- en belangenorganisaties, corporaties en opbouwwerkers springen er bij iedereen uit als prettige partners. Als de schoen een keer wringt, geldt dat de politie (de corporaties en het bedrijfsleven duiden deze samenwerking als neutraal) en vooral het bedrijfsleven. De meeste panelen zijn overigens sterk verdeeld bij het beoordelen van de inzet van (potentiële) commerciële partners, alleen de bewonersorganisaties zijn eenduidig ontevreden over hen.

Resultaten

In termen van resultaten levert integraal werken vooral wederzijdse kennis, informatie en verbeterde planontwikkelingen op. Daarnaast zijn er kleine concrete projecten van de grond gekomen (banenprojecten, sponsoring etc.) De wat grotere einddoelen zoals draagvlak opbouwen, vrouwen onder de bewoners winnen, worden aanmerkelijk minder vaak genoemd. Opmerkelijk zijn de bevindingen over de samenwerking tussen politie en het opbouwwerk. In de gepolariseerde jaren zeventig stond het opbouwwerk zeker niet aan de kant van de politie, inmiddels 'vinden' zij elkaar steeds vaker. Onder andere in een gezamenlijk streven om de sociale zelfredzaamheid in risico-buurten te versterken. De samenwerking wordt beschouwd als concreet en effectief: de politie weet nu beter wat er leeft in een bepaalde buurt. Een van de politierespondenten stelt dat door het gezamenlijk optreden de maat-

schappelijke problemen in een buurt zijn opgelost.' Wat de rol van sociale zelfredzaamheid is in dit opmerkelijke resultaat wordt echter niet vermeld.

De 3e ronde: reacties op elkaar

(3) *Komen uw kerntaken bij samenwerking in het gedrang?*

Integrale samenwerking blijft lastig. Men was het in de voorgaande ronde erover eens dat er rond sociale thema's integraal moet worden samengewerkt. De praktijk leert helaas dat samenwerking tussen de deelnemende partijen vaak problemen oplevert. Verkokering en het ontbreken van een gemeenschappelijke visie lijden vaak tot miscommunicaties en gebrekkige samenwerking. Ook blijkt samenwerking niet altijd op basis van gelijkwaardigheid plaats te vinden. De sterke partijen willen aan het stuur zitten en dat kan leiden tot knellende verbanden.

De meeste opbouwwerkers proberen bij samenwerking met andere partijen hun positie duidelijk te maken en duidelijk te houden. Toch ondervinden zij veel druk van instanties. Corporaties proberen hen in een bepaalde richting te sturen bij het 'verkoop' van herstructureringsprocessen aan bewoners. Ook sommige (deel)gemeenten verliezen de onafhankelijke positie van het opbouwwerk nog wel eens uit het oog, zij worden dan 'aangezien als uitvoerder van het overheidsbeleid.' En de politie pusht opbouwwerkers wel eens om als een soort verlengstuk op te gaan treden. De opbouwwerkers onder de Olympiadegegangers zeggen zich ferm te houden en alert te zijn. Ze hebben in een aantal gevallen al flinke aanvaringen achter de rug met deze partijen. Sommige collega's zouden echter minder sterke schouders hebben en zich te gemakkelijk voor andermans karretje laten spannen.

Corporaties voelen zich nauwelijks overvraagd of in een bepaald keurslijf gedwongen tijdens samenwerking. Als sterke partij gebeurt hen dat 'absoluut niet.' Ook bewonersorganisaties voelen zich zelf niet gemanipuleerd, maar zij uiten wel hun zorgen over het welzijnswerk. De dwingende hand

Figuur 2 Hoe verloopt de samenwerking in de praktijk? De vetgedrukte sectoren spreken zich uit over de samenwerking met de andere horizontaal geplaatste sectoren.

++ = goed   += redelijk   N.B.= niet bekend
0 = neutraal   = slecht

SAMENWERKING	Bewoners- en belangenorg.	Bedrijven	Woningbouw- Corporaties	Politie	Opbouwwerk
Bedrijven	+	++	0	0	N.B.
Woningbouw- Corporaties	+	0	+	0	+
Opbouwwerk	++	+	++	+	++
Politie	+	0	+	++	+
Bewoners- en belangenorg.	++	-	+	+	+

van overheid en corporaties maakt dat deze vaak de inschikkelijke en 'zwakkere' partij zijn. Een signaal van de politie en uit het bedrijfsleven is dat andere partijen vaak te hoog gespannen verwachtingen van hen hebben. Met name de overheid wil veel 'afschuiven naar het bedrijfsleven', telkens worden er financiële beroepen gedaan. Ook de politie ervaart 'overvraging' door de gemeente. Tot twee maal toe wordt dit geïllustreerd met het moeten 'leuren' met psychiatrische patiënten voor onderdak: 'We moeten te veel hulpverleners, terwijl we eigenlijk de "stille arm" zouden moeten zijn.'

(4) *Heeft de sociale sector te weinig een eigen agenda of ruimen andere sectoren te weinig plek in voor het sociale?*

De gewenste richting van integrale samenwerking lijkt niet overeen te komen met de feitelijke integrale samenwerking. De breed gedeelde ervaring in de tweede ronde was dat vooral rond fysieke onderwerpen (denk bijvoorbeeld aan herstructureringsprojecten) sprake is van gezamenlijke inzet. Terwijl de deelnemende partijen er van overtuigd zijn dat het vooral de sociale onderwerpen zijn (sociale veiligheid, integratie van minderheden, sociale samenhang) die vragen om afstemming en een integrale aanpak. Hoe is dit geringe aantal gemeenschappelijke sociale projecten te verklaren? Heeft de sociale sector te weinig een eigen agenda, of ruimen andere pijlers (fysiek, economisch, veiligheid) toch een te beperkte plek in voor het sociale?

De corporaties, het bedrijfsleven en de politie menen inderdaad dat de sociale sector te weinig een eigen agenda heeft. Enerzijds wijzen zij ter verklaring er op dat dit inhe-

rent is aan de vraaggerichtheid van de werksort ('het is toch: u vraagt wij draaien'), anderzijds ook op de moeilijkheid om zeer veel partijen op een lijn te krijgen. De sociale agenda is bovendien volgend in de zin dat moet worden aangesloten op de 'macht' van fysieke-economische en veiligheidsprojecten. Een medewerker van de politie is kritischer, zijn indruk is dat 'de sociale sector zelf geen zicht meer heeft op haar bezigheden: een te veel aan managers is daarvoor een van de oorzaken.' Bij gebrek aan transparantie is het dan gemakkelijker om 'mee te liften' met anderen.

Opbouwwerkers menen op hun beurt dat zij te weinig manoeuvreerruimte krijgen bij met name stedelijke vernieuwingsprocessen. 'De plannen zijn vaak al voorgerekookt. De keuze is dan of meedoen en tijdens de rit proberen bij te sturen of te bedanken voor de eer en ze geluk te wensen' en: 'Het delen van de "regierol" met bewoners, gebeurt nog veel te weinig. Overigens mogen bewoners en opbouwwerk zo'n regierol ook wel meer claimen en waarmaken.'

De bewonersorganisaties onderschrijven het beeld van de opbouwwerkers. Ook zij menen dat voor hen in de praktijk de speelruimte nog vaak te klein wordt gehouden. De wijkagenda van instanties is ook niet erg gericht op zaken als de sociale infrastructuur. De fysieke en economische structuur slurpen bij elkaar vaak meer dan 90% van de aandacht en het geld op. Een tegenmacht laat zich niet makkelijk organiseren. 'Bewoners en opbouwwerkers hebben niet de financiële middelen om een eigen stempeel op wijkprojecten te zetten.'

(5) *Is integraal werken een te zware term voor de huidige praktijk?*

Veel problemen rond kwetsbare groepen vragen om een integrale aanpak. Met in achtneming van ieders eigen verantwoordelijkheid, moet elke sector daarin zijn aandeel nemen, zonder dat er sprake is van vrijblijvendheid. Zo formuleert een deelnemer van de politie het tamelijk breed gedeelde ideaal. In de praktijk is men volgens bijna alle deelnemers 'helaas' nog niet in die fase beland. En zeker nog niet aan de top van organisaties.

Op dat niveau blijft het bij het uitwisselen van kennis en informatie (en zelfs dat niet altijd). Territoriumdrift, gebrek aan onderling vertrouwen en elders liggende prioriteiten spelen daarbij een rol. Het zou in dit verband ook ontbreken aan een duidelijke regisseur, de gemeente laat die rol te vaak liggen, vindt een politievertegenwoordiger. Zowel van de zijde van de corporaties als het opbouwwerk wordt aangegeven dat de mooiste dingen ontstaan buiten het zicht van de top: 'wanneer werkers van verschillende organisaties samen een project uitvoeren, komt men wat losser van de eigen organisatie en dichter bij elkaar.'

Voorbeelden zijn interdisciplinaire wijkteams, de duo-samenwerking tussen politie en opbouwwerk en de tandems van opbouwwerkers en wijkambtenaren. De verhoudingen zijn hier duidelijk minder antagonistisch. Het nieuwe discussieonderwerp wordt in deze situatie 'het helder afbakken van posities.'

Onderhuids speelt de vraag of met dergelijke interdisciplinaire benaderingen het eindstadium is bereikt. Vooral van corporatiezijde en ook door een vertegenwoordiger van het bedrijfsleven wordt gesteld dat de polsstok verder moet reiken en dat we ons momenteel in een tussenfase bevinden richting 'integratie'. Er is nog een weg te gaan. Andere partijen (met name de opbouwwerkers) zien samenwerking niet voorbij het stadium komen van samen optrekken waar wederzijdse belangen zijn.

III De schaal van werken

De 2e ronde:

reacties per sector

Grootschaliger en kleinschaliger tegelijk. Bij een aanzienlijk aantal deelnemers is in de afgelopen tijd het verzorgingsgebied niet wezenlijk veranderd. Zichtbare verschuivingen - in de zin dat hun verzorgingsgebied groter is geworden - doen zich voor bij het opbouwwerk en woningbouwcorporaties. Veel opbouwwerkers geven aan dat door samenvoeging van verschillende gebieden er nu wordt gewerkt op stedelijk of zelfs regionaal niveau. Bij de woningcorporaties, maar vooral bij de politie, speelt ook nog iets anders.

Enerzijds is men grootschaliger gaan werken, aan de andere kant ook kleinschaliger. Dit patroon lijkt niet toevallig zoals blijkt uit een antwoord van een stadsagent: 'Bij ons zijn beide bewegingen zichtbaar, zo is er een vergroting zichtbaar in de vorm van cityteams tegen overlast van jeugd in de gehele stad, daarnaast zijn we ook kleinschaliger gaan werken op buurt en wijkniveau.'

Veranderingen in de werkwijze van de gemeente zijn over het algemeen de aanleiding voor wijzigingen in de schaal van werken.

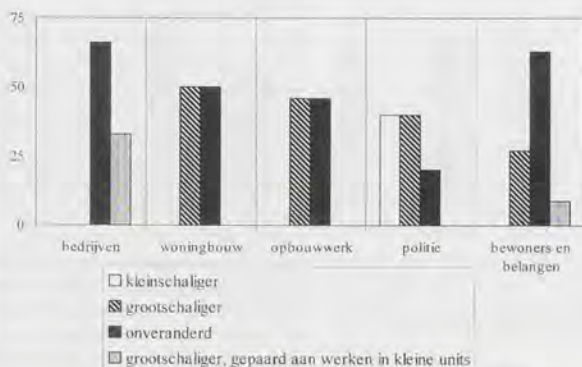
Ook het verbeteren van de dienstverlening vormt een belangrijke reden. Daarbij wordt naar beide kanten geredeneerd. Een opbouwwerker geeft aan dat het werkgebied is uitgebreid 'om meer bewoners te kunnen ondersteunen', terwijl een agent juist een accent legt op de grotere nabijheid, de overzichtelijkheid van de doelgroep en op laagdrempeligheid. Kortom, op het dichter bij de burger staan. De stedelijk opererende opbouwwerkers menen overigens niet dat met de fysieke afstand de sociale afstand ook is vergroot. Ze stellen dat ze nog even dicht bij de burgers staan als voorheen.

Impact

Woningbouwcorporaties zijn als gevolg van de dubbele schaalverandering (groter en kleiner tegelijk) efficiënter en professioneler gaan werken. Omdat ze nu meer wijkgericht werken zijn ze 'een betere gesprekspartner voor andere partijen'. En de vergroting van het verzorgingsgebied (vaak door fusies) heeft ook een wezenlijke impact: 'het maakt maatschappelijke investeringen mogelijk'. Voor het opbouwwerk zijn vooral de toename van personeel en het meer projectmatig werken een belangrijk gevolg.

De bewonersorganisaties merken nog relatief weinig van de nieuwe laagdrempelige manier van werken bij de politie. Zo zegt meer dan driekwart dat na de schaalverandering de effectiviteit van de politie is gelijk gebleven dan wel afgenomen. Mogelijk verklaart het relatief geringe stedelijke karakter van dit panel de minder grote (her)kenning

Figuur 3. Is in de afgelopen tijd de omvang van het verzorgingsgebied van uw organisatie veranderd?

van wijkpolitieteams. Ook schaalvergroting – zichtbaar bij het opbouwwerk – pakt volgens de bewonersorganisaties niet altijd goed uit. Zelf hebben de bewonersorganisaties vooral last van onvrijwillige verschuivingen in omvang. Deze komen meestal voort uit gemeentelijke herindelingen. Dit heeft op het platteland er onder andere toe geleid dat 'het benaderen van kleine kernen moeilijker is geworden'. Elders is de doelgroep in een klap gegroeid met 12.000 mensen, 'die vergroting leidt tot verwatering en leegloop van de organisatie'.

Wijk en buurt als aangrijpingspunt voor beleid

Bij een vraag om per onderwerp de beste schaal van werken aan te geven zijn er bij de meeste issues telkens meerderheden te vinden voor de buurt of de wijk als meest geeigende schaal. Bijna alle respondenten vinden dat activiteiten voor senioren thuis horen in de wijk of buurt. Naast wijken en buurt en worden ook stadsdelen enkele malen genoemd als de plek waar het moet gebeuren. Bij de inburgering van nieuwkomers wordt deze schaal door opbouwwerkers opgevoerd, bij sloop-nieuwbouwplannen meent het bedrijfsleven dat dit een adequate werkeenheden is. Wanneer het gaat om de vergroting van de invloed van burgers figureert de gemeente naast de wijk en de buurt als beste schaal. En bij het verbeteren van omgangsvormen leggen vertegenwoordigers van het bedrijfsleven naast het laagst mogelijke niveau ook een accent op het landsniveau. Over de gehele lijn zijn de wijk en de buurt dus populair als schaal van werken. Het enige onderwerp uit het rijtje dat afwijkt van dit beeld is de reïntegratie van werklozen. Wijk en buurt leggen het hier af tegen de gemeente en de regio.

IV Invloed op de werkvloer en inspraak van burgers

De 2e ronde: reacties per sector

De inbreng van medewerkers
Aandacht voor de wensen van de burger is een groot goed. Maar hoe zit het met de wensen en de invloed van medewerkers op het beleid en het handelen van hun organisatie? En is deze inbreng de afgelopen tijd groter geworden? Het antwoord op die laatste vraag is ja. 80% van de deelnemers aan deze Olympiade is van mening dat de invloed van medewerkers de laatste tijd enigszins of zelfs sterk is toegenomen. Het opbouwwerk en het bedrijfsleven wijken iets af van deze algemene opgaande lijn. Hun mening is wat meer verdeeld, een aantal opbouwwerkers ziet bijvoorbeeld een kentering naar minder invloed. Gemiddeld genomen komt de inbreng van medewerkers neer op het agenderen van problemen en het indelen van plannen. Bij het opbouwwerk kan de invloed 'oplopen' tot meebeslissen of zelfstandige keuzen maken, bij de politie blijft de medezeggenschap echter vooral beperkt tot het geven van een persoonlijke mening als erom wordt gevraagd.

Verskil in de feitelijke en de wenselijke invloed van medewerkers
Wat erg opvalt is het verschil tussen de feitelijke en de gewenste mate van medezeggenschap. Er blijkt vooral bij de woningcorporaties en de politie een behoorlijke discrepantie te bestaan tussen de wens van meer invloed en de praktijk van zeer beperkte mogelijkheden tot meebesturen. Zo zegt bijna elke deelnemer uit de corporatie-wereld het liefst in/ met zelfsturende teams te werken, terwijl er nu alleen problemen en ideeën mogen worden aangedragen. Zo'n zelfde patroon is zichtbaar bij de politie. Veel medewerkers willen graag plannen maken en adviseren bij beleidskeuzes, maar in de dagelijkse realiteit is voor dergelijk eigen initiatief weinig ruimte.

De grootste winst van meer invloed voor medewerkers is volgens het bedrijfsleven en de politie dat het draagvlak van het te voeren beleid verbeterd. Een aantal deelnemers uit de andere drie sectoren, woningbouwcorporaties, opbouwwerk en bewoners- en belangenorganisaties, gaat nog een stapje verder. Zij zijn van mening dat medezeggenschap niet alleen leidt tot meer steun voor gemaakte keuzes, maar ook dat medewerkers zich zo meer verantwoordelijk gaan voelen voor de organisatie en het beleid.

Inspraak voor burgers: Veel en vroeg?

Bewoners inspraak geven in het beleid past goed bij de vraaggerichtheid van veel organisaties. Met het inruimen van een plaats voor burgers in de beleidsvorming kan bovendien vertrouwen worden gewonnen. Ook de verwachting dat de effectiviteit van het beleid wordt bevorderd speelt mee bij de bereidheid tot het ontwikkelen van inspraakbeleid. Deze inzichten komen ook naar voren in deze Olympiade. Zo zeggen alle sectoren inspraakbeleid te voeren. Het opbouwwerk – vaak eerder de intermediair tussen bewoners en instanties – is de enige professionele sector waaruit af en toe een ontkennend antwoord klinkt.

Bij de meeste panels wordt inspraakbeleid ingevuld als het vragen van de mening van burgers omtrent bepaalde voor de organisaties relevante thema's. Bewoners- en belangenorganisaties gaan gezien hun verenigingsstructuur in de regel een stapje verder. Daarnaast zijn het voornamelijk de woningsector en het opbouwwerk die ervaring hebben met verdergaande vormen van inspraakbeleid. Zo zegt een aantal van hen dat burgers zelf plannen maken en werkelijk adviseren over beleidskeuzes.

Werkelijk alle deelnemers zijn ervan overtuigd dat burgers zich meer betrokken voelen als hen meer verantwoordelijkheid wordt toevertrouwd. Het belang van inspraakbeleid staat volgens de deelnemers dan ook buiten kijf. Toch overheerst een praktische inslag. In de beantwoording van de vraag naar het belangrijkste doel van inspraak kruisen de meeste organisaties het verbeteren van de effectiviteit van het eigen beleid aan. Alleen bij het opbouwwerk en delen van de politie slaat de balans meer door naar het ontwikkelen van medeverantwoordelijkheid onder burgers.

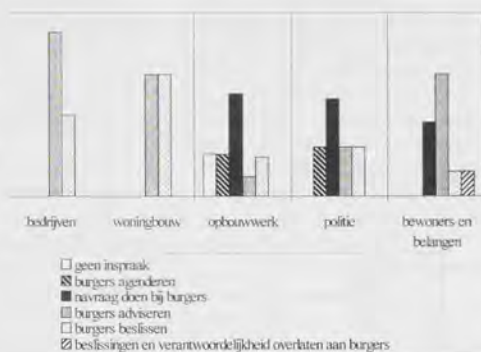

Hoe ver gaat de inspraak van burgers? Niet alle onderwerpen zijn volgens de (lokale en nationale) overheid even referendabel en geschikt voor inspraak. Wat denken de panels? Welke mate van inspraak is bij welk onderwerp wenselijk? Als we kijken naar het laagste niveau, de inrichting van de eigen straat, dan vindt de meerderheid van de woningbouwcorporaties, het bedrijfsleven en het opbouwwerk dat burgers mee aan het stuur mogen staan. Politie en bewoners- en belangenorganisaties geven hoofdzakelijk aan dat adviseren toereikend is, meebeslissen over de straat gaat voor deze twee groepen (ook dus voor de bewoners zelf) te ver.

Bij de inrichting van de eigen wijk geven de deelnemers uit de woningsector aan dat burgers het recht moeten hebben op meebeslissen, terwijl deelnemers uit drie andere sectoren (politie, bewoners en belangenorganisaties en opbouwwerk) het op dit vlak voldoende vinden als bewoners een adviserende rol krijgen. Bij het parkeerbeleid zijn er grote verschillen tussen de verschillende sectoren zichtbaar. Zo zeggen de deelnemers van de woningbouwcorporaties dat burgers mogen meebeslissen, het bedrijfsleven ziet voor hen vooral een adviserende rol weggelegd en het opbouwwerk meent dat burgers 'slechts' problemen en ideeën naar voren mogen brengen. Opvallend is verder dat veel deelnemers van mening zijn dat het vaststellen van de locatie van een asielzoekerscentrum een onderwerp is waarbij omwonenden betrokken moeten worden. Nu wordt de locatie vaak eenzijdig verordonneerd en mogen de burgers meepraten over de veiligheid en aankleding. De meerderheid van het bedrijfsleven, de woningbouwcorporaties en de bewoners en belangenorganisaties vinden dat burgers ook moeten kunnen adviseren in de keuze. Het opbouwwerk en de politie zijn wat terughoudender op dit punt en geven te kennen dat navraag doen bij burgers voldoende is. De algemene lijn is dat de deelnemers – met het opbouwwerk als meest gematigde factor – en de corporaties als partij die burgers de meeste ruimte wil bieden – voorstanders zijn van vergaande inspraak op zo veel mogelijk terreinen.

Figuur 4.

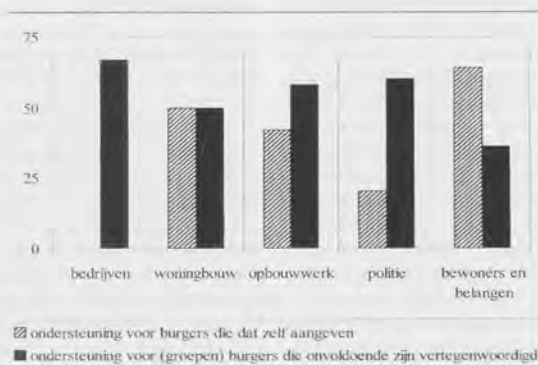
De persoonlijke voorkeur van deelnemers voorde vorm van inspraak bij het vaststellen van de locatie van een asielzoekerscentrum.

Inspraak op het juiste moment
Veel panels zijn voorstander van het zo vroeg mogelijk betrekken van burgers in de beleidsvorming. Ongeacht het onderwerp vinden het bedrijfsleven, de woningbouwcorporaties, politie en de bewoners en belangenorganisaties dat burgers snel bij de planontwikkeling een plaats aan tafel moeten krijgen. Ook hier neemt het opbouwwerk vaak een gematigde positie in. Voor de bevolkingssamenstelling van een school en de locatie van een asielzoekerscentrum komen burgers pas in beeld op het moment dat er keuzes gemaakt dienen te worden.

De stem van de burgers moet veel en vroegtijdig worden gehoord, zo vindt de gemiddelde deelnemer aan de Olympiade. Het is dan ook niet geheel verassend dat de meerderheid en in het bijzonder de politie, het opbouwwerk en het bedrijfsleven van mening is dat ondersteuning nodig is voor specifieke groepen die (mogelijk) onvoldoende vertegenwoordigd zijn in het inspraakproces. Bewoners- en belangenorganisaties en in mindere mate het opbouwwerk uiten daarnaast relatief veel vertrouwen in de zelfredzaamheid en wakkerheid van (groepen) burgers. Een deel van hen vindt dat ondersteuning pas gegeven moet worden als burgers daar om vragen.

Figuur 5. Moet een instelling die inspraak organiseert er voor zorgen dat de stem van burgers goed tot zijn recht komt?

Verantwoordelijkheid uit handen geven. Als gekeken wordt in hoeverre men ervaring heeft met het uit handen geven van verantwoordelijkheden aan burgers dan blijkt dat alle sectoren - het bedrijfsleven in wat mindere mate - dit wel eens beproefd te hebben. De resultaten van die ervaringen zijn vooralsnog redelijk. De politie en bewoners- en belangenorganisaties zijn redelijk tot zeer te spreken over zelfbeheer door burgers. Het opbouwwerk en de corporaties hebben echter vooral wisselende ervaringen, zowel positief als negatief.

De 3e ronde: reacties op elkaar

(6) Wat kan van bewoners gevraagd worden?

Om (eigen) beleid effectief te laten verlopen is het nodig dat burgers een belangrijke plaats krijgen in het beleidsvormingsproces, zo vinden alle partijen. Bij het nalopen van een aantal praktijkvoorbeelden in de tweede ronde bleef het vertrouwen van opbouwwerkers en ook van bewonersorganisaties in (de organisatie van) burgerparticipatie achter bij dat van de andere partijen. Deze twee sectoren denken een reelere inschatting te maken over wat kan en niet kan. Uit kringen van corporaties en politie klinkt echter ook kritiek op de 'professionele bril' van het opbouwwerk.

Aan de potentiële capaciteiten van (actieve) bewoners ligt het niet, zo stellen de opbouwwerkers en bewonersorganisaties eendrachtig. 'Burgers zullen heus wel eens een domme beslissing nemen, maar hun ervaringsdeskundigheid en kennis van de omgeving zijn onmisbaar,' benadrukt een bewonersorganisatie. 'Wat wel speelt is dat bij andere sectoren vaak te veel optimisme bestaat over het 'even' voor het voetlicht halen van die kennis en van de meningen onder de bevolking. De opbouwwerkers willen 'niet denigreren' doen, maar velen van hen menen dat bijvoorbeeld corporaties te licht denken over het voorbereidende werk rond een herstructureringsoperatie.' Ze zijn te optimistisch over de praktijk van inspraak, ze zijn te naïef over de representativiteit van burgers, ze denken dat ze met keurig democratisch getinte vertegenwoordigers van doen krijgen en daardoor onderkennen ze onvoldoende bepaalde mecha-

nismen in een wijk.' Andere opbouwwerkers leggen niet zo zeer de nadruk op nauwteit als wel op een verborgen agenda ('corporaties willen burgers lang niet altijd een stem geven, pas als ze zelf een probleem niet kunnen oplossen of als ze draagvlak nodig hebben, organiseren ze inspraak').

Volgens opbouwwerkers is men zelf relatief terughoudend over het burgers aan het roer-idee omdat men de praktijk goed kent en daardoor kan inschatten wat haalbaar is. Gesignaleerd wordt dat 'de verzamelterm burgers vaak bestaat uit een explosief mengsel van tegengestelde belangen in buurten en wijken.' Men ziet om zich heen bewoners die niet 'kunnen' (machteloos staan), die niet 'willen' (geen verantwoordelijkheid wensen te dragen), bewoners met een veel te grote mond, of bewoners die zich ook in interactieve processen niet serieus genomen voelen.

De bewonersorganisaties verwijzen ook naar deze spanning tussen theorie en praktijk bij interactieve beleidsvorming; er wordt heel politiek correct gezegd dat zonder burgers geen beslissingen genomen kunnen worden, maar een volwassen deelname wordt niet echt mogelijk gemaakt.' Tegelijkertijd wordt vanuit deze hoek en ook door de politie gewezen op de soms geringe belangstelling onder bewoners: 'Wanneer er vrijwilligers nodig zijn, kom je steeds bij dezelfde mensen terecht.' Wat verder meespeelt is de rol van emoties. Door een bewonersorganisatie wordt daarover gesteld: 'Het beleidsmatig denken van bewoners laat nog wel eens te wensen over, omdat emoties de rationaliteit overheersen. Sommige bewoners zijn niet zo zeer mondig, maar vooral bekkig.'

In de ogen van de corporaties richten opbouwwerkers en bewonersorganisaties zich niet geheel ten onrechte op de beperkingen van bewoners. Die tekortkomingen (qua zelfredzaamheid, sociale vaardigheden, achterban en diversiteit) spelen inderdaad nog steeds. Volgens een vertegenwoordiger van de politie zit er ook nog een andere logica achter dat opbouwwerkers en bewonersorganisaties veel oog hebben voor de schaduwzijden van inspraak: 'Er wordt pas een beroep op hen gedaan bij zaken die niet goed lopen c.q. wanneer de verhoudingen verstoord zijn.' Deels vindt men de aandacht van het opbouwwerk voor zwakkere partijen

terecht. Tegelijkertijd wordt gezegd dat opbouwwerkers vanuit hun werkwijze extra gevoelig zijn voor allerlei noodsignalen: 'het vormt immers min of meer het bestaansrecht. Bij een volwassen functionerende burgerparticipatie zouden opbouwwerkers overbodig worden.' Die blik vanuit het eigen werkbelang kan leiden tot een patroon van 'u vraagt, wij draaien' richting bewoners of (onbewust) tot vormen van paternalisme: 'Dat zij gaan verwoorden wat goed is voor de mensen.' Recht doen aan alle partijen in een beleidsproces gaat de gemiddelde opbouwwerker volgens een vertegenwoordiger van de corporaties niet makkelijk af. Ook bij de politie wijst men op het specifieke werkperspectief van het opbouwwerk: 'Zeker in het verleden wilde men te veel regelen voor de bewoners. Daardoor zijn bewoners verwend geraakt.' De kritiek op de werksort uit de jaren '80 galmt dus nog steeds na.

V Interetnische verhoudingen: samen of apart?

De 2e ronde: reacties per sector

Het multi-etnische gehalte van de organisaties. Het percentage medewerkers/ leden met een allochtone achtergrond varieert sterk. Bij een vijfde van de deelnemers ligt de score boven de 30% (met als uitschieter een politiekorps met 40% medewerkers met een niet-Nederlandse achtergrond), terwijl een even grote groep uitkomt op 0%. Lage scores komen vooral voor bij de respondenten van bewonersorganisaties en van corporaties. De politie laat een sterk wisselend beeld zien en het opbouwwerk en het bedrijfsleven vertonen relatief het stabielste patroon met de minste uitschieters (gemiddeld zo tussen de 10 en 15%).

Het percentage allochtone medewerkers ligt in de regel lager dan het aantal allochtonen in de doelgroep. Het gros van de

Olympiade-deelnemers richt zich bij activiteiten op 20% of meer allochtonen. Ook op dit punt vallen de verschillen echter meer op dan de overeenkomsten. De hoogste score is bijvoorbeeld voor een opbouwwerker die aangeeft dat 70% van 'de klanten' allochtoon is. Tegelijkertijd heeft een derde van de opbouwwerkers minder dan 10% etnische minderheden in zijn of haar bestand.

De grote (onderlinge) verschillen als het gaat om het etnische aandeel hebben ongetwijfeld te maken met de 'onevenwichtige' verdeling van allochtonen over het land. Wellicht spelen ook communicatieve hindernissen een rol. Veel organisaties zeggen moeilijkheden te hebben bij het benaderen van allochtone groepen. De meest gehoorde hindernis is dat veel allochtonen de Nederlandse taal niet goed beheersen. De politie en in mindere mate ook bedrijven en woningbouwcorporaties verwijten het slecht bereiken van allochtonen ook aan zichzelf. Ze zijn van mening dat binnen hun eigen organisatie te weinig kennis is van bepaalde gewoonten onder allochtonen. Maar dezelfde organisaties leggen de bal tevens neer bij de doelgroep. Men is ook van mening dat onder sommige allochtone groepen weinig interesse is om te participeren. Anders gezegd: het moeizame bereik is volgens deze organisaties te verwijten aan beiden partijen.

Wijkaanpak versus beleid gericht op doelgroep

Zoals al eerder naar voren is gekomen is een wijkaanpak – die zich richt op 'alle' bewoners in een gebied – een populair manier van werken. Interessant is dat ondanks deze 'all-in' wijkaanpak er ook nog altijd belang wordt gehecht aan specifiek beleid voor bepaalde doelgroepen. Uit de gegevensanalyse blijkt 44% van de organisaties standaard extra aandacht besteedt aan allochtone groepen en nog eens 36% zegt dit soms te doen. Vooral het opbouwwerk en bewonersorganisaties letten specifiek op de allochtone positie en inbreng. Wijkgerichtheid lijkt dus niet 'doelgroepblind' te maken, aandacht voor specifieke belangen en verlangens zit nog steeds in het pakket.

Met name als het gaat om achterstandsproblemen (scholing, arbeid) acht men aparte aandacht nodig. Deze extra stimulansen zien men evenwel niet graag vertaald in voor-

keursbeleid (positieve actie). Op dit punt zijn er meer tegen- dan voorstanders. De meerderheid houdt zich hier op de vlakke door een neutrale houding in te nemen.

Wanneer is menging wenselijk?

Overheidsbeleid gericht op het tegengaan van etnische concentraties komt op vele terreinen voor. Integratie door menging is daarbij het parool. Op het gebied van onderwijs kan dit beleid op de volledige steun rekenen van bijna alle deelnemers. Het tegengaan van etnische concentraties in woonwijken wordt in meerderheid ook als belangrijk ervaren. Wel valt op dat de adhesie van opbouwwerkers en corporaties (!) iets minder uitgesproken is dan onder de andere sectoren. Bij het tegengaan van allochtone sportclubs kantelt het beeld nog verder. De corporaties en het opbouwwerk duiden dit bijna zonder uitzondering aan als onbelangrijk, terwijl in de andere sectoren voor- en tegenstanders elkaar in balans houden.

Bij het item 'respect voor de eigen taal en cultuur van allochtone groepen' is een duidelijke scheidslijn waar te nemen tussen enerzijds de professionele deelnemers en anderzijds de organisaties van bewoners. De professionals ervaren het eerbiedigen van etnische culturen als belangrijk en zijn soms als organisatie (opbouwwerk) direct betrokken bij dergelijke initiatieven. Woningbouwcorporaties, opbouwwerk en de politie staan dan ook coulant tegenover eigen verenigingen en eigen instituties (b.v. islamitische scholen). Een krappe meerderheid onder de bewoners ziet echter veel minder heil in deze benadering. Deze bewonersorganisaties en in mindere mate ook de bedrijven, vinden dat allochtone instituties te ver gaan. Culturele uitingen behoren volgens hen thuis in de privé-sfeer of in de vrije tijd.

Inburgering verplicht?

Inburgering van nieuwkomers en oudkomers is een speerpunt in het huidige kabinetsbeleid. Zo goed als alle deelnemers zijn ook overtuigd van het belang van overheidsgestuurde inburgering. Het geloof dat allochtonen geheel op eigen kracht kunnen integreren is in zeer geringe mate aanwezig. Inburgeren gaat in zijn algemeenheid het meest effectief via de weg van stimuleren, zo denken bijna alle deelnemers. Een minderheid is van mening dat nog meer dan nu met sancties moet worden gewerkt.

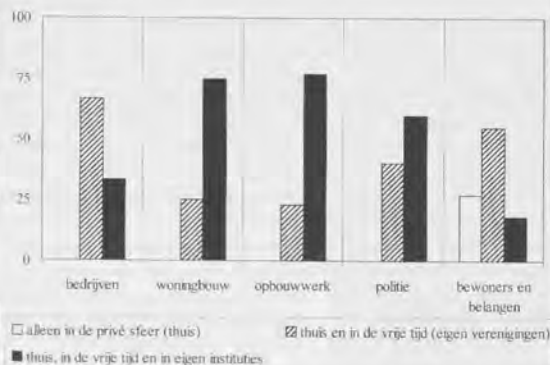
De druk die men op allochtonen wil uitoefenen om te integreren verschilt per onderwerp. Het beëindigen van Islamitische scholen en etnische sportverenigingen is iets dat vooral aan de eigen keus van deze groepen moet worden overgelaten. Alleen de bewonersorganisaties staan hier minder vrijblijvend tegenover. Zij vinden dat deze ontwikkeling ontmoedigd mag worden. Bij opvoedingsondersteuning en het bevorderen van gemengde scholen ligt het zwaartepunt op stimuleren (met als uitzondering het opbouwwerk, dat meent dat voor gemengd onderwijs de eigen keus leidend moet zijn). Bij taalcursussen voor allochtonen die hier al langer wonen gaat de voorkeur in elke sector uit naar drang. En bij de inburgeringscursussen voor nieuwkomers blijft drang net voor op dwang.

'Aparte' wijken of 'gemiddelde' wijken?

Over het verplichten tot integratie wordt uiteenlopend gedacht en ook menging is niet voor iedereen altijd de oplossing. Die verschillen in zienswijze spreken ook uit de beoordeling van buurten die een tamelijk homogene bevolkingsaanstelling hebben en waar de bevolking daar bewust voor kiest (denk bijvoorbeeld aan China-towns). Woningbouwcorporaties staan hier positief tegenover en ook opbouwwerkers zien weinig bezwaren. Binnen de politie en ook onder bewonersorganisaties is echter meer twijfel; de ene helft staat positief tegenover vrijwillige homogene buurten, maar de andere helft is van mening dat ook zelfgekozen 'afzondering' de integratie verhindert.

Een voordeel van cultureel gemengde woonwijken is volgens veel partijen dat er tussen allochtonen en autochtonen meer wederzijds respect ontstaat. Het gemengde wonen heeft ook een positieve invloed op het vernederlandsen van allochtone groepen, vinden bedrijven woningbouwcorporaties en in mindere mate de politie. Dezelfde sectoren verwachten in meerderheid dat gemengde buurten een positief effect hebben op de perspectieven voor arbeid en scholing. De politie rekent er ook op dat er in etnisch gemengde wijken minder buurtproblemen voorkomen. Het opbouwwerk verwacht duidelijk minder grote sociale effecten van gemengd wonen: ook al wonen allochtone en autochtone groepen samen, dan nog zal de onverschilligheid voortbestaan.

Figuur 6. In hoeverre moet er volgens u ruimte zijn voor allochtonen om hun eigen cultuur in stand te houden?

De 3e ronde: reacties op elkaar

(7) Welke partijen zijn te soft of juist te dwingend als het gaat om de integratie van allochtonen?

Uit ronde twee sprak een gering geloof in de emancipatie van minderheden op eigen allochtone kracht. Desondanks staat de gemiddelde deelnemer aan deze Olympiade niet per se negatief tegenover etnische keuzes voor eigen scholen en sportverenigingen. De (beleids) voorkeur voor mengen mag niet zo maar van bovenaf worden opgelegd. Pas als het gaat om basisvaardigheden voor het functioneren in Nederland (taal, arbeid) of als een groep tegen haar wil etnisch geconcentreerd school gaat of woont, mag er worden bijgestuurd. Dit gemiddelde antwoord laat onverlet dat er veel meningsverschillen zijn. Zo vinden opbouwwerkers en corporaties het bewonersstandpunt vaak te dwingend als het over integratie gaat. Op hun beurt vinden bewonersorganisaties de instellingen vaak te soft.

Opmerkelijk is dat alle opbouwwerkers en corporaties van mening zijn dat het autochtone bewonersstandpunt vaak te weinig genuanceerd is. De opbouwwerkers noemen verder het bedrijfsleven (stellen zich niet in op veranderingen in de buurt, zijn onverschillig als het gaat om het aannemen van allochtonen) en het lokale bestuur

(te soft; zelforganisaties worden teveel gezien als doel op zich) als partijen waarmee ze meningsverschillen hebben. Bewonersorganisaties vinden omgekeerd opbouwwerkers en de gemeente soms te soft, corporaties zijn dan wel te zachtvaardig, dan wel te dwingend en het bedrijfsleven wordt gezien als te gereserveerd bij het aanstellen van allochtonen. Bij de vertegenwoordigers van het bedrijfsleven en de politie (allen afkomstig uit kleinere gemeenten buiten de randstad) ontbreekt een duidelijk beeld.

Opbouwwerkers en corporaties hebben over integratie dus het meeste meningsverschil met bewoners en bewonersorganisaties. Enkele citaten van opbouwwerkers: 'Bewoners en hun organisaties denken te veel vanuit hun eigen cultuur en manier van werken', hebben vaak vooroordelen' en 'ze kennen vaak simpele gedachten over de integratie van allochtonen in de woonomgeving (eenzijdig aanpassing). De kloof tussen de opvattingen is op een enkele plek erg diep, getuige het volgende citaat: 'Officieel en in functie hebben ze het over "allemaal wijkbewoners", terwijl officieus en buiten diensttijd door een aantal leden behoorlijk discriminerende opmerkingen gemaakt worden.'

Overigens blijken in deze Olympiade lang niet alle bewonersorganisaties op een en dezelfde harde lijn te zitten. Tussen en binnen organisaties bestaan ook veel inhoudelijke meningsverschillen. Zo zijn er voorstan-

ders van menging en contactlegging zonder dwang, maar ook zijn er aanhangers van verplichte spreiding. Verder zien sommigen de corporaties als te soft (geen directe sturing bij woonruimteverdeling) en weer anderen als te dwingend (sloop van 'allochtone' flats en de 'herplaatsing' van deze bewoners op andere plekken). En er is ook sprake van enige zelfrelativering. Niet elke bewonersorganisatie ziet zich automatisch als 'de' spreekbuis van de buurt: de opvattingen van etnische bewoners (groepen) moeten ook een plek krijgen.

VI Een markt voor welzijn en geluk?

De 2e ronde: reacties per sector

Op tal van terreinen worden de principes van de markt inmiddels toegepast. Bedrijfsmatig en zakelijk werken is al lang niet meer iets dat alleen geldt voor het bedrijfsleven. Universiteiten moeten 'output' leveren, gemeentelijke diensten worden als commerciële units georganiseerd (Tilburg) en gas en water worden ook een kwestie van vraag en aanbod. Voor de meeste deelnemers aan de Olympiade is marktwerking eveneens een dagelijkse realiteit. Om de verrichtingen van de organisatie te beschrijven worden termen uit het bedrijfsleven vaak tot redelijk vaak gebruikt. Het meeste voorbehoud wordt nog gemaakt door de corporaties.

Is er ook sprake van een markt van welzijn en geluk? Bijna alle opbouwwerkers onderschrijven dat de sociale sector, toch bekend staand als een 'zachte' partij, in toenemende mate onderhevig is aan marktwerking. Opdrachten moeten worden geworven, producten moeten worden geleverd en markten moeten worden uitgebreid. Deels is de beroepsgroep huiverig over deze ontwikkeling. De toenemende productoriëntatie zou wel eens kunnen leiden tot een afnemende aandacht voor procesaspecten, tot minder rekening houden met de vraag

van bewoners en tot meer korte termijn gerichtheid. Waar marktwerking volgens opbouwwerkers wel toe kan leiden is grotere samenwerking. Ook bewoners en burgers zien voorlopig meer na- dan voordelen. De andere panels zijn aanzienlijk positiever over een grotere commerciële oriëntatie binnen de sociale sector. De politie en niet geheel verwonderlijk het bedrijfsleven nemen hierbij het voortouw.

Wat zijn de mogelijke producten van de sociale sector? En is het 'aanbod' wel in die termen te vatten? Als activiteiten die duidelijk als product zijn te omschrijven noemen alle panels het realiseren van voorzieningen voor hangjongeren en de toeliding naar scholen en arbeid. Met uitzondering van de politie vinden alle panels in meerderheid dat het verminderen van gevoelens van onveiligheid zich niet gemakkelijk laat kwalificeren als een product. Tot zover de eensgezindheid. Want bij twee andere thema's – het organiseren van inter-etnische communicatie en het vergroten van de participatie van burgers – zijn de meningsverschillen aanzienlijk. Er zijn in het totale deelnemersveld bijvoorbeeld evenveel voor- als tegenstanders te vinden bij de stelling dat het organiseren van contacten tussen allochtonen en autochtonen als een product te omschrijven is. Het bedrijfsleven is nog het meest eensgezind en positief en de bewoners hebben in meerderheid zo hun twijfels, maar de andere panels zijn onderling (hopeloos) verdeeld. Bij de vraag over bewonersparticipatie is de verdeeldheid op alle fronten nog groter.

'Sociale vermarkting goed voor de burgers, niet voor professionals'

Wat frappeert is dat de sociale professionals als het hun eigen werk betreft huiverig zijn voor de tucht van de markt, maar dat ze weinig bezwaar hebben tegen het geven van prikkels aan de doelgroep (beloningen in de vorm van vouchers, premies op acties, persoonsgebonden budgetten en impliciet ook het 'straffen' van diegenen die dat niet krijgen). Net als de andere professionele panels denken zij in meerderheid dat het geven van prikkels de emancipatie van burgers ten goede komt. Bij de doelgroep zelf hier aan het woord via hun vertegenwoordigers – worden economische prikkels echter lang niet zo eenduidig als een goede zaak gezien. Het geven van prikkels zou ook wel eens kunnen leiden tot een grotere afhankelijkheid van de (financiële) dona-

teurs en tot een toenemend consumentisme. De 'gewone' burger is met andere woorden nog niet verkocht.

De 3e ronde: reacties op elkaar

(8) Gaan commercieel en zakelijk werken goed samen met sociale missies

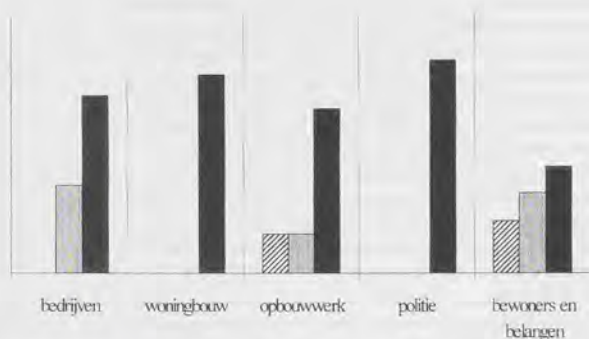
Op tal van terreinen worden de principes van de markt inmiddels toegepast. Bedrijfsmatig en zakelijk werken is al lang niet meer iets dat alleen geldt voor het bedrijfsleven. Voor de meeste deelnemers aan de Olympiade is verzakelijking en outputfinanciering eveneens een dagelijkse realiteit. Aan de andere kant zien we bedrijven met een sociaal ondernemingsplan opkomen. Is er een markt voor sociaal beleid? In hoeverre gaan zakelijk en sociaal goed samen bij de diverse sectoren?

Woningbouwcorporaties hebben als taak sociaal en ondernemend te zijn. Deze twee zielen die in één borst kloppen kunnen leiden tot een spanningsveld. Op de vraag of sociaal en ondernemend in de praktijk goed samengaan bij corporaties, antwoorden de opbouwwerkers voornamelijk bevestigend,

maar met een tenzij. Veel corporaties blijven bij de worsteling tussen het kerndoel (het huisvesten van sociaal zwakkeren) en nevedoelen (projectontwikkeling) volgens het gros van de opbouwwerkers net aan de goede kant. Een klein aantal opbouwwerkers ervaart echter de sociale en commerciële missie van corporaties als tegenstrijdig. Zij signaleren dat 'met name bij de stedelijke vernieuwing de bedrijfsbelangen boven de belangen van de zittende bewoners gaan.'

Sociaal ondernemen bij bedrijven leidt tot de nodige scepsis onder de woningbouwcorporaties en bewonersorganisaties. De corporaties antwoorden op de vraag of commercieel en sociaal goed samen gaan bij bedrijven, met een volmondig nee. Betwijfeld wordt of het mogelijk is: 'Commercieel is een andere drive dan sociaal.' Daarnaast heeft men er ook weinig beeld bij: 'Bij mij gaat bij sociaal in relatie tot bedrijven nog geen beluiden.' Bewonersorganisaties schetsen een soortgelijk beeld. De snelle successen die bedrijven moeten behalen en de commerciële opstelling zorgen er voor dat de praktijk van sociaal ondernemen weerbarstig is. Projecten krijgen vaak niet genoeg tijd om te wortelen. Het sociale element heeft een commerciële reikwijdte of begrenzing. Een

Figuur 7. Voor het vergroten van de participatie van burgers worden ook steeds vaker economische prikkels gegeven. Is dit volgens u een goede ontwikkeling?

- ▨ Nee, het kan leiden tot een groeiende afhankelijkheid van professionals
- ▒ Nee, het kan leiden tot een toenemend consumentisme
- Ja, dergelijke financiële impulsen kunnen de emancipatie van burgers versterken

'collega' is wel positief over de middenstand; winkeliers steunen plannen voor projecten in de buurt en doen vaak mee aan buitenschoolse activiteiten: 'Er zit een wezenlijk verschil tussen sociaal ondernemen bij grote bedrijven en buurtbetrokkenheid van de middenstand.'

'Het sociale aspect moet de overhand hebben, anders wordt het ook zo'n negen tot vijf instelling, zo stelt een vertegenwoordiger van de politie over de verzakelijking bij het opbouwwerk. Aangezien subsidies verantwoord moeten worden, is enige verzakelijking noodzakelijk, maar dit mag dus niet te ver doorslaan. De opbouwwerker moet in het spanningsveld van 'producten leveren' en 'het proces van ondersteunen van bewoners' niet te veel bezuinigen op de tweede post.

(9+10) Wat is er mis met positieve prikkels? Veel bewonersorganisaties uitten in de tweede ronde hun huiver tegenover het belonen van eigen initiatief van burgers in de vorm van vouchers, premies op acties of persoonsgebonden budgetten. Waarom eigenlijk? Het morele aspect blijkt een grote rol te spelen: 'Solidariteit kun je niet kopen, daar moet je aan werken.'

Bijna over de hele linie heeft het opbouwwerk de huiver van bewonersorganisaties over 'prikkels' verwacht. De werkers hebben zelf ook niet het idee dat het systeem van prikkels geven een aanlokkelijk toekomstperspectief is. Er kan een tweedeling ontstaan tussen bewoners die voor zichzelf kunnen opkomen en zij die niet in staat zijn om assertief de 'markt' op te gaan. Door die individualiserende werking kunnen collectieve belangen in het gedrang komen, zo vreest een groot gedeelte van de opbouwwerkers. Tevens wordt te kennen gegeven dat het geven van premies aan burgers vriendschapspolitiek en selectief gedrag in de hand kan werken. Ook het morele aspect komt aan de orde; het belonen van initiatieven doet afbreuk aan het traditionele vrijwilligerswerk. 'Verstandige' economische prikkels zijn volgens opbouwwerkers van belang, maar er moet wel meer zijn; iets goed doen voor de buurt, een goede buurtsfeer en een saamhorigheidsgevoel, dat zijn belangrijke waarden waarvoor mensen zich uit zich zelf willen inzetten.

Een van de opbouwwerkers maakt een onderscheid tussen de traditionele bewo-

nersorganisaties en migrantenorganisaties. De traditionele organisaties beschouwen het vrijwilligerswerk vanuit een moreel perspectief, maar leden van migrantenorganisaties zien het krijgen van een vergoeding vaak als belangrijke vorm van waardering. Dit wordt bevestigd door een collega die werkt in een buurt met een hoog percentage alloctonen: 'onze ervaring is dat men vaak positief staat tegenover het krijgen van waardering in de vorm van premies.'

Dat financiële stimulansen kunnen leiden tot vormen van afhankelijkheid wordt niet onderschreven door een van de corporaties. Door het goed vastleggen van regels kan consumentisme voorkomen worden. 'Een volwassen corporatie zou deze vorm van afhankelijkheid nooit willen kweken en consumentisme is een nogal groot woord, en so what?' Ook onder de politie ziet men niet meteen het probleem. Een medewerker van de politie laat weten maar moeilijk te kunnen begrijpen waar de koudwatervrees rond het gebruik van positieve prikkels op stoelt. 'Positieve prikkels kunnen toch prima leiden tot gedragsverandering? Misschien vindt men het moeilijk om boven anderen uit te stijgen en wil men liever grijze muisen.' Een collega veronderstelt dat de twijfels samenhangen met

het 'feit dat men dan medeverantwoordelijk wordt gemaakt.' Een vertegenwoordiger van het bedrijfsleven heeft (verrassend genoeg) veel begrip voor de huiver onder bewoners: 'Het maakt verschillen duidelijk zichtbaar.'

Bij de bewonersorganisaties zien we bijna een zelfde beeld als bij de opbouwwerkers. Het merendeel heeft inderdaad verwacht dat de eigen 'sector' huiverig staat ten opzichte van vouchers en premies. Ook de bewoners-

organisaties menen dat prikkels 'individualiserend' kunnen werken. Een lid van een bewonersorganisatie betreurt dat de prestatie- en beloningsmaatschappij nu ook in het vrijwilligerswerk wordt ingevoerd: 'Solidariteit kun je niet kopen, daar moet hard aan gewerkt worden.' Ook wordt gesteld dat er geen werkgever-werknemer relatie moet ontstaan, dit om afbreuk aan de vrije wil te voorkomen. 'Een bestuurslid van een bewonersorganisatie dient onafhankelijk te zijn en niet op dezelfde rij als professionals te worden geplaatst.' Positieve waarderingen in de vorm van een fles wijn of een goed gevuld kerstpakket kunnen nog net, maar het moet geen salaris worden, zo is de teneur onder de organisaties. Tegenover een salaris of vaste vergoeding kunnen eisen worden gesteld, eisen die onredelijk kunnen uitpakken. Gerefereerd wordt aan een 'slechte ervaring' met zelfbeheer, waar de bewoners er uiteindelijk alleen voor stonden omdat de gemeente en de corporatie hun eigen inzet bijna geheel terugschroefden. Andere geluiden zijn er ook. Een enkeling vindt dat sommige zaken wel expliciet beloofd mogen worden. 'Voor huisswerkbegleiding kan best worden betaald.'

<

advertentie

PROGRAMMA JEUGD VAN DE EUROPESE UNIE

Grensverleggen d met jongeren werken?!

SUBSIDIES VOOR INTERNATIONALE JONGERENUITWISSELING

Om in de buurt met jongeren (15-25 jaar) te werken aan integratie, participatie, sociale activering, antracisme, criminaliteitspreventie of andere thema's in het opbouwwerk en jeugdwerkzinningswerk.

Bel ons voor meer informatie of een afspraak. Wij bieden advies, training, hulp bij het zoeken van partners in andere landen en bij de aanvaag.

Sluitingsdatum voor subsidieaanvragen:
1 APRIL 2002
voor activiteiten tussen 1 juli en 30 november 2002.

Bel met (030) 230 65 50, mail naar europa@nizw.nl of kijk op www.agentschapjeugd.nl (ook voor aanvraagformulieren en informatie over andere subsidiemogelijkheden)

Zo krijg je jongeren actief én enthousiast!

Vraagsturing

De client aan het roer
Persoonsgebonden financiering staat in de maatschappelijke belangstelling. In de publieke sectoren gonst het van de *personeelsgebonden budgetten (PGB's), reïntegratiebudgetten, rugzakken, vouchers, et cetera*. Mondige burgers die wettelijke rechten hebben opgebouwd door het betalen van premies en belastingen, laten zich niet meer voorschrijven hoe hun zorg, hulpmiddelen en reïntegratie eruit zien. Burgers willen zelf sturing (kunnen) geven aan hun eigen leven. Als zij een beroep (moeten) doen op publieke voorzieningen moet wat zij willen richtinggevend zijn. Dat heet *vraagsturing*. Het kiezen van een school is daarvan een goed voorbeeld. De burger doet weliswaar een beroep op een publieke voorziening maar bepaalt, binnen de regels voor toelating, zelf welke school of opleiding hij kiest. Voor deze keuzevrijheid in het onderwijs is een heuse schoolstrijd gevoerd. In andere publieke sectoren, zoals de sociale zekerheid en de zorg, is vraagsturing verre van vanzelfsprekend. Weliswaar is ook in deze sectoren de client c.q. patiënt mondiger geworden, maar van keuzevrijheid kan nog lang niet worden gesproken.

'Sturing door de vraag'
Het Tijdschrift voor Arbeid en Participatie ziet het als zijn taak om het debat te stimuleren over de positie van klanten, uitkeringsgerechtigden, cliënten en burgers in de samenleving. In het laatste, boekdikke dubbelnummer (**Jrg. 23, nummer januari 2002**) staat de

vraag centraal wat vraagsturing kan betekenen. In de inleiding legt de gastredactie de relatie tussen vraagsturing en het streven naar privatisering, deregulering en marktwerking. Aanvankelijk gold de roep om marktwerking vooral de aanbodzijde van de markt van zorg- en dienstverleners. Daarna groeide het inzicht dat, om de marktwerking te optimaliseren en de zorg- en dienstverlening efficiënter, effectiever en kwalitatief beter te maken, versterking van de positie van de cliënt onontbeerlijk is. De gastredactie maakt een onderscheid tussen:
1. sturing van de vraag,
2. sturing op de vraag en
3. sturing door de vraag. De laatste vorm biedt volgens haar de meest verregaande vorm van decentralisatie en deregulering. De burger bepaalt welke diensten en producten hij hoe en wanneer afneemt. De dienstverlener doet een stap terug ten gunste van de cliënt. De 'nieuwe dienstverlening' richt zich op het versterken van het zelfsturende vermogen van de individuele client. Voorwaarden zijn de doorzichtigheid van en adequate informatie over de dienstverlening. De collectieve dimensie bestaat uit het betrekken van clientenorganisaties bij de beleidsvorming over en de uitvoering van de dienstverlening. Bij sturing van de vraag en sturing op de vraag ligt de verantwoordelijkheid voor de keuze voor bepaalde zorgen en diensten bij anderen dan de cliënt. De redactie reserveert de term vraagsturing derhalve voor sturing door de vraag. Dat geldt echter niet voor alle partijen,

die roepen om vraagsturing. In het eerste deel van het nummer wordt ingegaan op de achtergronden en fundamentele implicaties van de trend naar meer vraagsturing. Daarin wordt onder meer de vraag gesteld naar de achterliggende belangen en doelen. Ook wordt de vraag opgeworpen hoe de roep om vraagsturing zich verhoudt tot andere maatschappelijke trends. Hoe verhoudt de invoering van vraagsturing in de sociale zekerheid zich tot de roep om meer dwang in de uitvoering van de sociale zekerheid. In het tweede deel staat de versterking van de positie van de cliënt en van de cliëntenorganisaties centraal. Het derde deel gaat over de invoering van vraagsturing als een veranderings- en vernieuwingsproces.

Vraagsturing op de reïntegratiemarkt
In het laatste nummer van **Maandblad Reïntegratie (januari/februari 2002)** wordt vraagsturing op het gebied van reïntegratie bekeken vanuit het *cliëntenperspectief*. Die cliënt wordt nu bij een (dreigende) arbeidshandicap niet gevraagd om zelf een reïntegratieplan op te stellen. Formeel is dat weliswaar mogelijk, *maar de structuur is niet zodanig ingericht dat mensen hiertoe uitgenadigd worden*. Dat vraagsturing in de sociale zekerheid zo slecht ontwikkeld is, heeft in de eerste plaats te maken met *'het mensbeeld dat bestaat van de gebruikers van de sociale zekerheid: dat zijn zeker geen mensen zoals de beleidsmakers en uitvoerders zelf - mensen die hun keuzes kunnen maken en*

die, als ze een ziekte of ongeval zouden krijgen, het leven weer op zouden oppakken zoals voorheen en nieuwe perspectieven zouden gaan zoeken'. Mensen die een beroep doen op een uitkering en reïntegratiemiddelen, gelden al gauw als niet-willers, dat wil zeggen potentiële fraudeurs, of als 'niet-kunners', dat wil zeggen mensen die beschermd moeten worden omdat zij niet in staat zijn hun leven zelf weer in de hand te nemen na tegenslag. De individuele verantwoordelijkheid van de cliënt voor zijn reïntegratieproces wordt wel met de mond beleden, maar tot op heden niet waargemaakt: *"De basis voor een succesvolle invloed van de reïntegrant op het reïntegratietraject is het overdragen van de professionele begeleiding naar de persoonlijke verantwoordelijkheid van de arbeidsgehandicapte. De angst bij de professional of de wetgever dat de arbeidsgehandicapte verkeerde keuzes maakt, te veel of te weinig zal vragen, vormt het grootste beletsel om daadwerkelijk verantwoordelijkheid over te dragen"*. Het geven van meer individuele keuzevrijheid verdraagt zich bovendien niet met het tegelijkertijd aanscherpen van allerlei regels waaruit een gebrek aan vertrouwen spreekt in de arbeidsgehandicapte. In 2002 krijgt de cliënt in de sociale zekerheid meer zeggenschap in de keuze van een reïntegratiebedrijf. De huidige methodieken voor trajectbegeleiding, training en opleiding zijn over het algemeen nog te directief en beleerend. De meeste bij het reïntegratieproces betrokken professionals moeten de cultuuromslag van aan-

bodgericht naar vraaggestuurd nog maken. En zij zullen afstand moeten doen van de jarenlang gepraktiseerde zorgbenadering. Voorlopig maken de reïntegratiebedrijven zich vooral zorgen om de onzekerheden voor de bedrijfsvoering die de nieuwe keuzemogelijkheden van de cliënt met zich mee brengt. De reïntegratiebedrijven zullen bovendien meer werk moeten maken van de voorlichting aan en het opbouwen van een band met de te reïntegreren (potentiële) cliënten.

De cliënt als contractpartner
Het laatste nummer van **SPH, tijdschrift voor sociaal pedagogische hulpverlening (december 2001)** bespreekt de betekenis van vraagsturing voor de sociaal pedagogische hulpverlening. De wijze waarop de cliënt als contractpartner betrokken wordt bij zijn eigen hulpverlening is gebonden aan wettelijke regels. Hoe ziet het wettelijk kader van de cliëntenparticipatie eruit? Wat betekent de invoering ervan voor de SPH-er?

AS. Maandblad voor de Activiteitensector (december 2001) stelt vast dat begeleidings-, zorg- en dagbestedingsplannen meestal volledig geschreven worden door begeleiders. *"Past dat wel in een organisatie waarin de cliënt centraal staat?"* is de retorische vraag.

Sociale activering
Het laatste nummer van **Maatwerk, vakblad voor maatschappelijk werk (december 2001)**, besteedt aandacht aan sociale activering *"toen, nu en in de toekomst"*. Het begon als *activerend arbeids-*

marktbeleid om langdurig werklozen weer aan de slag te krijgen. Inmiddels heeft sociale activering een brede doelstelling gekregen: zorgen dat mensen uit hun isolement gehaald worden, weer kansen krijgen, weer in zichzelf gaan geloven en weer mee gaan doen. Sociale activering moet aansluiten bij de wensen, verwachtingen en mogelijkheden van de deelnemers. Die moeten eerst in kaart worden gebracht. Daar ligt een taak voor de maatschappelijk werkende. Maar de deelnemer voert de regie.

Help, de OR verzuip
Komt het ooit goed met de OR? vraagt de hoofdredacteur van **Tijdschrift Ondernemings-Raad (januari/februari 2002)** zich af: *"Ondanks juichende uitslagen van diverse onderzoekers die overal met hun OR knuffelen de directeurs aantreffen, bestaat de dagelijkse praktijk van veel OR'en nog steeds uit geworstel en gemodder in de marge"*. De enquête die het blad vijftig jaar na de invoering van de eerste Wet op de Ondernemings-raad liet uitvoeren, stemt niet vrolijk. De relatie met bestuurders is slecht en de ondernemingsraadsleden gaan gebukt onder een gebrek aan tijd en kwaliteit. **Tijdschrift OndernemingsRaad** roept op tot een brede maatschappelijke discussie over de toekomst van de medezeggenschap. Een wetswijziging heeft volgens het blad weinig zin. Het blad spreekt zich uit voor de professionalisering van de ondernemingstaad: een ondernemingsraad met betaalde leden die mee beslist over de arbeidsvoorwaarden van de werkne-

mers. Dan krijgt de achterban er direct belang bij dat de werknemersbelangen behartigd worden door goede mensen.

Maatschappelijk (verantwoord) ondernemen

Maatschappelijk ondernemen vormt het thema van het laatste nummer van het

Nederlands tijdschrift voor Jeugdzorg (januari 2002).

Maatschappelijk ondernemen betekent bewust om willen gaan met mens, milieu en winst. Twee jaar geleden is onder de naam Samenwerking en Bedrijf een club opgericht van 'prominente maatschappelijke ondernemers', zoals Shell, Philips, KPMG, Randstad, Ordina, ABN Amro en Rabobank. Het netwerk beoogt de promotie van maatschappelijk ondernemen en de bundeling van ervaring en kennis.

De jeugdzorg heeft nog weinig ervaring opgedaan met het fenomeen maatschappelijk ondernemen. Daarom beschrijft het tijdschrift enkele voorbeelden van maatschappelijk ondernemen en publiek-private partnerships in de sociale sector. De redactie hoopt daarmee een aanzet te geven tot een gesprek tussen Samenleving en Bedrijf en de sector over een jeugdzorg-programma.

Ook het laatste nummer van **EIM in de markt**, een uitgave van onderzoeksbureau EIM uit Zoetermeer (**nr. 4, jaargang 10, 2001**) is gewijd aan maatschappelijk (verantwoord) ondernemen onder het motto: *"Maatschappelijk verantwoord ondernemen gaat ondernemers uiteindelijk een stuk beter af dan tegen de maatschappij in ondernemen"*.

Ontslaggolf

Hoe maatschappelijk verantwoord zijn massa-ontslagen? Sinds 11 september volgen de aankondigingen van massale ontslagen elkaar in hoog tempo op. Ook maatschappelijk verantwoorde ondernemers als ABN Amro, Philips, Rabo en KPN nemen afscheid van duizenden medewerkers. Volgens **Avanta (maart 2002)** treft de ontslaggolf vooral vrouwen. In het februari-nummer komen de frustraties en motivatieproblemen aan de orde van de achterblijvers, die de boel draaiende moeten houden.

FEM/De Week (9 februari

2002) laat drie *ontslagmeesters* aan het woord over hun snijwerk bij Océ, KPN en KLM: *"Amerikaanse toestanden? Even leek het daar op toen dit najaar bedrijf na bedrijf bekendmaakte honderden of zelfs duizenden banen te schrappen. Maar hier gebeurt dat nog steeds na veel overleg en met zachte hand."*

<

Help! De dokter verdwijnt

De Landelijke Vereniging Kleine Kernen (LVKK), de DHVG en de VKDG organiseren met medewerking van FLD, BOKD, OVKK en LOC op 5 april 2002 een conferentie in het Provinciehuis in Assen. Doel van de conferentie is met professionals en bestuurders, maar vooral met dorpsbewoners en organisaties van ouderen, vrijwilligers en patiënten van gedachten te wisselen over het behoud van een goed

Duurzaamheid en de grenzen van bewoners

Wijkgericht werken aan duurzaamheid en leefbaarheid was het thema van de Zeister Kring van 11 december jl. De Zeister Kring is het uitwisselingsplatform van de professionele Natuur en Milieu Educatie. Dit keer stond de ontmoeting tussen opbouwwerkers en Natuur en Milieu Educatie medewerkers centraal. De aanwezigen wisselden van gedachten over mogelijke samenwerkingen, bewonersbetrokkenheid en de invulling van duurzaamheid in de wijk. Maar wat als bewoners grenzen aangeven?

"In Rotterdam mag duurzaamheid dan alles zijn, maar de bewoners geven wel grenzen aan. En waar hebben we het dan nog over?" Dat vraagt Bowine Wijffels zich vertwijfeld af nadat ze heeft geluisterd naar de bevindingen van Henny Dekker van het Milieusteunpunt Oss en Johan Berendsen van het lokaal Opbouwwerk over hun samenwerking in de wijk. "Wij brachten het thema energie naar voren," beantwoordt Henny Dekker de vraag van Bowine Wijffels, "maar uit contacten met de bewoners bleek dat zij zaken als onveiligheid en hard rijden door de wijk belangrijker thema's vinden. Die behoefte kun je niet negeren als je wilt dat bewoners inbreng hebben."

Dekker refereert aan de ervaringen die zijn opgedaan in een samenwerkingsverband van het Milieusteunpunt Oss en het Opbouwwerk. Daar werd een provinciaal initiatief voor het doorlichten van woningen op hun energieverbruik (Energie Prestatie Advies, EPA) gebruikt om met bewoners in gesprek te komen over de leefbaarheid van hun wijk.

Het project richt zich op 240 koopwoningen in een wijk uit de jaren zeventig. Alle woningen zijn slecht gebouwd en de woonkwaliteit holt achteruit. De provincie stimuleert het opknappen van deze woningen en Henny Dekker pikte dit op, daarbij gestimuleerd door het provinciale steunpunt NME dat in samenwerking met de provinciale welzijnsstichting Prisma Brabant het LCO-project Milieuparticipatie in de provincie Noord-Brabant invult. Deze samenwerking kwam in Oss pas van de grond toen er een provinciale subsidie was afgegeven in het kader van Lereren voor Duurzaamheid. Die subsidie stimuleerde niet alleen de samenwerking, maar had ook als effect dat Dekker serieus werd genomen in het projectteam waaraan naast ambtenaren ook een milieuviesbureau en het opbouwwerk deelnamen. "Vóór die tijd zat ik daar als een vreemde eend in de bijt," aldus Dekker. "Met de subsidie op zak wordt er opeens iets gedaan met mijn opmerkin-

gen." De voorzitter van het projectteam is een ambtenaar. "Een bewuste keuze," aldus Dekker. "De gemeente heeft een grote rol in de projectgroep omdat ze de afzender moet zijn. Dat trekt bewoners gemakkelijker over de streep."

De crux van de Osse aanpak zit hem erin dat het EPA-advies (waarbij een zogeheten EPA-adviseur een technisch rapport maakt over het energieverbruik van een woning en mogelijkheden tot verbetering aangeeft) breder is dan gebruikelijk. Ook wensen/klachten over de leefomgeving worden geïnventariseerd: het verkeer, de straatverlichting, de sociale veiligheid, enzovoort. Bovendien zijn door een enquête van de bewonersgroep de bouwtechnische wensen in de wijk duidelijk geworden. Inmiddels is bij 72 van de 240 woningen een EPA-onderzoek uitgevoerd. In de enquête hebben 95 huiseigenaren aangegeven in te zijn voor bouwtechnische veranderingen aan hun woningen. Deze hoge score is onder meer te danken aan de per-

Bewoners vinden items als onveiligheid en hard rijden belangrijker dan duurzaamheid

georganiseerde, duurzame en toegankelijke huisartsenzorg in het landelijk gebied.

Aanvang: 16.00 uur.
Congresuitvoering: Congres- en Studieceterium VNG.
Meer informatie:
www.opbouwwerk.nl

U kunt zich via de website www.congresenstudieceterium.nl met een elektronisch inschrijfformulier aanmelden. ongeveer een week voor de bijeenkomst ontvangt u een bevestiging. Uw inschrijving is bindend.

soonlijke aanpak. Opbouwwerker Johan Berendsen parkeerde voor een bepaalde tijd een caravan in de wijk waar de bewoners zich konden laten informeren. Daardoor werd de drempel voor deelname verlaagd. Dekker: "Als er weinig mensen hadden meegedaan, zouden we een tweede ronde organiseren, met de voorlopers als een soort ambassadeurs van het project." Om mensen over de brug te helpen de voorgestelde EPA-maatregelen ook daadwerkelijk uit te voeren, kregen ze een groepskorting bij onder meer de leveranciers van HR-ketels. Dekker waarschuwt de aanwezigen voor te hoge verwachtingen: "De mensen zijn enthousiast, maar tot nu toe hebben ze nog

niks hoeven betalen. Dat wordt de 'proof of the pudding.'

Sociaal leren

Margreeth Broens deed onderzoek naar de meerwaarde van samenwerkingsverbanden in Maastricht, Zutphen en Utrecht. De onderzochte buurt in Maastricht lijkt volgens Broens erg op die in Oss. Daar werkt het opbouwwerk samen met NME aan een natuurpark voor bewoners, dat tevens moet leiden tot een grotere leefbaarheid. Volgens Broens heb je een praktisch project nodig op basis waarvan je kunt samenwerken. Eric Jan Tuininga, voorzitter van de Zeister Kring, vraagt zich af of je de samenwerking kunt organiseren, of dat je elkaar al moet kennen. "Vaak kent men elkaar niet," aldus Broens. "Men werkt op heel verschillende terreinen en de beeldvorming over en weer zit vanzelfsprekende samenwerking in de weg. NME zou alleen zijn voor hoger opgeleiden en heeft te maken met exacte kennis, opbouwwerk is voor laag opgeleiden en gaat over sociale kwesties. Mensen vinden elkaar op leefbaarheid." In het project in Oss is volgens Dekker ook niet gesproken over milieu maar over het comfort van de woning.

Een werkvorm waarmee in dit verband goed te werken valt is volgens Broens 'sociaal leren.' "Sociaal leren is het leren functioneren van groepen, organisaties of gemeenschappen in nieuwe, onverwachte, onzekere en moeilijk te voorspellen omstandigheden. Sociaal leren kan plaatsvinden in bestendige, regionale of lokale gemeenschappen of in tijdelijke samenwerkingsverbanden tussen de betrokkenen bij een bepaald concreet probleem. In NME-kringen wordt sociaal leren vaak gebruikt als beleidsinstrument om burgers te betrekken bij overheidsbeleid. Sociaal leren past in dit geval bij een begrip als interactieve beeldvorming. De rol van de overheid is heel belangrijk. De beleidsdoelen van de overheid zijn vaak dominant en die van de bewoners ondergeschikt. De kunst is om die doelen te koppelen en leefbaarheid is zo'n koppeling."

Ook in Den Haag en Rotterdam wordt in vergelijkbare projecten in wijken nauw samengewerkt tussen NME en opbouwwerk, aldus Bowine Wijffels. Voorzitter Tuininga merkt op dat het geheim in Oss een smalle energie-ingang was die breed is gemaakt. "Johan Berendsen beaamt dit." Dat levert een win-winsituatie op zowel voor

het individu als voor het collectief."

In antwoord op een vraag uit de zaal of je niet te hoge verwachtingen wekt bij bewoners, bijvoorbeeld over het opknappen van woningen en de verkeersveiligheid, antwoordt Berendsen: "We zitten in diverse netwerken waardoor we veel voor elkaar kunnen krijgen. Met de buurtenquête inventariseren we bijvoorbeeld wie welke deskundigheid heeft om klusjes te doen. Maar sommige dingen, zoals de verkeersveiligheid, moeten de bewoners zelf aanpakken. Daar ben ik heel duidelijk in."

Deprofessionaliseren

Gerwine Wuring van het LCO doet verslag van de resultaten van een recent gehouden conferentie van het LCO over 'Duurzaamheid en Opbouwwerk in de wijk-praktijk'. Daar zaten diverse partijen bij elkaar met de bedoeling de profielen van de organisaties helderder te krijgen en te onderzoeken waar mogelijkheden tot samenwerking liggen. Opvallend was dat duurzaamheid voor iedere partij iets anders betekent. Bij duurzaamheid denkt het NME meteen aan groen en water. Bij het opbouwwerk begint duurzaamheid bij poep op de stoep. Het vraagt van beide kanten iets die twee visies bij elkaar te krijgen. Het helpt daarbij om duurzaamheid steeds opnieuw te definiëren. "Het is belangrijk te zoeken naar dingen waar de bewoners mee zitten, waarna je kunt proberen die problemen op te schalen tot wijkniveau," legt Wuring de aanwezigen uit. "Zoals Oss is begonnen met comfort in de woning." Volgens Wuring moeten er veel

---

Visies van NME en opbouwwerk over duurzaamheid bij elkaar brengen

---

meer van dit soort voorbeelden zijn die handzaam beschikbaar zouden moeten komen. Het Ervaringsnetwerk Duurzaamheid in Praktijk in de Wijk doet hiertoe voorwerk. Opvallend was ook de oproep te deprofessionaliseren. "Zet je professe aan de kant als je met bewoners te maken hebt," aldus Wuring. Tijdens de conferentie van het LCO werd met geen woord gerept over allochtonen. Een grote misser volgens Wuring. Grote afwezige waren bovendien de woningcorporaties.

Opdracht

Na deze inleidingen lichtte voorzitter Tuininga de opdracht toe die iedereen in groepjes kon uitwerken: de gemeenteraad van A. vraagt om de kernelementen aan te geven voor een succesvol project in de wijk Klarenbroek. Het moet een project zijn waarmee de gemeenteraad kan scoren. Wie gaat met wie samenwerken? Verzin iets dat burgers aanspreekt. In de verschillende werkgroepen werden heel diverse antwoorden aangedragen, waarbij de deelnemers elkaars kennis en ervaringen konden toetsen op de thematiek van bewonersbetrokkenheid en de invulling van duurzaamheid. Zo kwam er het voorstel voor een cursus multicultureel koken op een locatie met behulp van educatieve tuinen. Deze groep wilde een heterogeen samenwerkingsverband tot stand brengen en daarnaast een organisatiestructuur creëren met als primaire insteek allochtonen te bereiken. Er werd gesproken over samenwerking met onderwijs, NME, sociaal-cultureel werk en zelforganisaties. Een andere groep speelde met de gedachte van een soort tupperwareparty's, waarbij een bestaand netwerkspel gespeeld wordt waarin ook duurzaamheidselementen zitten. Men wilde geld geven aan bewonersgroepen met de opdracht ervoor te zorgen dat er in de wijk een netwerk komt, met daarbij de verplichting dat alle bevolkingsgroepen meedoen. Per groep worden zo de prioriteiten duidelijk gemaakt.

Weg met de bescheidenheid!

Voorzitter Eric Jan Tuininga sloot de laatste Zeister Kring van 2001 af met een verrassend strijdbaar oproep. "De NME moet haar bescheidenheid van zich afschudden en de politiek duidelijk maken dat het oplossingen heeft voor de problemen waar politici in alle bestuurslagen mee worstelen. Een goed functionerend NME slaagt er namelijk in het ingewikkelde concept duurzaamheid handen en voeten te geven, zodat burgers er iets mee kunnen." Inmiddels is ook in deze bijeenkomst weer duidelijk geworden dat de NME dit slechts kan bereiken als ze een bondgenootschap sluit met andere organisaties die kennis en ervaring hebben in het werken met wijkbewoners. Hak van Nispen van SME MilieuAdviseurs sloot hier bij aan: "De NME is te bescheiden en de ambities zijn te hoog. Boek kleine successen en presenteer die met de borst vooruit en publiceer in algemene kanalen, niet alleen in eigen media."

Tuiniga hield vervolgens een pleidooi om de politieke dimensie in het NME-werk niet te vergeten, en zelfs te versterken. Hij stelde voor dat het NME samen met het Landelijk Centrum Opbouwwerk (LCO) een manifest opstelt over milieuparticipatie en dat in te brengen bij de gemeentelijke programonderhandelingen die beginnen na de verkiezingen. "Laat daarin zien hoe het kan. En: zorg voor goede teksten in nieuwe ministeriele nota's over decentralisatie."

Roel van Raay van het ministerie van LNV – één van de geldverstrekkers van Leren voor Duurzaamheid – haakte gretig in op deze voorstellen: "Na de gemeenteraadsverkiezingen (voorjaar 2002) krijgen nieuwe raadsleden een training, onder meer van LNV."

Doelen van overheid en bewoners koppelen via leefbaarheid

Als er mensen zijn die de politieke verankering willen helpen agenderen, kunnen ze bij mij een opdracht komen halen. Ook ont moet ik graag mensen die willen werken aan de bestuurlijke verankering van NME in overheidsnota's. Aan het opbouwwerk een handreiking om hierin te participeren, lijkt mij.

Dit artikel is een bewerking van het verslag van de Zeister Kring, geschreven door Han van der Wiel.

In 2000 nam het Landelijk Centrum Opbouwwerk, samen met Lamigo, de Landelijke Adviesgroep Milieugericht Opbouwwerk en SME MilieuAdviseurs het initiatief voor het Ervaringsnetwerk Duurzaamheid in Praktijk in de Wijk. Vertrekpunt daarbij was de uitgave van het praktijkboek *Duurzaam Wijken voor Milieu* in dat jaar. Zowel het boek als het netwerk willen organisaties en personen aansporen om in de wijk, met bewoners van buurten en straten, samen te werken aan een duurzame leefomgeving. Zowel gemeenten, lokale steunfuncties als het opbouwwerk en ook milieucentra kunnen samen met bewoners nog veel winst behalen voor natuur, milieu en de kwaliteit van de leefomgeving. Het ervaringsnetwerk organiseert jaarlijks netwerkbijeenkomsten om de uitwisseling van ervaring op wijkniveau mogelijk te maken. Zo komt er binnenkort een verslag beschikbaar van de Olympiade Conferentie Duurzaamheid en Opbouwwerk in de Wijkpraktijk, van november 2001.

Op de Zeister Kring van 11 december jl. stond de ontmoeting tussen opbouwwerkers en natuur en milieu educatie medewerkers centraal. De Zeister Kring is het platform van de professionele natuur en milieu educatie, waar leerervaringen en trends worden uitgewisseld en besproken. Ditmaal dus stond het wijkgericht werken aan duurzaamheid op de agenda. Tijdens de bijeenkomst werden Henny Dekker en Johan Berendsen van respectievelijk het milieusteunpunt en het opbouwwerk in Oss, bevrraagd naar hun bevindingen. Beide organisatie werken mee aan het LCO project Milieuparticipatie in de Provincie Noord Brabant. Doel van dit al jaren lopende traject is om in elke provincie de samenwerking tussen het opbouwwerk en de natuur en milieu educatie te bevorderen en tevens de leereffecten te verspreiden. In Oss is het gelukt de gezamenlijk eigenaar-bewoners van een wijk met voormalige huurhuizen te interesseren voor een energiebesparingsprogramma. In samenwerking met de gemeente wordt daarbij tevens de wensen voor de leefomgeving in kaart gebracht. Mede dankzij een forse subsidie uit provinciale gelden van het fonds Leren voor Duurzaamheid. De overheid wil in dit programma Leren voor Duurzaamheid onder andere nieuwe doelgroepen betrekken bij duurzame ontwikkeling. Het LCO heeft inmiddels ook toegezegd een bijdrage te leveren aan het Jaarcongres Doorbraak in Duurzaamheid van de GIDO Stichting. De GIDO stichting (Gemeenschappelijk Initiatief realisatie Duurzame Ontwikkeling) houdt op 18 april zijn tweede Jaarcongres. Het congres presenteert geslaagde en minder geslaagde voorbeelden van duurzaamheid voor de dagelijkse praktijk in workshops, lezingen en op de kennismarkt. De komende maanden verzamelt GIDO vijftig problemen die schreeuwen om een duurzame oplossing. Tijdens het congres zullen de deelnemers in kleine, interdisciplinaire teams aan die oplossingen werken. Het LCO roept daarom lezers op hun ervaringen en vraagstukken rond duurzaamheid in de wijk kenbaar te maken.

Voor meer informatie over het Ervaringsnetwerk Duurzaamheid in Praktijk in de Wijk, het project Milieuparticipatie in de Provincie, de Zeister Kring of het GIDO Jaarcongres; bel het LCO 038 4232112, vragen naar Kees Stuurrop.

<

Scholing van opbouwwerkers in Noord Nederland

De directeurs van de grote welzijnsinstellingen uit Groningen, Friesland en Drenthe hebben op 22 februari jl. hun handtekening gezet onder een vernieuwd convenant aangaande de samenwerking rond deskundigheidsbevordering van het opbouwwerk. De Kerngroep Kwaliteitsimpuls Opbouwwerk in Noord Nederland (KIONN) draagt het initiatief in de praktijk. Zij wordt in haar werkzaamheden bijgestaan door het Landelijk Centrum Opbouwwerk.

Zo'n drie jaar geleden zocht de leiding van de Stichting Opmaat in Emmen, naar geschikte opleidingen voor opbouwwerkers die weliswaar enkele jaren praktijkervaring hebben, maar een HBO-diploma zonder specifieke opbouwwerkaantekening. Helaas waren er naar oordeel van het management nergens in Nederland geschikte opleidingen. De opleidingen die delen van het oude VO-opbouwwerkpakket konden bieden, waren erg duur en sloten slechts gedeeltelijk aan bij de vraag.

Toevallig werd op dat moment het project praktijk onderzoek voor opbouwwerkers uitgevoerd door het VDO Arnhem-Nijmegen, waarin ook de stichting Opmaat participeert. Dit onderzoek was aanleiding verder te praten over een cursus op maat voor de eigen opbouwwerkers. Al pratend ontstond een globaal idee voor een leergang van een aantal modules. De modules zouden moeten aansluiten bij bestaande opleidingen zodat de werkers later nog een volledige VO-agogiek opleiding zouden kunnen volgen. Op die manier zou een flexibel nascholingsysteem kunnen ontstaan.

De opleiders kwamen naar het noorden, wat de instelling reistijd en geld bespaarde. Omdat de cursus alleen kon worden ontwikkeld en uitgevoerd met een ruimere deelname dan louter voor het Emmense opbouwwerk, werden ook andere instellingen voor het initiatief uitgenodigd. Daarvoor is contact gezocht met het Landelijk Centrum Opbouwwerk. Zij waren meteen enthousiast en werden mede drager van het initiatief. Uiteindelijk deden de welzijnsinstellingen uit Emmen, Borger-Odoorn, Groningen en Beeststerzwaag mee aan het initiatief. Zij stelden zich garant voor een eerste groep student-opbouwwerkers en voor de kosten van de cursus. Voor de aanloop- en ontwikkelkosten van de cursus werd het AWO-fonds benaderd (Wat ook is gelukt.)

Het programma

De cursus omvat drie modules van elk drie dagen. Op de eerste cursusdag worden intervisiegroepen gevormd die in de weken tussen de lesweken bij elkaar komen.

Module 1. Opbouwwerk: een moderne vorm van sociale dienstverlening

Thema's zijn:

- plaatsbepaling van het opbouwwerk;
- begeleiding van sociale processen;
- de rol van het opbouwwerk bij stads en plattelandsontwikkeling.

Module 2. Onderzoek als methodiek van sociale renovatie & onderzoek en analyse van handelingsperspectief

Thema's zijn:

- onderzoeksmethodologie;
- onderzoeksmethodieken;
- projectmatig werken met onderzoek.

Module 3. Sociaal en cultureel ondernemen.

Thema's zijn:

- markt en klantgericht werken;
- projectontwikkeling en projectmanagement;
- omgaan met dilemma's.

De cursus wordt gegeven door diverse vakdocenten van de Hogeschool onder coördinatie van Annette Perino.

Succes

De cursus draaide voor het eerst in het seizoen 2000-2001. Uit de evaluatie bleek dat de cursus zo goed was bevallen dat werd besloten tot een tweede ronde. Na een mailing in het noorden was de cursus snel overtuikend en moest een wachtlijst worden aangelegd. Op dit ogenblik is de cursus alweer in volle gang.

Gestimuleerd door dit succes besloten de deelnemende organisaties de samenwerking breder op te zetten dan alleen voor deze cursus. Bovendien besloten ze de kwaliteit van het opbouwwerk in het noorden gezamenlijk te behartigen. Daarvoor is een werkprogramma gemaakt met als actiepunten voor het seizoen 2002-2003:

- Het opzetten van een expertisecentrum;
- Het leveren van een bijdrage aan de totstandkoming van een competentieprofiel opbouwwerk (waarvoor contact is gezocht met het AWO-fonds);
- Het ontwikkelen van een cursus Plattelandsopbouwwerk (waarvoor contact is gezocht met de Van Hall academie die een HBO-leergang plattelandsvernieuwing in haar pakket heeft);
- Het evalueren van de huidige leergang en onderhandelen met de VDO Arnhem - Nijmegen over een vervolg op VO-niveau.

De werkgroepleden (senior opbouwwerkers of coördinatoren van de vakgroepen opbouwwerk) krijgen van hun organisaties extra faciliteit voor deze taak in de vorm van een dagdeel per maand.

Voor meer informatie kunt u zich wenden tot de voorzitter van de kerngroep: Lenny Jansen

Stichting Opmaat, Parallelweg 36,
7822GM Emmen

Telefoon: 0591-680800

E-mail: info@opmaat-emmen.nl

<

Dorpshuizen en multifunctionele accommodaties een project van LCO-Platteland

Het Landelijk Centrum Opbouwwerk vestiging Zwolle is een project gestart rond dorpshuizen en multifunctionele accommodaties. Het Ministerie van VWS verschafte de benodigde financiële middelen. Dit artikel gaat kort in op de ontwikkelingen rond dorpshuizen en informeert over het doel en de te verwachten producten van het project.

Dorpshuizen ontwikkelen zich meer en meer van plek voor (sociaal)culturele activiteiten in een dorp tot multifunctionele centra ten plattelande. Er is een beweging gaande naar buroclub en voorzieningen en activiteiten, zeker daar waar allerlei voorzieningen als 'stand-alone's' het niet langer volhouden. Naast een plek voor de toneelvereniging, de biljartclub en dergelijke komen in dorpshuizen zaken in beeld als winkel/servicepunt, basisschool, peuterspeelzaal, kinderopvang, buitenschoolse opvang, spreekuur van huisarts of zorginstelling, tele-serviceplek, et cetera. Ook zien we afhaalpunten voor boeken van de openbare bibliotheek die via internet zijn gereserveerd. De verbreding van ICT-mogelijkheden vergroot de kansen om (werk)functies in een dorpshuis onder te brengen. Een dergelijke ontwikkeling is niet alleen op het Nederlandse platteland gaande. Ook in bijvoorbeeld Finland, waar contacten zijn met de regio Seinänaapuriën waar een LEADER-project draait, valt deze trend waar te nemen.

Vrijwilligers

Nederlandse dorpshuizen zijn onmisbare basisvoorzieningen voor de dorpsgemeenschappen. Zij floreren dankzij een enorme inzet van vrijwilligers, zowel bij bouw als verbouw, maar ook bij exploitatie en beheer

en onderhoud. Het zijn vaak ook de vrijwilligers die zorgen voor een activiteitenpakket. Dorpshuisvoorzieningen vormen een belangrijke basisinfrastructuur in het kader van lokaal sociaal beleid.

Niet alleen drijven veel dorpshuizen op vrijwilligers, ook het lokale bedrijfsleven kent vaak grote betrokkenheid bij de plaatselijke dorpsaccommodatie: ondernemers leveren gratis diensten of bieden materialen aan tegen kostprijs. Of de plaatselijke architect verschaft kostenloos een schetsontwerp voor nieuwbouw of verbouw. Met andere woorden: Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen.

Voor veel dorpsbewoners is het dorpshuis soms bijna letterlijk een poort naar maatschappelijke participatie: het dorpshuis als warme huiskamer, als plek waar je nuttig vrijwilligerswerk kunt doen en een bijdrage kunt leveren aan het sociale functioneren van de dorpsgemeenschap.

Landelijke kennispunt

Het dorpshuis is daarmee onderwerp van diverse aspecten van overheidsbeleid: vrijwilligersbeleid en sociale activering; (Commissie Groenman); lokaal sociaal beleid en BANS (Bestuurs Akkoord Nieuwe Stijl). In dit kader is een aantal praktijkervaringen rond dorpshuizen in beeld gebracht. Daarnaast wordt in het raam van de landelijke trajecten 'Dagindeling' en 'Dagarrangementen' (Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid) een bundeling gestimuleerd van (service)functies in en bij dorpshuizen. Er zijn dus tal van bewegingen die in ieder dorpshuis anders worden aangepakt, en die in ieder dorp tot een ander soort maatwerk leiden.

Voor dorpshuisbesturen betekent dit een toenemende complexiteit ten aanzien van de ontwikkeling en het beheer van de accommodaties. De bestaande (provinciale) koepelorganisaties krijgen dan ook te maken met een steeds omvangrijkere stroom vragen om ondersteuning. Er lijkt behoefte te komen aan een landelijk kennispunt dorpshuizen dat service kan bieden

aan bestaande en nog te vormen provinciale netwerken van dorpshuisbesturen.

Het LCO-project is gericht op twee doelen: het inventariseren en beschrijven van bestaande netwerken rond dorpshuizen én het in beeld brengen van de kansen en knelpunten voor de omvorming van multifunctionele accommodaties.

Een eerste – recente – activiteit was een excursie met beleidsbetrokkenen uit diverse gremia langs een aantal Friese dorpshuizen. De Stichting Samenwerking van Dorpshuizen in Friesland (de oudste dorpshuizen-steunfunctie in Nederland) stond borg voor een inhoudelijk waardevol programma. In de loop van maart zal bovendien nog een expert meeting worden belegd.

Uiteindelijk zal het project moeten leiden tot een publicatie waarin aan de orde komt: een beschrijving van de bestaande netwerken rond dorpshuizen; een beschrijving van de bestaande netwerken rond dorpshuizen; een overzicht van de inzet van de verschillende ministeries op dit terrein; een beschrijving van de kansen en knelpunten rond de omvorming van dorpshuizen naar multifunctionele accommodaties en een mogelijke aanzet voor een Landelijk Kennispunt Dorpshuizen en Multifunctionele Accommodaties. Met deze publicatie wordt – hopelijk – bijgedragen aan de versterking van de landelijke netwerkvorming; de onderlinge afstemming van beleidsbetrokkenen en de opstelling van een 'landelijke agenda'dorpshuizen en multifunctionele accommodaties

Voor nadere informatie en het eventueel

attenderen op interessante cases:

LCO Zwolle, tel. 038 – 4232112;

e-mail: meesterberends@lcoz.demon.nl

<

Opbouwwerk tussen emancipatie en beheersing

Opbouwwerk tussen emancipatie en beheersing – een vergelijkende studie naar praktijken van opbouwwerk in Nederland en Portugal.
Dissertatie Erasmus Universiteit Rotterdam, januari 2002. Promotor J.W. Duyvendak.

Twee landen, drie contextfactoren; vier cases, zes dimensies. Drie thema's, waarvan één met een dubbelkarakter. Elf stellingen en 403 bladzijden, dat zijn de coördinaten waarbinnen de studie van R. van den Hoven zich afspeelt. Inderdaad een complexe materie. Van den Hoven ordent echter overzichtelijk.

De bron voor dit boek ligt in verwondering: Van den Hoven woont sinds 1991 in Portugal, waar hij onder meer als docent en onderzoeker binnen het welzijnswerk werkt. Hij verbaasde zich over verschillen in gehanteerde uitgangspunten, handelings- en werkwijzen van beroepskrachten. Hij vroeg zich af waar de verschillen met de Nederlandse opbouwwerk praktijken nu vooral in zaten. Zijn de verschillen louter te herleiden tot contextfactoren en daarmee slechts van antropologisch belang? Of is het zo dat uiteenlopende werkwijzen binnen één theoretisch kader over sociale interventies te vatten zijn?

Van den Hoven kiest nadrukkelijk voor de laatste optie waarmee vervolgens de vier gevalbeschrijvingen zich ontvouwen als boeiend studiemateriaal voor werkers die zich inzetten voor empowerment; uitsluiting + armoedebestrijding; opbouwwerk als actuele opbouwwerkdoelen.

Van den Hoven positioneert zijn studie in het spanningveld van emancipatie - beheersing. Hij pakt hiermee het centrale thema op van de andragologie waarin hij in 1982 afstudeerde.

In Deventer en Rotterdam/Delfshaven, plus in vergelijkbare steden in Portugal respectievelijk Espinho en Porto/Vila Nova de Gaia, interviewde hij beroepskrachten. Hij vergeleek hun werkopvattingen en praktijkweergaven op zes dimensies:

1. De taakstelling en positionering van hun werk;
2. Hun probleemdefinities en bijbehorende oplossingen;
3. De relatie die zij en hun instelling onderhouden met de burgers;
4. Hun insteek qua participatiebevordering;
5. De werkwijze, met name het element collectieve aanpak en koppelingen met bovenlokale besluitvorming;
6. De resultaten waar de werkers naar streven.

De bulk van het boek behandelt de vier cases en beschrijft de positie die de werkers innemen op deze zes dimensies. Posities die overigens met vele subdimensies en onderlinge verbanden uiteengezet worden. Van den Hoven geeft dan een duiding van de aangetroffen overeenkomsten en verschillen, meer in het bijzonder tracht hij emancipatoire werkopvattingen op het spoor te komen. Die treft hij aan; meer in Nederland dan in Portugal. Hoewel contextfactoren als traditie & reguliere praktijk, type van & inbedding in sociaal beleid, alsmede politieke cultuur, belangrijke invloed uitoefenen, is hij van mening dat werkers over een aanzienlijke handelingsvrijheid beschikken.

"[het schijnt ons toe] dat de handelingsruimte waarover men beschikt soms groter is dan door betrokkenen onderkend wordt en er meer handelingsalternatieven voorhanden kunnen zijn dan waar gebruik van gemaakt wordt. Zoals we al eerder opgemerkt hebben lijkt men soms terug te treden nog voordat men tot de grenzen van de handelingsruimte is gekomen." (blz. 345).

Een werker die louter verwijst naar de (nationale) omgeving als oorzaak van een eventueel te laag emancipatoir gehalte in zijn optreden, vindt bij Van den Hoven dus geen gehoor.

Een appreciatie

Wat is de waarde van deze tekst voor het actuele opbouwwerk in Nederland? Het antwoord op die vraag hangt af van wat er verder als lezer mee wil. In velerlei opzicht is het kloeiende boek te beschouwen als een bruikbaar, voortreffelijk halffabrikaat. Wat mij bijzonder bevalt is de wijze waarop Van den Hoven Nederlandse teksten en

praktijken relateert aan internationale literatuur. Hij sluit zich niet op in de slechte cirkels die in Nederland telkens rond samenlevingsopbouw getrokken worden. Hij reikt voor zijn bronnen veel verder dan naar de geijkte uittreksels van U. Beck, J. Habermas, P. Freire, of J. McKnight of wie er verder op dat moment in de mode is. Via Engbersen en vele Angelsaksische (Held, Nederveen Pieterse), Portugese en Franse auteurs reikt hij verfrissende inzichten en conceptualisaties aan inzake ondermeer emancipatie, empowerment en participatie. Van den Hoven vergroot hiermee voor anderen de kans om aan verdere bloedarmoede in de Nederlandse theorievorming te ontsnappen. Parallel daaraan is het lovenswaardig dat hij emancipatie en sociale uitsluiting met vehementie op de agenda zet. Hij nodigt praktijkwerkers uit tot zelfonderzoek rond de vraag: 'Wat doe ik nog meer dan vergaderen met andere professionals rond wijkbeheer en overlast?' (Wellicht een onderwerp voor een themabijeenkomst te organiseren door de beroepsorganisatie BON)

Van den Hoven toont zich kritisch constructief over de onderzochte praktijken. Hij denkt hardop mee, zoekt de dialoog als geëngageerd wetenschapper. Bij het opzetten van zijn onderzoek, het inrichten van zijn theoretisch kader en het verwerken van het materiaal kiest hij een aantal methodologische routes die interessante uitgangspunten vormen voor cumulatieve kennisvorming. We zouden daar in Nederland verder over moeten discussiëren. Indirect legt Van den Hoven zo de vraag op tafel of we daar voldoende fora, financiers en geïnteresseerden voor hebben.

Zijn boek valt dus te zien als een opwekking om de kruisbestuiving tussen praktijk en theorie verder te organiseren. Het gat dat gevallen is sinds het verscheiden van de andragologie, de Werkplaatsen Opbouwwerk, het NIMO, de Verzamelplaats Onderzoekers Opbouwwerk, is geenszins gedicht. Deze eerste dissertatie als nieuwe vrucht van de Erasmus Opbouwwerkleerstoel, zal het gemis niet goed maken, doch kan een trendbreuk bewerkstelligen. Dat moeten we verder wel zelf doen, Van den Hoven zit weer in Portugal. <

Naar een Europa zonder sociale uitsluiting

In de Europese Commissie wordt gezocht naar manieren om te komen tot meer binding en samenhang in de samenleving, aldus Prof. Dr. A. van Doorne-Huiskes in haar openingswoord op de workshop 'Naar een Europa zonder sociale uitsluiting' op 21 november jl. De workshop diende om succesvolle praktijken van sociale binding te laten zien en landen dichter bij elkaar te brengen.

Gesproken werd over kansen, knelpunten, valkuilen en successen van een (Europees) 'inclusionbeleid'. De verschillende sprekers richtten zich specifiek op etnische minderheden en vrouwen. Belangrijkste conclusie: om mensen 'in te sluiten' is een wezenlijk nieuw beleid nodig.

"Wat weten we over sociale in- en uitsluiting bij alleenstaande moeders?" vroeg de eerste spreker, Dr. A. Ypeij zich af. Aan de hand van een lopend kwalitatief onderzoek naar alleenstaande moeders en armoede wordt geprobeerd deze vraag te beantwoorden. Dr. Ypeij gaat daarbij vooral in op in- en uitsluiting op het gebied van sociale netwerken en betaald werk. In het onderzoek wordt een vergelijking gemaakt tussen alleenstaande moeders met een Surinaamse en Antilliaanse achtergrond en autochtone Nederlandse alleenstaande moeders. Dr. Ypeij stelt als hypothese dat Surinaamse en Antilliaanse moeders beter dan Nederlandse moeders in staat zijn met armoede om te gaan en uitsluiting op het gebied van betaalde arbeid en sociale netwerken te voorkomen. De reden hiervoor ligt waarschijnlijk in de betekenissen die beide groepen geven aan moederschap, familiërelaties en huishoudvorming. Zo blijkt bij Creoolse Surinamers, Antillianen, Arubanen en bij de lagere volksklasse vaker een matrifocaal familiesysteem voor te komen. In dit systeem zijn vrouwen de emotionele en economische spil van het huishouden. Bij de autochtone Nederlandse bevolking is een nucleaire systeem dominant; er is een seksespecifiek taakverdeling tussen de

zorgende moeder en de financieel verantwoordelijke vader.

Sociale ondersteuning

Ook in het zelfbeeld van de alleenstaande moeder zitten grote verschillen. De autochtone moeder voelt zich schuldig omdat de kinderen niet meer bij de vader wonen. Ter compensatie hoort zij in haar ogen voltijds bij haar gezin. Omdat de Sociale Dienst deze moeders dwingt te werken, zijn ze niet helemaal uitgesloten van betaald werk maar wel van voldoende inkomen omdat ze vaak in deeltijd werken en een lagere opleiding hebben. Surinaamse en Antilliaanse moeders zijn vaak veel bewuster alleenstaand moeder. Zij geven het goede voorbeeld aan hun kinderen door buitenshuis te werken. De vrouwen ondersteunen elkaar en hebben in de praktijk meer aan elkaar dan aan een individuele mannelijke partner. Doordat ze bij elkaar in de buurt wonen, zijn ze beter in staat zorg, hulp, opvang, kortom, sociale ondersteuning te mobiliseren. Binnen de Nederlandse gemeenschap is alleenstaand moederschap, ondanks veranderende opvattingen, nog steeds eerder een afwijking op de norm. Het Nederlandse alleenstaand moederschap houdt het risico in van sociale stigmatisering, vermindering van ondersteuning en sociaal isolement.

Samenvattend kan worden gesteld dat huwelijkspatronen, culturele betekenissen, sociale netwerken en migratiegeschiedenissen van groot belang zijn om sociale in- en uitsluitingsprocessen te begrijpen. Verder zijn er grote verschillen tussen de groep allochtone vrouwen. Gerichtheid op de eigen gemeenschap kan bij Surinaamse en Antilliaanse vrouwen sociale uitsluiting op het gebied van arbeid voorkomen en de kans op armoede verminderen.

Discussie

In de daaropvolgende discussie wordt opgemerkt dat Surinaamse gezinnen in Nederland er soms ook genoeg van hebben bij elkaar te wonen, en dat meer en meer wordt gekozen voor individualisering, met name bij hoger opleiden. Ook wordt opgemerkt dat ouden vaak niet naar buiten zijn gericht, omdat ze in hun eigen kringetje op elkaar kunnen rekenen. Datzelfde geldt voor vrouwen, in eigen kring zijn zij vaak helemaal niet zo gel-

soleerd. Dat betekent volgens enkelen dat we te vaak met onze 'bril' naar zaken kijken. Opgemerkt wordt ook dat onderzoek nodig is naar stereotypering. Het sociaal zekerheidsstelsel is geënt op een bepaalde definitie van huishoudens waarbinnen sommige huishoudens niet erkend kunnen worden. Beleidsmakers zijn snel generaliserend. Nuances in een goede context zouden een verbetering zijn. En onszelf de vraag stellen: 'wat valt te doen voor deze groep?'

Goede praktijken: Bureau Medelanders Voorbeeld van een goede 'inclusionpraktijk' is het project *Taal in de buurt*. Het project wordt uitgevoerd door Bureau Medelanders, een zelfstandig intercultureel organisatie- en adviesbureau. In opdracht van een woningcorporatie en met als doel de leefbaarheid en de betrokkenheid van buurtbewoners te bevorderen, besloot het bureau een taal cursus op te zetten voor allochtonen. In de desbetreffende buurt wonen veel verschillende nationaliteiten, buurtbewoners onderling hebben weinig binding en er is sprake van een grote doorstroom. In de buurt was behoefte aan een mogelijkheid de Nederlandse taal te leren. De vrouwelijke deelnemers aan deze cursus – ze wilden zelf geen gemengde groepen – waren zeer gemotiveerd. Het verzuim was nihil. Met fondswerving zijn nieuwe cursussen opgezet en er wordt samengewerkt met een reguliere cursusaanbieder. Als gevolg hiervan zijn dit jaar 26 groepen van start gegaan.

Succesfactoren

De werving voor de cursussen verliep via Vluchtelingenwerk, het RIAGG, Reclasseringsprogramma's en mond-tot-mondreclame. De cursussen werden gehouden in buurthuizen en scholen. Deelnemers waren voornamelijk vrouwen, vooral van Marokkaanse, Turkse en Somalische afkomst. Een van de succesfactoren blijkt dat vrouwen de cursus met bekenden kunnen volgen. Ook het streven van Bureau Medelanders om geen wachtlijsten te hanteren wordt als positief ervaren. Bovendien wordt op basis van de interesse van de cursist een indeling gemaakt, en niet op niveau. Ook de persoonlijke vraaggerichte aanpak en het gevoel van vanzelfsprekendheid dat de vrouwen bij onze samenleving horen, zijn factoren die bij-

dragen aan het succes. En hoe voor de hand liggend het ook lijkt, een goede balans tussen respect, vanzelfsprekendheid en niet 'truttig' overkomen is van essentieel belang. Ook de docent speelt een sleutelrol. Hij/zij moet het hart hebben te luisteren naar cursisten en open voor ze staan. Geen eenvoudige opgave, maar daar staat tegenover dat de docent kan werken met een zeer gemotiveerde klas.

Enkele deelnemers wijzen erop dat men twintig jaar geleden ook op deze manier bezig was, waarna alles gereguleerd moest worden, wat vervolgens weer niet bleek te werken. Het is dus zaak niet teveel te reguleren, maar ruimte te houden voor initiatieven. Ook wordt opgemerkt dat er geen Nederlandse taalcursus is voor hoogopgeleide allochtone vrouwen, terwijl daar veel behoefte aan is.

Goede praktijken: Onbenutte kwaliteiten
Onbenutte Kwaliteiten is de Rotterdamse variant van sociaal activeren, *Onbenutte Kwaliteiten (OK)* wil participatie van Rotterdammers met een uitkering bevorderen en sociaal isolement doorbreken. Door middel van individuele vraaggerichte gesprekken wordt geprobeerd wensen, behoeften en kwaliteiten van de deelnemer boven tafel te krijgen. Het project *Allochtone Ambassadeurs* is een voorbeeld van voortschrijdend inzicht van de OK-methode. *Allochtone ambassadeurs* zijn voorlichters van verschillende etnische afkomst die de eigen achterban informeren over de mogelijkheden van OK. De ambassadeur vervult een brugfunctie en maakt tweerichtingsverkeer mogelijk tussen de organisatie en de (allochtone) achterban.

In de loop de tijd is het aanbod meer divers geworden: taalstages, groepsgewijze activiteiten en niet-gereguleerde vormen van maatschappelijke participatie. Deelname aan OK-projecten is vrijwillig maar niet vrijblijvend. Projectbegeleiders zijn soms huiverig om afspraken te maken door gevoeligheid voor lichaamstaal en de 'culture verschillen'. Toch moet deze stap in het onbekende nimmensland genomen worden.

Samenwerking op lokaal beleidsniveau
Is er voldoende samenwerking op lokaal beleidsniveau om de uitsluiting van bepaalde groepen en categorieën inwoners uit bepaalde sectoren van het maatschappelijk leven te voorkomen, respectievelijk te redresseren? Dat vraagt Dhr. G. Oude Engbrink van het ministerie van SoZaWe zich af. In

Rotterdam zijn de termen sociale in- en uitsluiting geen gemeengoed. Sociale uitsluiting wordt in het Europese repertoire meest- al gelijkgesteld met de bestrijding van werkloosheid, terugdringen van armoede, integratie van minderheden en inburgering van nieuwkomers. De Europees geldige definitie is vrij dynamisch: het wordt gezien als een complex van processen dat personen, huishoudens of hele bevolkingsgroepen wegdrukt uit sectoren van het maatschappelijk leven, of juist niet voorkomt dat ze wegglijden naar de marge van de samenleving. Bij sociale uitsluiting moet dan ook niet alleen de situatie als resultaat van het proces in ogenschouw worden genomen. Ook oorzaken en actoren van uitsluiting zijn belangrijk. Rotterdam bestrijdt al 25 jaar de werkloosheid. De oplossing voor dat probleem wordt nog steeds gezocht bij de werkloze zelf. In lijn met dat idee wordt de werkloze klaarge-stoomd voor de revitaliserende economie, waarbij voorbij wordt gegaan aan het feit dat werklozen in de problemen waren geraakt door de recessie. En dus kunnen werklozen studeren: geen hogere studies, maar scholing en ervaring op laag niveau. De markt absorbeerde deze werklozen echter niet en de gemeente creëerde additionele banen. In het proces van werkloosheidsbestrijding ontstond een heel leger aan (gesubsidieerde) organisaties. Maar tussen de dienst Sociale Zaken en het arbeidsbureau boterde het niet. Ook zijn er veel pogingen gedaan orde te scheppen in de organisatorische kant van de werkloosheidsbestrijding, met als beroemde voorbeeld de 'vier fasen'. De fase vier mensen vinden echter het moeilijkst de weg uit de marge van de samenleving.

Concluderend kan worden gezegd dat veel goede bedoelingen, veel geld, veel kleine successen en veel organisatorische initiatieven weer zijn verdwenen.

Structurele problemen

Allereerst moet worden geconstateerd dat het beleid voor sociale insluiting altijd margebelied is gebleven. Politici en ambtenaren zijn er niet in geslaagd het beleid te binden aan het grote economische structuurbeleid. Hetzelfde geldt voor de armoedebestrijding. Het probleem ligt dus structureel in de positionering van het inclusiebeleid: men komt niet verder dan het voorportaal van het grote reguliere beleid. Sociale inclusiematregelen zijn te karakteriseren als een additionele hulp voor kwetsbare groepen die een beetje moeten worden bijgetrokken naar wat kennelijk als standaard wordt geacht in de gemiddelde samenleving.

Een tweede probleem ligt in de bureaucrativering van inclusiebeleid dat is gebaseerd op competentie. De ambtelijke wereld wordt traditioneel verdeeld en de grenzen van de competentie bewaakt. Er zijn wel samenwerkingsverbanden, maar teveel tijd gaat zitten in het trekken van scheidslijnen. Bovendien is er te weinig coherentie tussen wat op nationaal niveau is bedacht en de consequenties op lokaal niveau. Een voorbeeld hiervan is de behandeling van afgewezen asielzoekers. De gemeenten hebben een zorgplicht die echter niet kan gelden voor mensen die formeel niet meer bestaan. Een ander typisch bureaucratisch fenomeen is dat zodra een falende joint-venture door een betere wordt vervangen, de oude spelers weer van de partij zijn. Innovatieve ideeën verworpen zo al snel tot traditionele regelzucht. De eindverantwoordelijkheid voor het insluitingsbeleid ligt weliswaar bij

de overheid, maar er is wel een verandering te constateren. In toenemende mate wordt dit aan particulier initiatief overgelaten, zwaar gecontroleerd overigens door subsidies.

Een derde structureel probleem is de geringe participatie van de uitgestoten en zelf. Onlangs zijn de eerste cliëntenpanels geselecteerd en geïnstalleerd. De kwetsbare burger wordt geacht het beleid kritisch te volgen. Maar omdat niet vanaf het begin zijn betrokken bij de beleidsvorming, kunnen ze alleen maar toekijken. Verder is het idee van de wijk aanpak recentelijk gelanceerd. Doel is te kijken wat er werkelijk speelt aan problemen voor een betere aanpak.

Conclusie

Om mensen sociaal in te sluiten is een wezenlijk nieuw beleid nodig. Een beleid dat de kwetsbaren direct betreft bij de definitie van hun werkelijkheid en de ontwikkeling van hun insluitingsbeleid. Voor de implementatie van beleid moeten alle onbenutte kwaliteiten en hulpbronnen worden aangesproken. Dit soort beleidsontwikkeling is alleen mogelijk in een permanent experiment. In samenwerking tussen weliswaar ongelijke partners, maar wel in een gelijkwaardige relatie. De politiek houdt daarbij het privilege van de eindverantwoordelijkheid, maar iedere partij wordt aangesproken voor een bijdrage aan de echte en langdurige joint-venture die nodig is voor de stad, en waarin iedereen is gecommiteerd aan een gezamenlijke toekomst. <

De Stichting Haarlem Werkt van Buurtbeheerbedrijf naar Maatschappelijke onderneming

Natuurlijk bent u op de hoogte van het fenomeen "Buurtbeheerbedrijf". Organisaties, die zich buurt- of wijkgericht inzetten om een buurt leefbaar, veilig en schoon te houden en dat te doen met de inzet van mensen, die om wat voor reden dan ook, langdurig niet aan het reguliere arbeidsproces hebben deelgenomen. Inmiddels hebben zich in Nederland zo'n tweehonderd organisaties ontwikkeld tot buurtbeheerbedrijf met een grote verscheidenheid aan activiteiten.

Graag wil ik u nader informeren over de werkzaamheden van de Stichting Haarlem Werk (SHW). Onlangs hebben wij het eerste lustrum mogen vieren. Anno 2002 is de organisatie verspreid over een viertal vestigingen. 45 van de 80 medewerkers werken in het kader van gesubsidieerde arbeid of sociale activering. Tijdens de periode, dat ik directeur ben van de SHW, zijn wij meerdere malen door de groei van de stichting genoodzaakt geweest om de organisatie te wijzigen. De huidige structuur bestaat uit een vijftal bedrijfsonderdelen, elk met een eigen profiel:

- B-team, Beheer & Toezicht
Buurtbeheer in de verschillende wijken met de gezamenlijke woningcorporaties als opdrachtgevers en toezicht bij semi-openbare instellingen.

- De Dienstenwinkel
Bewoners van Haarlem kunnen hier terecht voor alle mogelijke kleine diensten in en om

het huis. Ouderen kunnen een aanvraag indienen voor het plaatsen van kleine woningaanpassingen in het kader van de Wet Voorzieningen Gehandicapten. Tevens kan men een beroep doen op de vervoersdiensten.

- Trajectbegeleiding
Individuele begeleiding van medewerkers, die werkzaam zijn op basis van de verschillende regelingen. Het doel van dit onderdeel is uitstroom naar de reguliere arbeidsmarkt.

- Future Gang
Jongeren doen klussen voor particulieren en organisaties en organiseren gezamenlijk activiteiten.

- Bureau Ouderenadviseurs
Het bieden van advies, ondersteuning en begeleiding van zelfstandig wonende ouderen.

Voor de huidige organisatie haal ik de term "maatschappelijke onderneming" aan. Vele definities zijn er mogelijk. Toegespitst op deze organisatie, kies ik voor: "De SHW biedt zoveel mogelijk personen een kans op een plek in de maatschappij, iedereen krijgt de kans om mee te doen en erbij te horen. Daarnaast voeren wij een aantal diensten uit waarvoor in de formele economie voorsnog geen plaats is. Bij de start werd uitgegaan van een tweeledige doelstelling: het verbeteren van de leefbaarheid van de buurt in combinatie met het creëren van (additionele) werkgelegenheid. Inmiddels vatten wij het huidige aanbod samen met de term: welzijnsgerichte diensten. Ik kan mij indenken, dat u het verband tussen een maatschappelijk werker als de Ouderenadviseur binnen een organisatie, die zich tevens bezighoudt met een jongeren klussteam, niet onmiddellijk ziet. Ook het verband tussen het plaatsen van wonin-

gaanpassingen en het begeleiden en reintegreren van langdurig werkzoekenden is niet direct duidelijk.

Maar juist de bundeling van deze diensten betekent een geweldige vorm van synergie. Door samenwerking tussen normaal gescheiden diensten worden verschillende leefbaarheidsproblemen in een klap opgelost. Immers, werkzoekenden helpen ouderen, ouderen komen in contact met allochtone jongeren en kunnen meer deelnemen aan het sociale leven, de wijk wordt leefbaarder en veiliger en tegelijkertijd wordt aan de toekomstperspectieven van de voorheen langdurige werkzoekenden gewerkt. Elke doelgroep en activiteit kent een eigen beleidsterrein met eigen doelstellingen. De voor ons heel duidelijke lijnen en raakvlakken tussen verschillende terreinen blijken in de praktijk niet altijd zo duidelijk te zijn. Het vereist veel inspanning van het management om zich op elk beleidsterrein te profileren als een betrouwbare partner, op de hoogte te blijven en in ontwikkeling te zijn.

Dilemma's.

Zo dienen wij met het oog op de steeds verder doorgevoerde marktwerking in bijvoorbeeld de aanpak van langdurige werkloosheid onze positie te bepalen ten opzichte van onze concurrentie. Een voorbeeld is het feit, dat de gemeente activeringstrajecten inkoop. Hierin is de gemeente onze enige klant. Het risico valt nauwelijks te spreiden. Een lage prijs voor een traject kan alleen gegarandeerd worden, wanneer er veel van hetzelfde wordt aangeboden. Onze trajecten worden echter individueel bepaald, tenslotte is ieder mens uniek en daar passen wij onze trajecten op aan. De genoemde trajecten financieren de medewerkers overigens voor een gedeelte zelf. Door het leveren van diensten tegen een sociaal tarief creëren zij hun eigen toekomstperspectief. Daarnaast haal ik de nagestreefde uitstroom aan. Enerzijds is uitstroom het doel, ander-

zijds vormt zij ook een bedreiging voor onze dienstverlening. Ook een verminderde arbeidsproductiviteit drukt onze omzet. Wanneer hierbij geen goede verhouding wordt gevonden, brengt dit de continuïteit van het werk van de stichting in gevaar. In eerste instantie zullen wij ons blijven richten op de kwetsbare groep werkzoekenden, maar een forse tariefstijging sluit niet aan bij onze doelstellingen.

Tenslotte wil ik vermelden, dat een maatschappelijk ondernemer ook gewoon wergever is. Vernieuwde wetgeving, zoals bijvoorbeeld de wet "Poortwachter", kan slecht voor ons uitpakken. Wij werken met een groep kwetsbare medewerkers. Ziet u het al voor u: "Reintegratiebedrijf zoekt Reintegratiebedrijf"?

De situatie, waarbinnen de SHW opereert is complex. Wij kunnen gelukkig rekenen op de inzet van de medewerkers en inzet van derden, met name woningcorporaties en diverse gemeentelijke afdelingen. Een ieder draagt daarin verantwoordelijkheid en creëert kansen, maar ook risico's. Ook de risico's hebben meerdere eigenaren.

Maatschappelijk ondernemen doe je niet alleen!

<

Bericht van de uitgever

Enige tijd geleden verzochten wij de lezer om onze enquête in te vullen ten behoeve van een lezersonderzoek. Inmiddels zijn de resultaten verwerkt. Uw respons heeft ons tot het inzicht gebracht dat de redactie goed 'op koers' is wat betreft de inhoud van MO. Ten aanzien van de artikelen meldt de (overgrote) meerderheid van de respondenten dat deze een goed niveau hebben, een goede omvang (niet te groot of te klein) en dat de serieuze toon van het blad bij de lezer in de smaak valt: er bestaat geen behoefte aan 'verluchting'.

De meerderheid van de (responderende) lezers vindt de aanwezigheid van vaste rubrieken in een tijdschrift noodzakelijk. In het algemeen vallen de rubrieken Stad en Land, Kiosk en de Column bij de lezer in de smaak. Ook het praktijkgehalte van de artikelen werd in het algemeen voldoende gevonden. Voor de redactie zijn dit belangrijke indicatoren die uitwijzen dat we op de goede weg zijn. Al met al scoort MO/Samenlevingsopbouw een dikke zeven! Naar aanleiding van de respons ten aanzien van het uiterlijk van MO/Samenlevingsopbouw heeft de redactie de lay-out nog eens kritisch onder de loep genomen. De vormgeving is verstrakt, een iets grotere standaardletter is ingevoerd en de opmaak als geheel oogt weer een slagje moderner. Met meer aandacht voor illustraties en (tekst-)streamertjes zullen we proberen u geboeid te houden. De meerderheid van de respondenten leest het blad grotendeels, een bijna even grote groep leest ongeveer de helft van iedere editie. Dit willen we natuurlijk wel graag zo houden. Onder de respondenten zijn 15 prijzen verloot als dank voor de aandacht die zij hebben willen besteden aan de zorgvuldige beantwoording van onze vragen. Zij, maar vooral ook de respondenten die niet in de prijzen vielen, worden nogmaals hartelijk bedankt voor hun tijd.

De uitgever <

Felicities van minister van Boxtel

Ter gelegenheid van het vijfjarig bestaan van Haarlem Werkt kwam ook minister van Boxtel (die toevallig in de buurt was) even langs om de jubilerende stichting te feliciteren. (zie foto)

Uit de felicitatiespeech: "St. Haarlem Werkt ziet kans om met weinig middelen heel veel te doen, veel kleinschalige problemen in één klap op te lossen en een bundeling van verschillende diensten te bewerkstelligen. De problemen en belevenissen van de bewoners zijn uitgangspunt bij de aanpak. Met andere woorden: we hebben niet te maken met een verbureaucratiseerde organisatie, maar met één die met de laarzen in de modder staat om een wijk leefbaarder en veiliger te maken en mensen weer aan de slag te krijgen. Maar, zo kun je je afvragen, zijn wij bereid echt in onze steden en wij-

ken structureel een plaats te bieden aan buurtbeheerbedrijven, aan Maatschappelijke Ondernemingen zoals mw. Breed het zo treffend formuleert. Ik heb hier vraagtekens bij als ik hoor met welke knelpunten zij worstelt: de mensen die zij opleidt en weer voor de arbeidsmarkt geschikt maakt zijn ook meteen weer weg, waardoor de dienstverlening voortdurend onder druk staat. Zij worstelt met het gegeven dat zij zo veel mogelijk bedrijfsmatig moet werken, terwijl haar organisatie maatschappelijke doelen nastreeft die beperkingen aan het bedrijfsmatig opereren stellen. Gemeente Haarlem, ga nog eens na hoe u de 'Stichting Haarlem werkt' nog meer een partner in uw streven naar een verbetering van de sociale infrastructuur kunt maken. Uw stichting levert u belangrijke baten op!

Go na hoe u dit belangrijke werk ook in de toekomst veilig kunt stellen. Want daar ben ik van overtuigd: onze steden en aandachtswijken zullen nog geruime tijd belangrijke organisaties als 'Haarlem werkt' nodig hebben om de klus van de revitalisering van onze steden en wijken te klaren."

<

Nog even en Ghanezen zijn een erkende minderheidsgroep

The Warmest Place

De verkiezingscampagne is begonnen en politici gaan de wijken in. Hoe de PvdA in het Engels zaken doet met een Ghanees kerkstichting en de achterban gedwee toekijkt. Vang nu, integreer later.

Kerkgebouw De Nieuwe Stad in de Bijlmer, zaterdag 23 februari. Om 17.00 uur zal hier een conferentie van de Pentecostal Council of Churches beginnen, bedoeld voor 'leden van de PCC en de lokale en landelijke besturen'. Ook kunnen 'de geïnteresseerden uit de Gemeenschap' deelnemen. Maar dat zal beperkt blijven tot braaf luisteren, want, zo stelt de organisatie bars, "alleen de **uitgenodigde** krijgen de kans om te spreken." Aanleiding is de geboorte van de stichting SEDeM, *social-economic development for minorities*. De PCC, die er is 'om Godsdienst aan de leden te bieden', verricht tevens sociale en economische activiteiten 'om integratie van hun achterban in de Nederlandse samenleving' te bevorderen. Dat nu is de Ghanees Pinkstergemeente boven het hoofd gegroeid. Steun van de overheid is gewenst, maar vanwege de scheiding van kerk en staat moet dat via die aparte stichting. De achterban wacht intussen al geruime tijd geduldig. De cameraploegen kijken werkeloos toe. Om een uur of zes komt eindelijk de stoet PvdA-kopstukken binnen, zowaar minister Netelenbos, verder de Kamerleden Judith Belinfante (in de uitnodiging gespeld als Belivante) en Rob Oudkerk, stadsdeelvoorzitter Hannah Belliot, haar vermoedelijke opvolger Elvira Sweet, stadsdeelwethouder Paul Schings en kandidaat-Kamerlid Sonia Westerveld. Hellen Bureson, de voormalige stadsdeelwethouder van onderwijs die naar eigen zeggen in achttien besturen zit, gaat op de eerste rij zitten, bij de gemeenteraadskandidaten, de anderen nemen plaats achter de tafel.

Vertegenwoordigers van andere politieke partijen zijn kennelijk niet benaderd. Mijn buurvrouw, een jonge journalist van Ghanees afkomst, fluistert dat de hele PCC-top lid van de PvdA is.

Politics time

Belliot opent de conferentie in het Engels en vergoelijkt het laatkomen. "In Surinam en Ghana we say, your own time is good time." Een klaterend applaus weerklinkt. De Bijlmer is 'the warmest place' en dat komt door alle culturen. En Hannah Belliot is 'de mudda of us all, we call you mami,' vult pastoor Baidoo aan met zwaar Afrikaans accent. "You always help us when we come to the staddayrahdkantor. Next time you open your doors wider when we come to you." Applaus! Belliot neemt de lof gracieuw in ontvangst. "Ik vind het heerlijk om mami genoemd te worden," zegt de beoogde eerste zwarte wethouder van Amsterdam. "Leddiss en gentlemen," begint de pastor zijn toespraak. "It's poleeteecs time! We go mek beeznez with you todeh." De pastor windt er geen doekjes om. De toon is gezet, de besluiten zijn reeds in kleine kring genomen door de voormannen. Bij elke nieuwe minderheidsgroep laat de overheid weer toe dat de achterban onwetend en afhankelijk wordt gehouden door zelfbenoemde leiders.

Baidoo is zeer vereerd met de aanwezigheid van het hoge gezelschap: "You are impotent en we, de cheches en de stet, are going to wehk hand in hand for de integration." Van wat? Toch niet van hem en zijn organisatie in de Nederlandse samenleving, anders had hij zijn subsidieverzoek wel in de landstaal kunnen onderbouwen. De pastor, die al jaren bij mij in de flat woont, verzekert zijn gehoor dat hij heus Nederlands spreekt, maar vraag hem niet om dat ook echt te doen (gelach).

Volgens het programma zal Baidoo een presentatie geven over de sociale en economische activiteiten van de PCC en de plannen voor de komende jaren. Maar hij somt alleen op wat ze gaan doen – Nederlandse taallessen, kinderopvang, jongerenwerk,

opvoedingsondersteuning en 'hergebruik' van talenten en beroepen – en vertelt er niets omheen over de mensen en hun wederwaardigheden.

Een voorbeeld geeft hij: het nieuwkomersbeleid voorziet niet in taalcursussen voor hoog opgeleiden. Nogal wat Ghanees professionals werken onder hun niveau. Deze kwestie wordt al een jaar met de PvdA besproken. De hoofdzak, zegt Baidoo, is dat de Ghanezen op de PvdA gaan stemmen en dat de PvdA de Ghanezen steunt. Wederom applaus na dit stemadvies. Ik krijg heimwee naar mijn roomse jeugd, toen de pastoor kwam vertellen dat mijn ouders KVP moesten stemmen.

Kerk en staat

Elvira Sweet, die een goede kans maakt om na moeder Belliot deelraadburgemeester te worden, wordt geïntroduceerd als 'the would-be queen of Bijlmer'. Applaus, maar mijn buurvrouw ligt slap van de lach op haar stoel. Leddi chehwoman Belliot wijst naar de kathedr: "The stage is yours!" Gelach en applaus. Politiek is theater, de kiezers zijn toeschouwers. Handig neemt de Bijlmerkoningin de kwalificatie 'the warmest place' over. Sweet spreekt Engels op fonetisch-Nederlandse wijze en vooral in zinnen als 'Correct me if I am wrong' klinkt dat erg komisch.

De voormalige manager van welzijnskolos Alcides (voorheen BZO) stelt in haar toespraak over religie en integratie dat de instellingen in Zuidoost onvoldoende kinderopvang bieden. Dus moeten de Ghanees kerken hun eigen voorzieningen in het leven roepen. De logica ontgaat me, maar een toelichting blijft uit. De overheid moet in de kerk informatie geven over politiek en beleid. Ook het onderwijs moet 'hand in hand' met de kerken tot stand worden gebracht. Applaus en bloemen voor Sweet. Past deze uitnodiging om nog meer bijzondere scholen op te richten eigenlijk wel in de gescheiden verantwoordelijkheden van kerk en staat?

Leddi chehwoman voelt het dreigende misverstand bij de pers haarfijn aan en stipu-

leert nog eens dat we in Nederland heus een scheiding van kerk en staat hebben. "Wij gebruiken de kerkgebouwen in Zuidoost ook voor kinderopvang en onderwijs. Dat gaat goed samen in het Nederlandse bestel." Hetzelfde zei burgemeester Cohen al in zijn nieuwjaarspraak.

Heeft Nederland dan niets geleerd de afgelopen 35 jaar? De politieke vermijdingscultuur jegens immigranten blijkt wonderwel bij de Ghanese privé-variant te passen. Zo lang je maar niets benoemt, worden de in sommige opzichten trage integratie en de gesloten Ghanese cultuur ook geen probleem en koop je, net als indertijd met de Surinaamse organisaties, alles af met een zak subsidie. Vang nu, integreer later. Deze manier van zaken doen geldt als reuze multikul en daarin loopt de Bijlmer voorop. Het gaat goed, *why bother?*

Etnodweep

Het woord is aan Sonia Westerveld. Met drie woorden Twi krijgt ze de hele zaal plat. Vooral het woord *enkonkansa*, roddels, slaat in als een bom. Ghanese bellen graag en veel met elkaar, zegt mijn buurvrouw, als ze een persoon uit de familie in het openbaar hebben gezien. Zo is een rokende tienerjongen of jonge vrouw belangrijke informatie. Subtiel wordt de suggestie gewekt dat er iets te vertellen valt. De *enkonkansa* kan heel wat ophef veroorzaken. Gaat de ontvanger er niet direct op in, dan niet. Westerveld bespeelt de zaal nog beter dan Belliot. "Natuurlijk is de Bijlmer *the warmest place*, wij wonen er toch! We hebben allemaal Ghanese voorouders. En we willen allemaal integreren, maar we willen wel onze eigen waarden houden." Applaus. Welke waarden? Maar Westerveld vertelt alweer dat ze bureau Nieuwkomers in Zuidoost heeft opgestart. "En het ging goed, dankzij mij. *I hope you will all vote for me.*" Applaus en bloemen.

"*Madam Netlenbos, can you make de legalisation of our peppers easier?*" vraagt pastor Baidoo aan de verbaasde bewindsvrouw. Nederland heeft volgens Netelenbos heel wat bereikt: wij hebben vrouwenkiesrecht sinds 1922. Het valt de Ghanese niet kwalijk te nemen dat ze niet weten van welk departement de minister is, als deze zelf alle allochtonen op een hoop gooit. Ghana voerde in één klap het stemrecht in voor iedereen. Geeft niks, applaus en bloemen.

"*Mister Oldchech,*" grapt pastor Baidoo, "*welcome in our new chech. You will be the boss of Amsterdam.*" Rob Oudkerk - "*I didn't know I had to do it in English*" - haast zich uit te leggen dat niet hij, maar burgemeester Cohen de baas is. In de brief stond zijn naam als Job Oudkerk, "*but I am not a strong man. Only together with you we can do it.*" Dat hoort het bestuur van stichting PCC graag. Oudkerk etnodweept met de de verrijking die de minderheden hebben gebracht voor de cultuur. "Alle soorten mensen, intellectuelen, ze brengen hun technologische vernieuwing mee." Dit zijn de standaardfrases voor alle allochtonen, want de eerste Afrikaan met nieuwe technologie moet het land nog binnenkomen. Nietemin: applaus en bloemen. Daarna een eentong jeugdcoortje.

Eindelijk wordt de nieuwe stichting SEDeM dan geopend door 'madam Belivante', de voormalige adoptiemoe van de Bijlmer en nu 'de mudda of Sedem'. Ook zij prijst 'the warmest place' en krijgt als dank een fijne gouden plaquette die op een onyxtafel in een Jordanees paleisje niet zou misstaan. Groot applaus en bloemen, het lijkt wel een Oscaruitreiking. Niet voor niets staat dit onderdeel in het programma omschreven als het uitreiken van 'prijzen aan sleutelpersonen'.

Na dit hoogtepunt moet de laatste spreker, de vertrekkende stadsdeelwethouder Paul Schings, zijn verhaal een beetje afraffelen. En dat is jammer, want hij is de enige die niet schmiert en zich ook niet gevoelig toont voor vleierij. Hij staat dan ook niet op de kieslijst en heeft iets meer spreekvrijheid. Schings vindt dat Ghanese meer hun best moeten doen om Nederland te leren, ze moeten zorgen dat hun kinderen de school afmaken, ze zijn nog te veel een gesloten gemeenschap. En ze hebben heel wat sociale problemen, zoals tienerzwangerschappen. Niemand reageert. *The show must go on.*

Onderdanen

Ook Schings krijgt, voor zijn hulp bij de taallessen, een foute plaquette, zij het kleiner dan die van madam Belivante. Pastor Baidoo besluit met een woord van lof aan het adres van Eddy Adusei, hoofd bureau Nieuwkomers. "We wilden hem een fiets aanbieden, maar Eddy vond dat niet nodig." Adusei zit in een positie waarn hij niet langer probleemloos kan meedoen met de Ghanese gebruiken.

Na het officiële gedeelte geeft een Ghanese muziek- en dansgroep een puik optreden ten beste. Hellen Burleson en Elvira Sweet mogen even een paar pasjes meedoen. In dit gezelschap lijken de zwarte dames op houtenige Hollanders. Een interessant einde van een leerzame bijeenkomst, waarin politici het nieuwe electoraat toespraken na voorafgaande deliberaties met zaakwaarnemers. Oudkerk past zijn campagnestijl, luisteren naar de mensen in de wijken, blijkbaar niet consequent toe. Maar kritiek op de ondemocratische gang van zaken bij de minderheden is niet correct. Voor de PvdA mocht dit dan een politieke bijeenkomst zijn, voor de PCC was het een strak geregiseerde traditionele samenkomst waarin het volk naar de dorpsoudsten luisterde. Dat gaat goed samen in het Bijlmerbestel. En geheel open en bloot.

Ik voorspel een gelukkig huwelijk tussen de sociaal-democratische regenten en de Ghanese gemeenschap. De PvdA is tevreden: dit zijn ideale onderdanen, hun leiders prettig efficiënte onderhandelaars in het achterkamertjescircuit. Wie bespeelt wie? In Ghana moet je erg uitkijken als je een politicus om een gunst vraagt, want hij wil altijd een dienstenuil. Hier in Nederland gaat dat heel wat gemakkelijker. Roep het woord integratie en de deuren van de politieke sleutelfiguren gaan open. Ook de Ghanese zijn tevreden: de felbegeerde status van officieel erkende minderheidsgroep, met toegang tot de subsidieruif, is nabij. Voor integratie hebben ze even geen tijd. Waarom zouden ze? Dat is toch maar een kreet, de politici eisen niet echt iets terug. Behalve dan dat je op hen stemt. Er gaat niets boven een goede *beezeze deal*.

De auteur is journalist en lid van het LCO-bestuur. Overname van dit artikel zonder toestemming is verboden

<

Den Haag

Politiek en internet

De Nederlandse politiek is slecht thuis op het gebied van internet en email. Dit concludeerde het internettijdschrift Net Magazine in het januari nummer na een onderzoek onder acht landelijke partijen, aldus de **Metro van 10 januari 2002**. Jeroen van Doorn, redacteur, vertelt over het onderzoek: 'De verkiezingen komen eraan. Ik was wel benieuwd hoe de politieke partijen denken over internet en email. Ik heb in oktober, anoniem via een hotmail-accountje, naar alle partijen een mailtje gestuurd met de vraag of ze hun verkiezingsprogramma digitaal konden toezenden. Ook vroeg ik naar hun standpunten over internetgebruik, bijvoorbeeld over privacy en regulering. Verrassingen? Alleen D66 kwam binnen 24 uur met relevante antwoorden. Van de meeste partijen krijg je hoogstens een bedankje voor de email en de mededeling dat nader bericht volgt. Daarna hoor je niets meer. Ook de SGP kwam vrij snel met de gevraagde gegevens. Leefbaar Nederland maakte er een zootje van. Er kwam geen reactie en zelfs na aandringen bleef het stil. Uiteindelijk kreeg ik alleen de persoonlijke mening van de woordvoerder. Die partij moet de politiek dichterbij de burger brengen.' Een verklaring (of smoes) konden de meeste partijen wel bedenken. Achteraf heb ik de partijen bekend gemaakt dat ik een journalist ben en heb ik ze om commentaar gevraagd, maar ook toen bleef het stil. Het CDA noemde de leiderschapscrisis als excuus voor de late reactie. GroenLinks zei het te druk te hebben met de crisis in Afghanistan. Ze moeten gewoon toegeven dat ze het niet goed doen. De SP kwam wel goed uit de test, alleen jammer dat Marijnissen een virus met zijn mail meestuurde.'

Friesland

Allochtonen in veeltalig Friesland

Een deel van de allochtonen in Friesland beheerst naast het Nederlands ook het Fries. Dat mag als een bijzondere prestatie worden gezien in termen van integratie in de Nederlandse (en Friese) samenleving,

aldus de **Leeuwarder Courant van 17 november 2001**. Immers, voor veel migranten is het Nederlands alleen al lastig genoeg om te leren. De Leeuwarder Courant berichtte over de taalbeheersing van allochtonen en kopte 'Fries voor allochtonen vaak geen probleem'. De krant baseerde zich op de resultaten van een onderzoek van het Economisch Bureau Coulon. De kop van de Leeuwarder Courant doet echter niet geheel recht aan die resultaten. Hoe zit het nou precies met de taalbeheersing van allochtonen? Er is een enquête gehouden onder de drie grootste groepen allochtonen in Friesland: Surinamers, Irakezen en Marokkanen. De beheersing van Nederlands en Fries was een van de deelonderwerpen. Uit het onderzoek blijkt dat inderdaad een deel van de allochtonen naast het Nederlands het Fries beheerst. Met name onder Surinamers is er 70 procent die het Fries vrij aardig tot (heel) goed verstaat; 20 procent spreekt het vrij aardig tot (heel) goed. Tweederde van de Friese Surinamers woont al meer dan twintig jaar in Friesland. De tweede groep allochtonen die het Fries beheerst, is de tweede generatie die met hun allochtone ouders naar Friesland zijn gekomen. Zo spreekt van de jonge Marokkanen ruim 40 procent vrij aardig tot goed Fries. Daarmee wijken ze weliswaar af van de autochtone Friese jongeren waarvan ongeveer 70 procent Fries vrij aardig tot goed spreekt, maar bedacht moet worden dat de allochtonen een stedelijke bevolkingsgroep vormen, en in de steden wordt over het algemeen minder Fries gesproken. De tweede generatie allochtone Friezen die geboren en getogen is in Friesland spreekt het goed. Daarnaast spreken zij vaak nog een derde taal, zoals het Arabisch, Berbers of Hindi. Voor andere groepen allochtonen geldt over het algemeen dat zij het Fries niet goed beheersen. Zij richten zich in eerste instantie op het Nederlands, het Fries komt op de tweede plaats. Het Fries zal voor een deel zeker de integratie van allochtonen moeilijker maken, maar het is waarschijnlijk maar een klein effect. De beheersing van het Nederlands is een eerste vereiste, dan pas volgt het Fries.

Geconcludeerd kan worden dat de Friese allochtoon wat betreft het Fries niet bijzonder afwijkt van Nederlanders die naar Friesland zijn gekomen. Een deel leert Fries als tweede (feitelijk vaak de derde) taal aan. Vooral een deel van de kinderen van migranten leert bijna automatisch Fries. De Friese allochtoon valt eigenlijk vooral op door zijn ten opzichte van randstedelijke allochtonen betere beheersing van het Nederlands. Of dat ook leidt tot betere integratie in termen van meer werk en een hogere opleiding is de vraag. Een ding is wel zeker: de allochtonen hebben van Friesland definitief en veeltalige provincie gemaakt.

Den Haag

Haagse boodschappendienst gaat ervaring met andere steden delen
De Haagse Boodschappen-Begeleidingsdienst (BBD) viert dit jaar zijn tienjarig bestaan. De BBD begon in Transvaal met één huurbusje en twee banenpoolers. De dienst heeft inmiddels een klantenbestand van ruim 3200 ouderen en mindervaliden opgebouwd. Er is nu ook een wagenpark van 13 busjes. Momenteel zijn er 50 mensen in loondienst (47 via de ID-regeling) en zo'n 30 vrijwilligers, aldus de **Haagsche Courant van 23 januari 2002**. In de afgelopen tien jaar heeft de BBD zijn activiteiten drastisch uitgebreid, vaak ter compensatie van wegbezuinigde algemene voorzieningen. Zo brengen de BBD-busjes sinds het verdwijnen van Tafeltje Dek Je dagelijks tweehonderd maaltijden in Transvaal en omgeving rond. Twee jaar geleden is een Dicht-Bij-Huis-dienst opgezet die acute hulp verleent aan mensen in nood (gemiddeld tweehonderd bezoeken per maand). En sinds een jaar vervangt de BBD de bibliobus. Daarnaast organiseert de dienst nog altijd boodschappenuitstapjes, dagtochten, museumbezoek en vakanties. Ondanks de klantenstop die vorig jaar is ingevoerd krijgt de BBD elke week nog tientallen nieuwe aanmeldingen. 'Helaas moeten we deze mensen nog steeds nee verkopen', zegt Harry Wassenaar, directeur van de BBD. Hoewel de klantenstop een schaduw

over het jubileum werpt, heeft de dienst ter gelegenheid van zijn tienjarig bestaan een aantal verrassingen in petto. De B&D kampt al jaren met een begrotingstekort, maar hoopt eind dit jaar op nul uit te komen, door onder meer actieve werving van fondsen.

Koudum

'Hightech' in seniorenwoningen
Lichten die aanfloepen wanneer de bewoner 's nachts naar het toilet gaat, voordeuren die na een hulpoproep opengaan en een douche en wastafel die langs de muur kunnen schuiven. Het kan over een jaar allemaal in de 24 seniorenwoningen die naast verzorgingshuis Finke in Koudum worden gebouwd. De technische snuffjes heten samen het domotica-systeem, een stelsel van allerlei elektronische voorzieningen, aldus **de Leeuwarder Courant van 1 december 2001**. Het bouwproject Koudum is in Nederland het tweede dat hiermee wordt uitgerust. Het startsein voor de bouw werd gisteren gegeven. In het gebouw wordt wonen en zorg gecombineerd. De bewoners, die minimaal 55 jaar moeten zijn, maken gebruik van de faciliteiten van het Finke. Ondanks de huurprijzen van _410,- (f900,-) tot _545,- (f1200,-) per maand is de belangstelling groot. De woningbouwvereniging heeft nu al een wachtlijst van veertig belangstellenden.

Heerenveen

Dorpsbestuur blijft buiten sociale zaken
De wensen van wijkbelangen en plaatselijke belangen in Heerenveen hebben vooral met tastbare zaken te maken. De gemeente Heerenveen vindt dat jammer, aldus **de Leeuwarder Courant van 1 december 2001**. Die zou graag ook sociale kwesties in wijken en dorpen aan de orde stellen. Ruim vijf jaar wordt er wijkgericht gewerkt in Heerenveen. Het is een uitvloeisel van de sociale vernieuwing die begin jaren negentig door toenmalig minister Ien Dales in gang werd gezet. Heerenveen organiseerde zogeheten Cafés op Stelten, tijdens welke burgers een stortvloed aan klachten, ergernissen over stoepen, straten en openbaar groen deponeerden. De gemeente tuigde vervolgens de afdeling Wijkbeheer op die enthousiast begon de klachten te verhel-

pen. Er kwam een stapel wijk- en dorpsplannen. Het huidige college van burgemeester en wethouders wil behalve stoeptegels en andere fysieke zaken, ook sociale aspecten bespreken met de buurten en dorpen. Daarvoor is het wel nodig dat gemeentelijke afdelingen, meer nog dan nu het geval is, onderling werk afstemmen en samen projecten draaien. Het is niet eenvoudig om die omslag te maken, zo blijkt uit de notitie integraal wijkmanagement. Positief zijn B&W over Jubbega en Oudeschoot. Het eerste dorp discussieert over een brede toekomstvisie en Oudeschoot heeft de sociale kwesties geregeld op de agenda staan. Een lastig probleem is het betrekken van de burgers bij beleid. Niet zelden laten ze het ineens afweten, wanneer blijkt dat ze hun zin niet krijgen. Velen gaan naar wijkvergaderingen om een persoonlijk belang te regelen en realiseren zich niet dat dat misschien wel in tegenspraak is met het belang van de buurman. Om bewonersparticipatie tot een succes te maken, moeten er vooraf duidelijke afspraken gemaakt worden, zo luidt de aanbeveling. Heerenveners zouden geregeld ondervraagd moeten worden over hun wensen. Zo ontstaat een 'sociale kaart' die een objectiever beeld oplevert.

Den Haag

Sport en spel tegen verloedering
Door kinderen op straat te laten spelen, gaat de sfeer in en probleemwijk er flink op vooruit. Een simpele formule, maar bijzonder effectief, blijkt uit onderzoek. De belangstelling voor het project Thuis op Straat is groot, aldus **de Haagsche Courant van 23 januari 2002**. Het gevoel van veiligheid onder kinderen groeit en bewoners raken vaker actief betrokken bij hun wijk. Dat blijkt uit onderzoek dat de Erasmusuniversiteit in Rotterdam heeft uitgevoerd. Medewerkers van de universiteit hebben de leefbaarheid onderzocht van vijf wijken waar een Tos-project draait. Het gaat om twee wijken in Rotterdam en een in Gouda, Leiden en Dordrecht. Opvallend is de toename van de beleving van veiligheid onder kinderen. 36 procent zegt vaak ruzie te hebben als het toezicht van Tos ontbreekt. Dat aantal slinkt naar zes procent, als een Tos-project draait. Ook zaken als kattenkwaad en conflicten met 'grote jongens'

nemen aanzienlijk af. De helft van het aantal ondervraagde volwassenen constateert dat onder invloed van Tos de overlast in de wijk afneemt en de veiligheid toeneemt. In de eindconclusie wordt het Tos-project daarom geslaagd genoemd. De onderzoekers constateren verder dat niet alleen projecten in de achterstandswijken baat hebben bij Tos. Ook voor een boven modale wijk als Goverwelle (Gouda) blijkt Tos een werkzaam concept 'dat voorziet in een behoefte onder kinderen en volwassenen'. Voor het onderzoek is gebruik gemaakt van een elektronisch dagboek, dat de medewerkers van Tos iedere dag hebben ingevuld. Het onderzoek is aangevuld met vragenlijsten die zijn voorgelegd aan de kinderen en volwassenen uit de wijk.

Ton Huiskens kreeg tien jaar geleden heel wat weerstand, toen hij het plan om de sfeer op straat te laten verbeteren door kinderen weer op straat te laten spelen, opperde. 'Iedereen verklaarde me voor gek. Prima hoor. Voor mij is dat een teken dat een idee goed is.' Huiskens zette dus door en ziedaar tien jaar later blijkt het frivole plan van Huiskens in de praktijk een succes. Alleen al in de thuishaven van Huiskens, Rotterdam, draait het project in vijftien wijken. Schiedam, Dordrecht volgden, net als Gouda, Delft en sinds kort, twee wijken in Amsterdam. 'Het verhaal achter het succes is de eenvoud', legt Huiskens uit. 'Met heel eenvoudige middelen willen we de kinderen hier weer op straat laten spelen. Met sport, spel, toneel, noem maar op. Probeer je je eens in te denken wat voor een uitstraling dat heeft voor een verloederd plein. Ik kan je verzekeren: het gevoel van veiligheid neemt enorm toe.' Tos wordt ingezet in wijken waar de sociale problemen groot zijn. Huiskens: 'De sfeer in de wijk wordt verpest door een groepje randfiguren. Opgeschoten types die stoer doen, de hele dag een beetje lopen te klooiën. De grootste bek bepaalt het klimaat op straat. De kleine knulletjes hobbelen daar achteraan. Die leren dus gedrag waar je in het leven niet mee vooruit kan. Dat willen wij doorbreken. Door 365 dagen in de wijk aanwezig te zijn, door spelletjes voor kinderen te organiseren, met elkaar te sporten. Wij willen die gassies positief prikkelen. Als jongeren ervoor kiezen een balletje te trappen in plaats van stenen

te gooien, zijn wij in onze opzet geslaagd.' De werkwijze is eenvoudig en praktisch. 'We hebben geen kantoor waar we een theorie bedenken. We kijken met eigen ogen naar wat er aan de hand is en nemen dan besluiten. De inzichten blijven groeien. In het begin waren we bijvoorbeeld op één plein actief. Maar dan heb je al snel in de gaten dat de problemen uitwaaiëren. Nu pakken we een groter gebied aan. Ik denk dat het nog wel vijf jaar duurt voordat we kunnen zeggen: nu weten we precies wat we moeten doen.' Bij speelbegeleiding alleen blijft het niet, vertelt de Goudse 'oppertosser' Pieter Zanen. 'Kinderen die in de knel zitten houden we in de gaten. Als we merken dat er iets aan de hand is, stappen we onmiddellijk naar het maatschappelijk werk, de school, de ouders. Lig een kind in het ziekenhuis, dan gaan we op bezoek.' De gezelligheid in de wijk is vooral een middel, benadrukt Zanen, en niet het doel. 'Dat gaat verder. De kinderen hebben plezier en leren met elkaar om te gaan. Maar we raken ook in gesprek met de ouders. Eerst spreken ze over hun kind, de spelletjes. Maar al snel gaat het over de school en de buurt. Dan gebeurt er iets bijzonders. Voordat je het weet, worden de mensen uit de wijk actief. Als de begeleiders naar huis gaan, nemen zij min of meer het toezicht op straat over. Belangrijk, want dat is de voorwaarde om de sfeer in een buurt te verbeteren.' In het speelgebied van de Tosser ontkomt ook de harde infrastructuur niet aan diens invloed. 'De lijnen met de gemeente zijn kort', vertelt Zanen. 'Een groot struikelblok kan het verkeer in de straat zijn. Als dat de spuigaten uitloopt, neemt de dienst verkeer maatregelen. Signaleren we veel zwerfvuil of zijn de toestellen in de speeltuin kapot, dan komen de mensen van de groenvoorziening eraan.' Initiatiefnemer Huiskens kan tevreden zijn. Toch heeft hij nog een droom. 'Thuis op Straat moet eigenlijk minstens zestien jaar doorlopen. Een hele generatie die opgroeit met Tos, daar verander je de buurt echt mee. Dan krijg je later van die verhalen van: weet je nog, die Tos-spelletjes?'

Leeuwarden

Leefbaarheid dorpen zaak inwoners
Leefbaarheid van dorpen heeft vaak niet zozeer te maken met beschikbare voorzie-

ningen, maar met de dorpsbewoners zelf. 'Ik ken dorpen met alle voorzieningen die totaal onleefbaar zijn. Maar ik ken ook dorpen met alleen één petieterig dorpshuisje, die volop leefbaar zijn. Als je de goede mensen maar hebt in je dorp. Daar staat en valt het mee.' Onder luide instemming van alle statenfracties zette gedeputeerde Piet Bijman gisteren deze krachtige visie neer over leefbaarheid ten plattelande. Zijn verhaal werd vooral herkend door de Statenleden die zelf in dorpen wonen, aldus **de Leeuwarder Courant van 20 november 2001**. Aanleiding tot deze kijk op dorpsvoorzieningen vormde een brief van dorpsbewoners in zuidwestelijk Friesland. De afdeling Warns-Stavoren van de Bond van Plattelandsvrouwen in Friesland had de provincie gevraagd zich in te zetten voor het behoud van het geldloket van de Postbank in de Warnser winkel van Klaske Bekkema. Dit sluit per 1 januari, nadat de Rabobank in augustus al de maandagzitting stopte. Warnsers zonder auto moeten straks met de buurtbus naar Stavoren om geld te halen. Enkele statenfracties waren gevallen over de wat formele brief, die gedeputeerden hadden teruggestuurd. 'Maar wij hebben geen invloed op het beleid van de banken', verweerde Bijman zich, 'en we kunnen ook niet als provincie pinautomaten plaatsen.' Daarentegen pompt de provincie de komende jaren wel 200 miljoen euro in plattelandsbeleid. Bovendien zo vroeg de gedeputeerde zich af, wat bepaalt de leefbaarheid van een dorp? 'Niet alleen de voorzieningen. Het zijn de dorpingen zelf. Zelfs met amper voorzieningen kun je een heel leefbaar dorp hebben.' Geestdriftige bijval was zijn deel.

Birmingham

Machinist bij Birmingham de weg kwijt
Klagen over het openbaar vervoer is voor Nederlandse reizigers een ware volkssport geworden. Ook de Britse reizigers zijn inmiddels wel wat gewend: vertragingen, stakingen en ongelukken. Maar wat er zondag in de namiddag gebeurde in de trein van Birmingham naar Edinburgh, was zelfs in het Verenigd Koninkrijk betrekkelijk nieuw, aldus **het NRC van 5 februari 2002**. Een paar kilometer vanaf het station Birmingham New Street kwam de trein van

spoorwegmaatschappij Virgin Trains tot stilstand en na een minuut of tien deelde de conducteur via de luidspreker mee dat de machinist de weg niet meer wist en daarom had besloten terug te keren naar Birmingham. Daar zou hij, meldt The Independent vandaag, proberen een collega te vinden die met hem mee kon reizen en anders ging hij in ieder geval even de weg vragen. Volgens Virgin waren de problemen het gevolg van werkzaamheden aan het spoor. De machinist moest daardoor omrijden en realiseerde zich ineens dat hij een route volgde die hij helemaal niet kende. Volgens Virgin heeft de machinist correct gehandeld en schrijven de regels voor dat er in ieder geval iemand van het personeel op de trein de route kent. Virgin gaat onderzoeken of de regels voor machinisten duidelijk zijn en hoe instructies moeten worden gelezen. Drie kwartier later dan gepland kwamen de passagiers alsnog in Edinburgh aan. Na het lezen van dit berichtje denk je, vooruit het valt nog wel mee in dit kikkerlandje.

<

stimio

De schakel in uw

communicatieketen

Een ideaal communicatie-concept

De communicatie-keten telt vele schakels. U heeft ideeën nodig en teksten, vormgeving, drukwerk, een congres, een videofilm of een Internet-site om die ideeën werkelijkheid te laten worden. Daarbij schakelt u specialisten in, zoals vormgevers, tekstschrijvers, drukkers, communicatie-adviseurs enz.

Maak daarbij gebruik van een beproefd concept. Bij u om de hoek, bij wijze van spreken. Eén adres, waar u met al uw wensen en vragen rond communicatie terecht kunt. Of het nu gaat om advisering of uitvoering, om kleine of grote projecten, om één dienst of product of een combinatie van meerdere diensten en producten. Aan u de keuze:

- teksten/interviews voor folders, brochures, tijdschriften en videoproducties
- advisering & uitvoering interne en externe communicatie
- coaching van pr-medewerkers
- beleidsadviesing & -implementatie, informatievoorziening & monitoring
- organisatie van conferenties & congressen
- samenstelling & productie van videofilms
- vormgeving, dtp & drukwerk

Flexibiliteit, kwaliteit, snelheid en creativiteit

Stimio bewijst al 15 jaar een uitstekende partner te zijn als het gaat om flexibiliteit, kwaliteit, snelheid en creativiteit. Bovendien beschikken wij door onze duurzame relaties met opdrachtgevers in de non profit-sector over de nodige ervaring en deskundigheid op beleids-terreinen als welzijn, gezondheidszorg, arbeidsmarktbeleid, minderhedenbeleid en onderwijs. Wij werk(t)en voor o.a.: de ministeries van VWS, Binnenlandse Zaken en Onderwijs & Wetenschappen, Arbeidsvoorziening Nederland, het Landelijk Centrum Opbouwwerk, JMW, de FIOM, de NP/CF, de NOT, Nederlands Politiemuseum, Compaq Nederland, SAP enz.

Geïnteresseerd in een vrijblijvende kennismaking?

Bel ons voor toezending van onze bureau-brochure
of voor het maken van een afspraak.

stimio

COMMUNICATIE PROJECTEN BV

communicatie- & beleidsadviesing
informatievoorziening & monitoring
tekstschrijven & journalistieke producties
management conferenties & symposia
audio-visuele producties
vormgeving & dtp
drukwerk

HSA001000173
186
Tijdschriften MO

Den Bommel 2
4194 TZ Meteren
Tel 0345 - 569844
Fax 0345 - 569825
e-mail stimio@wxs.nl